

At insuper vter afficit iniuria, & in vtro iniuria est, in eone, qui vtrumque iniuste possideat, an in iudicante, atque distribuente, veluti in certaminibus? Enimvero qui premium a praeside, atque haec iudicante accepit, non ipse facit iniuriam, tamen si ei iniuste tributum est, sed qui tulit iudicium, maleque attribuit, is affecit iniuria. Estque vbi idem afficiat iniuria, & vbi non. Nam quatenus verè, & vt iusti natura postulabat, non iudicavit, eatenus affecit iniuria: quatenus verò eidem iustum esse visum est, neutiquam affecit iniuria. Quoniam autem de virtutibus, & quae sint, & in quibus, & circa quae, iam dictum est; de singulisque, quod, si recta agamus ratione, sit optimum: ita nimirum ex recta ratione agere dicendo, est, vt si quis dixerit valetudinem fieri optimam, si quis salubribus vescatur. Id vtrique minus apertum: & proinde dicat aliquis, Aperito mihi quae sunt salubria. Idem erit in ratione, & tam quid sit ratio, quam quae sit recta ratio scire postulabit. Fermè fuerit necessarium, primum in quo ratio gignitur, considerare.

CAPVT XXXV.

De duplici vi mentis & vtriusque habitu.

Raucis equidem de anima antea locuti, diximus animae partem esse, quae habeat rationem, partem, quae sit rationis expers. Ea, inquam, pars vna animae habens rationem, in duas est partes distributa: quarum vna quidem consultatrix, altera autem scientiae indagatrix. Quae quod inter se inuicem distinguantur, ex subiectis facile fuerit intueri. Nam quemadmodum inter se inuicem differunt colores, & succus, & sonus, & odor, itidem alios ipsis sensus natura accommodauit. Sonum namque auditu, succum gustu cognoscimus, & colorem visu. Similiter, caetera quoque ita se habere oportet existimare. Quod porro alia sint subiecta, alias quoque esse animae partes manifestum est, quibus illa cognoscimus. Aliud siquidem intellectu percipitur (intellectile vocant;) aliud sensu, (sensibile appellant.) Atqui subiecta illa, anima deprehendimus. Alia ergo pars fuerit, quae circa sensibilia, & alia, quae circa intellectibilia. Consultatrix autem circa sensibilia, & ea quae in motu sunt, versatur, atque prorsus circa omnia quae in ortu interitque sunt. Nam consultamus de eis quae in nostra sunt potestate agendi ac non agendi cum delectu, circa quae consilium ac delectus est agendi, vel non agendi. Haec nimirum.

Tom. III.

A αὐτὸν ἀδικεῖν. πότερον δὲ πάλιν ἀδικεῖ, καὶ ἐν πότερω ἔστι τὸ ἀδικημα, ἐν ᾧ ἀδίκως ὀπιουῦ ἔχοντι, ἢ τῷ κρίματι, καὶ ᾧ ἀπονεύματι, ὡς ἔστι ἐν τοῖς ἀγῶσι; καὶ γὰρ ὁ λαβὼν τὸν φοῖνικα πῶρὰ τῆ ἐφεσῶτος, καὶ ταῦτα κρίματος, οὗκ ἀδικεῖ, καὶ ἀδίκως αὐτῷ ἀποδοθῆ. ἀλλ' ἡδὴ ὁ κρίνας κακῶς καὶ δοῖς, οὗκ ἀδικεῖ. καὶ οὗκ ἔστι μὲν ἢ ἀδικεῖ, ἔστι ᾧ ἢ οὗκ ἀδικεῖ. ἢ μὲν γὰρ ὅ τῆ δῆλητα καὶ τῆ φύσε ὄν δικαίον μὴ ἔκρινε, ταύτη ἀδικεῖ. * ἢ ᾧ τὸ αὐτῷ δοκοῦν εἶ) δικαίον, οὗκ ἀδικεῖ ἐπεὶ δι' ἑαυτῶ τῶν δ. ἀρετῶν εἴρηται καὶ τίνες εἰσὶ, καὶ περὶ ποῖα, καὶ περὶ ἐκείνης αὐτῶν, ὅτι εἰ περὶ τῶν κατὰ τὸ ὀρθὸν λόγον * τ βέλτιστον, τὸ μὲν οὕτως εἰπεῖν, τὸ ᾧ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον περὶ τῆν, ὁμοίον ἔστιν, ὡς περὶ αὐτῶ εἰς εἰποι, ὅτι ὑγιὰ ἀρίστ' ἢ γένοιτο, εἰ τις τὰ ὑγιὰ περὶ σφέροιτο. τὸ δὲ τριούτον ἀσαφές. ἀλλ' ἐρῶ μοι, τὰ ποῖα δὴ σαφηνόν ἔστιν ὑγιὰ. ἔτω καὶ ὅτι τῶ λόγου, τί ἔστιν ὁ λόγος, καὶ τίς ὁ ὀρθὸς λόγος. ἀναγκάσιον ἴσως ἔστι περὶ τὸν μὲν ἐν ᾧ ὁ λόγος ἐγγίνεται, ἑαυτῶ τούτου διελέσθαι.

Nicom. li. 5. c. 12. Videtur aliqui deesse.

ΚΕΦΑΛ. λε'

Περὶ τῶ ὀρθοῦ λόγου, καὶ περὶ ψυχῆς πάλιν, καὶ τῶ ἐν αὐτῇ, ὀπιστήμης, τέχνης, φρονήσεως, νοῦ, σοφίας, ἑσπλήψως, σιμύσεως, καὶ δυνότητος, καὶ ἀπορίας περὶ αὐτῶ ποικίλαι.

Δ Ιωραία μὲν οὖν ἑαυτῶ ψυχῆς ὡς τῶ πᾶσι καὶ περὶ τῶν, ὅτι τὸ μὲν αὐτῆς ἔστι τὸν λόγον ἔχον, τὸ δὲ ὄρον μῦρον τῶ ψυχῆς. ἔστι δὲ εἰς δύο τῶ διαίρεσιν ἔχον, τὸ λόγον ἔχον μῦρον τῶ ψυχῆς. ὡν ἔστι τὸ μὲν βυβλυτικόν, τὸ δὲ ὀπιστήμονικόν. ὅτι ᾧ ἔτερε ἀμῆλων ἔστιν, ἐκ τῶ ἑσπλημύων αὐτῶ γένοιτο φανερόν. ὡς περὶ γὰρ δὴ ἔτερε ἔστιν ἀμῆλων χρωμά τε ἔ χυμός, ἔ φόφος ἔ ὀσμή. ὡσαύτως καὶ τῶ ἀμῆλων ἔτερας αὐτῶ ἢ φύσις ἀπέδωκε. φόφον μὲν γὰρ ἀκοῆ, χυμὸν δὲ ἑσπλή γνωρίζομεν, χρωμά δὲ ὀψή. ὁμοίως δὲ καὶ τῶ ἄλλα τῶ αὐτῶ ἑσπλον δει ἑσπλημύων. ἐπεὶ δι' ἔτερε τῶ ἑσπλημύων ἔστιν, ἔτερε καὶ τῶ ψυχῆς εἶ) δει μέρη, οἷς τῶ ἑσπλημύων γνωρίζομεν. ἔτερον δι' ἔστι ὅ νοητὸν καὶ τὸ ἀμῆλόν. ταῦτα δὲ ψυχῆ γνωρίζομεν. ἔτερον ἄρ' ἢ εἶη τὸ μῦρον τὸ περὶ ἀμῆλων ἔ τὰ νοητῶ. τὸ δὲ βυβλυτικόν, περὶ τὰ ἀμῆλων καὶ ἐν κινήσει, καὶ ἀπλάς ὅσα ἐν γμῆσι τε καὶ φθορῶ ἔστιν. βυβλυτικὸν γὰρ ἑαυτῶ τῶτων ἀ ἐφ' ἡμῖν ἔστι ἔ περὶ αὐτῶ καὶ μὴ περὶ αὐτῶ τῶ ὀμοίωσις, περὶ αὐτῶ ἔστι βυβλή ἔ τῶ ἀμῆλων ἔ τῶ ἀμῆλων, ἢ μὴ τῶ ἀμῆλων.

Nicom. l. 6. c. 2.

T iij

γρ. τῶν αἰ-
σθητῶν ὅτι
Vallæ
codd.
aliter.
Nicom.
l. 6. c. 3.

γρ. ἰσοδ.

γρ. ποιη-
κῶν.

ἔστι τὰ αὐτὰ δὲ ὅτιν ἀμαθῆτα, ἔν κινήσει τῶ
 μεταβάλλειν. ὡς τὸ παραρηπτικὸν μόριον τῆ
 ψυχῆς, καὶ τὸν λόγον * τὸν ἀμαθῆτὸν ὅτι. τού-
 των δὲ διωρισμένων, μὲν τὰ αὐτὰ λεκτέον
 ἀλλ' εἶναι, ὅτι τῶ ἰσοδ. ἀληθεύς ὅτιν ὁ λόγος,
 καὶ ἀληθεύς ὡς ἔχει σκοπούμεθα. (ἔστι δὲ
 ὁπίστημη, φρόνησις, νοῦς, σοφία, ἰσοδλη-
 ψις) καὶ τί δὲ ἕκαστον τούτων ὅτιν. ἢ μὲν
 οὖν ὁπίστημη ὅτι καὶ ὁπίστητὸν, ἔν τῶ μὲν
 * ἀποδείξεως καὶ λόγου ἀφροτεινόμενον. ἢ δὲ
 φρόνησις καὶ τὰ παραρηπτικὰ, ἐν οἷς ἀρεσις καὶ
 φυγή, ἔν ἑφ' ἡμῖν ὅτι παραρηπτικὰ καὶ μὴ παρα-
 ρηπτικὰ. ἔστι δὲ τῶ ποιητικῶν καὶ παραρηπτικῶν ἕ
 αὐτὸ τὸ ποιητικὸν καὶ παραρηπτικόν. τῶ μὲν
 γὰρ ποιητικῶν ὅτι τὸ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ
 ἄλλο τέλος. οἷ τῶ πῶ τῶ οἰκοδομικῶν, ἐπειδὴ
 ὅτιν οἰκίας ποιητικῆ, οἰκία αὐτῆς ὅ τέλος πα-
 ρηπτικῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ
 ἄλλων τῶ ποιητικῶν. ὅτι δὲ τῶ παραρηπτικῶν ἕκ
 ἔστιν ἀλλ' ὅ ἕκ ἕκ τέλος πῶ αὐτῶ τῶ πῶ πῶ πῶ πῶ
 οἷ τῶ πῶ τὸ καταλείψαν ἕκ ἔστιν ἀλλ' ὅ τέλος ἕ-
 κ ἕκ, ἀλλ' αὐτὸ τῶ τέλος ἢ ἐνέργεια καὶ ἢ παρα-
 ρηπτικῶ. καὶ μὲν οὖν τῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ
 ἢ φρόνησις. καὶ δὲ τῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ
 τέχνη. ἐν γὰρ τοῖς * ποιητικῶν μῶλλον ἢ τοῖς
 παραρηπτικῶν ὅτι τὸ τεχνικόν. ὡς ἢ φρόνησις
 αὐ εἶναι ἕκ τῶ παραρηπτικῶ καὶ παραρηπτικῶ τῶ
 ἑφ' ἡμῖν ὄντων. ἔ παραρηπτικῶ εἰς ὅ συμφέρον
 ἢ δὲ ἔ σῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ
 ἔ δὲ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ
 φρόνησις. ὅ δὲ ἑπαινος ἀρετῆς. ἑπῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ
 μῶ μὲν πάσης ἀρετῆς ὅτι. φρόνησις ὅ ἀρετῆ
 οἷ ἔστιν, ἀλλ' ὡς ἔοικεν αὐτὸ τί ἔστιν ἀρετῆ. ὅ
 δὲ νοῦς ἔστι καὶ τῶ ἀρχαῖς τῶ νοητῶ καὶ τῶ
 ὄντων. ἢ μὲν γὰρ ὁπίστημη τῶ μετ' ἀπο-
 δείξεως ὄντων ἔστιν. αἰ δ' ἀρχαῖς ἀναπό-
 δεικτοι. ὡς τ' οἷ ἀλλ' εἶναι καὶ τῶ ἀρχαῖς ἢ
 ὁπίστημη, ἀλλὰ νοῦς. ἢ δὲ σοφία ἔστιν ἕκ
 ὁπίστημης καὶ νοῦ συγκειμένη. ἔστι γὰρ ἢ
 σοφία καὶ καὶ τῶ ἀρχαῖς, καὶ τῶ οἷ τῶ
 ἀρχῶν ἢ δὲ ἀκνύμεθα, καὶ αὐ ἢ ὁπίστημη.
 ἢ μὲν οὖν καὶ τῶ ἀρχαῖς, τῶ νοῦ αὐτῆ
 μετέχει. ἢ δὲ καὶ τῶ μὲν τῶ ἀρχαῖς μετ'
 ἀποδείξεως ὄντα, τῶ ὁπίστημης μετέχει.
 ὡς δὲ ἄλλο οἷ ἢ σοφία ὅτιν οἷ νοῦ καὶ ὁπί-
 στημης συγκειμένη. ὡς τ' εἶναι αὐ καὶ τῶ αὐτῶ,
 καὶ αὐ ἔ ὅ νοῦ ἔ ἢ ὁπίστημη. ἢ δὲ ἰσοδληψις
 ἔστι, ἢ ἰσοδ ἀποδῶτων ἐπαμφοτερίζομεν,
 πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ πῶ
 ἔ ἔστι ἢ φρόνησις καὶ ἢ σοφία αὐτῶν, ἢ οὔ;

A mirum sensilia, in motuque ad permutan-
 dum. Proinde pars animæ qua res agendas
 aut non agendas deligimus, sensilis. His ita-
 que definitis, deinceps dicendum fuerit,
 quandoquidem de veritate est nobis sermo,
 & verum cuiusmodi sit consideramus: (est
 autem scientia, prudentia, mens, sapientia,
 existimatio:) dicendum inquam fuerit, circa
 quod unumquodque istorum sit. Scientia
 igitur, circa id quod sub scientiam cadit:
 quod cum demonstratione ac ratione est
 explicatum. Prudentia verò, circa ea quæ
 sub actionem cadunt, in quibus delectus
 B euitatióque, & in nobis agere, ac non age-
 re est. Iam verò eorum quæ fiunt, quæque
 aguntur, non est communis quædam fa-
 cultas tam ad faciendum quàm ad agendum
 apta. Facultati enim ad faciendum idoneæ,
 alius est præter effecttionem finis. vt in ædi-
 ficandi arte, cuius est domos ædificare,
 præter effecttionem, finis ei est propositus,
 domus: idem est in arte fabrili, & reli-
 quis omnibus quæ pertinent ad faciendum
 aliquod opus: (vulgò effecttius vocant,
 Græci ποιητικῶν.) At in iis artibus quæ ad res
 agendas pertinent, (actiuas vulgò vocant,
 παραρηπτικῶν,) præter actionem, nullus est alius
 C finis: vt præter citharæ modulatum, finis
 non est alius: sed id ipsum pro fine est, ope-
 ratio atque actio. Circa actionem itaque, &
 quæ in agendo posita sunt, prudentia: cir-
 ca effecttionem, & quæ in faciendo posita
 sunt, ars: siquidem in faciendo potius quàm
 agendo, est artem exercere. Proinde fue-
 rit prudentia, deligendi & agendi quæ in
 nostra sunt potestate, habitus, tendente
 ad commodum ipsa quoque actione. Pru-
 dentia virtus est, non (vt facile est in-
 tueri) scientia. Laudandi siquidem sunt
 prudentes: at laus, virtutis est. Item
 scientiæ quidem omnis virtus est: at pru-
 dentia, virtus non est, sed (vt apparet)
 id ipsum quiddam, virtus est. Mens por-
 D rò, est circa principia intellectilium. Scien-
 tia verò eorum quæ sunt cum demonstra-
 tione. Atqui principia sunt indemon-
 strabilia: & proinde non circa principia
 scientia est, sed mens. Sapientia porro
 ex scientia mentéque constituitur. Com-
 E plectitur enim sapientia, tam principia
 quàm quæ ex principiis sunt demonstrata,
 circa quæ versatur scientia. Quatenus
 igitur principia complectitur sapientia,
 est ipsa quoque mentis particeps. At qua-
 tenus circa ea quæ post principia sunt,
 cum demonstratione, scientiæ est parti-
 ceps: & proinde non dubium est quin sapien-
 tia ex mente scientiæque confletur. Proin-
 de circa ea versabitur, circa quæ mens at-
 que scientia. Existimatio est, qua in omni-
 bus ferimur ancipites, eane ita, an secus. Sed
 vtrum prudentia & sapientia idē est, an non?

Sapientia enim est circa quæ cum demon-
 stratione, quæque semper ita habent. Pru-
 dentia non de talibus, sed de his quæ sunt
 in permutatione: quemadmodum rectum,
 inflexumve, & cauum & talia, quæ sunt
 eiusmodi. At utilia, & quæ conferunt,
 eo non habent modo, vt non inter se in-
 vicem permutentur: sed permutantur, vt
 nunc hoc conferat, quod cras non con-
 feret: & huic licet, huic autem non: at-
 que hoc modo conferat. Atqui circa ea
 quæ conferunt, prudentia est, non sapien-
 tia. Differunt ergo inter se prudentia atq;
 sapientia. Vtrum autem sapientia virtus
 est, an non? Hinc perspicuum est, ex ip-
 sa certè prudentia, virtutem esse. Nam
 si virtutis est prudentia, partis nempe al-
 terius (vt diximus) quæ ex ratione sunt:
 estque prudentia, quàm sapientia, dete-
 rior. Circa deteriora enim versatur:
 quandoquidem sapientia circa æternum
 diuinumque, vt diximus, cum prudentia
 de hominis sit commodo. Quare si quod
 deterius, virtus est; æquum etiam fuerit,
 quod melius est, esse virtutem. Non du-
 bium igitur quin sapientia sit virtus. Quid
 est autem, seu circa quod industria siue
 intelligentia? Est nempe industria, in qui-
 bus & prudentia, circa ea quæ sub actio-
 nem cadunt. Industrius siquidem siue in-
 telligens dicitur, quatenus consulere re-
 cte aliquid, iudicare ac perspicere potue-
 rit; circa pusilla in pusillisque eius iudi-
 cium est. Igitur industria, atque indu-
 strius, prudentiæ, & prudentis pars:
 nec citra hæc. Neque enim industrium à
 prudente separaueris. Idem profectò & in
 astutia existimandum est. Nam astutia, &
 astutus, non est quidem prudentia, neque
 prudens: verumtamen prudens, astutus:
 ideo astutia adiuuat quodammodo pru-
 dentiam. Cæterum astutus etiam malus
 dicitur: quemadmodum Mentor astutus
 quidem fuisse visus est, non etiam pru-
 dens. Prudentis namque, & prudentiæ
 est, optima expetere, eaque semper sibi
 proponere atque actitare: at astutiæ, & astu-
 ti fuerit, coniectare ex quibusnam demum
 fiant singula, quæ sub actionem cadunt,
 eaque sibi parare. Astutus igitur in huiusmo-
 di ac circa talia esse videatur. Dubitauerit
 quispiam, & admirari potuerit, quod lo-
 quentes de moribus, deque ciuili nego-
 tio, de sapientia dicamus. Nempe quia
 primùm quidem de hac re non videatur
 esse aliena consideratio, si (vt diximus)
 est virtus. Item philosophi est, de iis
 omnibus vel obiter tractare quæ in eodem
 fuerint. At necessarium, cum de his quæ
 in anima, loquimur, de omnibus dicere.
 Atqui est in anima sapientia, proinde alic-
 num non fuerit de anima quoque dicere.

A ἢ μὲν γὰρ σοφία ἐστὶ πᾶσι καὶ ἀποδεί-
 ξεως καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ὄντα· ἢ ὅφρονησις οὐ
 πᾶσι ταῦτα, ἀλλὰ πᾶσι τὰ ἐν μεταβολῇ
 ὄντα. λέγω ὅτι οἱ μὲν ἢ καμπύλων, καὶ
 κῆλων καὶ τὰ ποιῶντα, * ἢ ἐστὶ ποιῶντα. πᾶσι γὰρ
 συμφέροντα ὅσα ἐπὶ οὕτως ἔχουσι τὸ μὴ εἰς
 ἀλλήλα μεταβάλλειν, ἀλλὰ μεταβάλλοισι.
 καὶ νῦν μὲν συμφέρει τῶν, αὐτοῖσι δὲ οὐ· ἐ-
 ἴδη μὲν, ἴδη δὲ οὐ· καὶ οὕτω μὲν συμφέρει, ἐκεί-
 νως δὲ οὐ συμφέρει. πᾶσι ὅφρονησις γὰρ
 ἐστὶν ἢ φρονησις, ἢ ὅφρονησις οὐ. ἔτερον δὲ ἔστι
 ἢ σοφία καὶ ἢ φρονησις. πότερον δὲ ἐστὶν ἢ σο-
 φία ἀρετὴ, ἢ οὐ, δεῖ πρῶτον δηλοῦν αὐτὸ γέ-
 νοιτο, ὅτι ἐστὶν ἀρετὴ ἐξ αὐτῆς τῆς φρονη-
 σεως. εἰ γὰρ ἢ φρονησις ἀρετὴ ἐστὶν (ὡς φα-
 μὲν) τῶν μὲν τῶν ἑτέρου τῶν λόγων ἐχόντων
 ἐστὶ ὅφρονησις ἢ φρονησις τῆς σοφίας· πᾶσι γὰρ
 ἴδη γὰρ ἐστὶν. (ἢ μὲν γὰρ σοφία πᾶσι ὁ αἰσθῆναι,
 καὶ τὸ θεῖον, ὡς φησὶν· ἢ ὅφρονησις, πᾶσι ὁ
 συμφέρον αἰσθῆναι.) εἰ οὖν τὸ φρονησις ἀρε-
 τὴ ἐστὶ, τὸ γε βέλτιον εἰκός ἐστὶν ἀρετῶν εἶναι.
 ὡς δὲ δηλοῦν ὅτι ἢ σοφία ἀρετὴ ἐστὶν. H δὲ
 σιῶσις τί ἐστὶν, ἢ πᾶσι πᾶσι; ἐστὶ δὲ ἢ σιῶσις
 ἐν οἷσιν καὶ ἢ φρονησις, πᾶσι πᾶσι καὶ ὁ
 γὰρ σιῶσις που λέγει) ὁ δὲ διωκτὸς βυβλί-
 ον καὶ ἐν ὁρῶν πᾶσι κρίνει καὶ ἴδη, πᾶσι μί-
 κρον τε καὶ ἐν μικροῖς ἢ κρίσις αὐτῶν. ἐστὶν οὖν ἢ
 σιῶσις καὶ ὁ σιῶσις μέρος τῆς φρονησεως καὶ τῆς
 φρονησεως, καὶ ὅσα ἴδη τούτου. καὶ γὰρ αὐτὸ φρο-
 νῆσις τῆς σιῶσις τῆς φρονησεως. ὁμοίως δὲ αὐτὸ δό-
 ξειν ἔχειν καὶ πᾶσι τῆς δεινότητος· ἢ γὰρ δεινότητος καὶ
 ὁ δεινός, ὅσα ἐστὶ μὴ ἔτε φρονησις, ἔτε φρονησις.
 ὁ μὲν δὲ φρονησις δεινός, δεῖ καὶ σιῶσις πᾶσι τῆς
 φρονησεως ἢ δεινότητος. δεῖ δὲ δεινός μὴ καὶ ὁ φάλαξ
 λέγει) οἱ, Μέντωρ δεινός μὲν ἐδόκει εἶναι, ἀλλ'
 ἢ φρονησις αὐτῶν. ὅφρονησις δὲ τῆς φρονησεως
 ἐστὶ ὅφρονησις βελτίων ἐφείαξ, ἐ τούτων πᾶσι ἀρε-
 τικόν εἶναι) καὶ πᾶσι πᾶσι αἰετῶν τῆς δεινότητος καὶ
 ὅφρονησις, ὅσα ἐστὶν ἐκ τίνων αὐτῶν ἕκαστον γνοῖτο τῆς
 πᾶσι πᾶσι, καὶ τὸ ταῦτα ποιεῖσθαι. δεῖ δὲ αὐτῶν
 οὐκ εἶναι ὁ δεινός ἐν οἷσιν τοιούτοις πᾶσι καὶ πᾶσι
 ταῦτα ἀπορήσει δὲ αὐτῶν καὶ θαυμάσει, δεῖ δὲ πᾶσι
 ἢ θῶν λέγοντες, ὅφρονησις τίνος πᾶσι πᾶσι
 πᾶσι, ὅφρονησις σοφίας λέγουμεν. ὅτι ἴσως γε πᾶσι
 μὲν, καὶ δὲ ἀρετῶν δεῖ αὐτῶν εἶναι ἢ ὅφρονησις ὅφρονησις
 αὐτῆς, εἰ πᾶσι ἐστὶν ἀρετὴ, ὡς φησὶν. ἐπὶ δὲ ἴσως
 φιλοσόφου ἐστὶ τούτων πᾶσι πᾶσι, ὅφρονησις
 ὅφρονησις αὐτῶν τῶν λόγων ὄντα. καὶ ἀρετῶν ὅφρονησις, ἐπὶ
 πᾶσι τῶν ἐν ψυχῇ λέγουμεν, ὅφρονησις ἀρετῶν λέγουμεν
 ἐστὶ ὅφρονησις ἢ σοφία ἐν ψυχῇ. ὡς οὖν δεῖ αὐτῶν πᾶσι

γ. α. ε.

εἶπε

γ. ἢ καὶ α.

Nicom. I 6.c.vlt.

ψυχῆς ποιού, καθὰ τοὺς λόγους. ὡς περ δ' ἔχει ἡ
 δεινότης πρὸς φρόνησιν, οὕτως δοξείεν ὅτι τῆ
 ἀρετῆς ἀπασῶν. λέγω δ' οἷον εἰσιν ἀρεταὶ καὶ
 φύσιν ἐκαστοῖς ἐγγινόμηναι οἷον ὁρμητικῆς ἐν
 ἐκάστῳ ἀνδρὶ λόγου πρὸς τὰ ἀνδρεία καὶ τὰ δίκαια,
 ἢ καὶ ἐκάστην, καὶ πρὸς τὰ τοιαῦτα. ἔστι δ' οἷον
 δὴ ἢ ἔχει, καὶ παραιρεσι. αἱ δὲ μὲν λόγου οὐσα,
 τέως ἀρεταὶ εἰσιν ἐπαμνεταὶ ὅτι γινόμεναι. ἔστιν
 οὖν ἡ φυσικὴ ἀρετὴ αὐτῆ ἢ ἀνδρὶ λόγου, χει-
 ρομυθὴ μὲν τῆ λόγου, μικρὰ, καὶ ἀπολειπομένη
 τῆ ἐπαμνεσίᾳ. πρὸς δὲ τὸν λόγον ἢ τῆ παραιρε-
 σιν παραιρεσιμυθὴ, τελείαν ποιῆ τῆ ἀρετῆν. δὲ
 καὶ σιωπεργεῖ ὡς λόγῳ, ἢ οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ τῆ λόγου
 ἢ φυσικὴ ὁρμὴ πρὸς ἀρετῆν. οὐδ' αὖτ' ὁ λόγος
 ἢ ἡ παραιρεσις, οὐ πῶς τελειοῦται τῆ εἶναι
 ἀρετῆ, ἀνδρὶ τῆ φυσικῆς ὁρμῆς. δὲ οὐκ ὁρθῶς
 * Σωκράτης ἔχει, φάσκων εἶναι τῆ ἀρετῆν
 λόγους. οὐδὲν γὰρ ὀφείλει εἶναι πρῶτον τὰ
 ἀνδρεία ἢ τὰ δίκαια, μὴ εἰδόμενα, ἢ παραιρεσι-
 μυθὸν ὡς λόγῳ. δὲ τῆ ἀρετῆν ἔφη λόγον εἶναι.
 οὐκ ὁρθῶς. ἀλλ' οἱ νῦν βέλτιον. τὸ γὰρ καὶ τὸν
 ὁρθὸν λόγον πρῶτον τὰ καλὰ, τῆ τὸ φασιν εἶ-
 ναι ἀρετῆν ὁρθῶς μὲν οὐδ' οὕτω. πρῶτον
 μὲν γὰρ ἀνδρὶ τὰ δίκαια παραιρεσι μὲν οὐ-
 δεμίᾳ, ὅσοι γινώσκει τὰ καλὰ, ἀλλ' ὁρμὴ τινι
 ἀλόγῳ ὁρθῶς δὲ τὰ ὅσα, καὶ καὶ τὸ ὁρθὸν λόγον.
 λέγω δὲ, ὡς αὐτὸς λόγος ὁ ὁρθὸς κελύσειεν αὐτὸν,
 οὕτως ἔπρῳξεν. ἀλλ' ὁμοίως ἢ τριαύτη πρῶ-
 ξις ὅσοι ἔχει τὸ ἐπαμνετόν. ἀλλὰ βέλτιον, ὡς
 ἡμεῖς ἀφορίζομεν, τὸ μὲν λόγου εἶναι τῆ ὁρ-
 μῆν πρὸς τὸ καλόν. τὸ γὰρ ποιούτον καὶ ἀρετῆ
 ἢ ἐπαμνετόν. πρότερον δ' ἔστιν ἡ φρόνησις ἀρε-
 τῆ ἢ * οὐ, ἀπορήσειεν ἀνδρὶς. οὐ μὲν ἀλλ' ἐν-
 τεύθεν γινώσκοντες δὴ λον ὅτι ἀρετῆ. εἴτε γὰρ δι-
 καροσύνη, καὶ ἀνδρεία, καὶ αἱ ἄλλα ἀρεταί, ἀρετῆ
 τὸ τὰ καλὰ παραιρεσι, ἐπαμνεταὶ εἰσι, δὴ λον
 ὡς ἡ φρόνησις τῆ ἐπαμνετῆν αὐτὸς εἶη, καὶ τῆν
 οἱ ἀρετῆς τῆ ξειόντων. ἐφ' αὐτὸ γὰρ ἡ ἀνδρεία
 ὁρμὴ πρῶτον, ἐπεὶ τὰ ὅσα καὶ ἡ φρόνησις. τὸ
 γὰρ ὅλον ὡς αὐτὴ παραιρεσι, οὕτω καὶ ἡ ἀν-
 δρεία πρῶτον. ὡς * εἰ αὐτὴ ἐπαμνετῆ τῆ
 ποιῆν αὐτὸ * ἡ φρόνησις παραιρεσι, ἢ τε φρό-
 νησις τελείως αὐτὸ εἶη ἢ ἐπαμνετῆ * ἀρετῆ. πρό-
 τερον δ' ἔστιν ἡ φρόνησις παραιρεσι, ἢ οὐ,
 ἴδοι αὐτὸς ἐντεύθεν ὅτι τὰς ὅτις ἡμας ὅτι-
 βλέψας, οἷον ἔπι τῆ οἰκοδομικῆν. ἔστι γὰρ, ὡς
 φαμὲν, ἐν οἰκοδομικῆν, ὁ μὲν ἀρχιτέκτων τις
 καλούμενος, ὁ δὲ ὑπηρετῆν ἡ ἡμεῖς, οἰκοδόμος.
 οὐδ' ἔστι ποιητικὸς οἰκίας. ἐπὶ δὲ καὶ ὁ ἀρχι-
 τέκτων, καὶ τὸ οὐδ' ὅτι οἰκίαν, ποιητικὸς οἰκίας, ὁμοίως δὲ ὅτι τῆ ἄλλων τῆν ποιητικῆν ὅτι, ἐν αὐτῆ

A Quemadmodum verò habet astutia ad pru-
 dentiam, ita de cunctis virtutibus haberi
 putandum est: velut, inquam, sunt virtu-
 tes, quæ naturâ sunt singulis ingenitæ,
 tanquam impulsus quidam ad fortia ac iu-
 sta, in vnoquoque citra rationem: necnon
 de singulis erga eiusmodi possis cognosce-
 re. Sunt autem tam consuetudine quam
 consilio. At quæ cum ratione sunt, veluti
 temperantia, aut fortitudo, quatenus sunt
 virtutes vt ingenitæ, laudabiles. Naturalis
 igitur virtus ea quæ citra rationem, à ratio-
 ne separata, parua est, & quæ laudatione di-
 gna nequaquam sit, rationi & consilio ad-
 iuncta perfectam efficit virtutem: ideo et-
 iam cum ratione exercetur, neque citra ra-
 tionem est ad virtutem naturalis impulsus:
 neque rursus ratio, atque delectus admo-
 dum perficitur, vt sit virtus citra impulsum
 naturalem. Ideo non rectè Socrates sentie-
 bat, cum diceret, virtutem esse rationes.
 Proficeret siquidem nihil, agendo fortia,
 atque iusta, qui nesciret, ac rationi non
 proponeret. Et proinde virtutem rationem
 esse, non rectè aiebat. Melius nunc alij. Nam
 C iuxta rectam rationem honesta agere, virtu-
 tem esse perhibent. At ne ita quidem rectè.
 Agere siquidem quispiam iusta, nullo propo-
 sito honestorum, nulla cognitione, sed irra-
 tionali aliquo impulsu. Rectè verò ita, &
 iuxta rectam rationem: ita, inquam, si sicut re-
 cta iusserit ratio, ita agat. Cæterum huiusmo-
 di tamen actio neutiquam sub laudem cadit.
 Sed melius, vt nos definimus, cum ratione
 impulsus esse ad honestatem. Hoc namque
 virtus, etiamque sub laudem cadit. Vtrum
 prudentia virtus, annon? ambigere namque
 quispiam potuerit. Verumenimverò hinc,
 esse virtutem, certum fuerit. Nam si iustitia,
 & fortitudo, cæteræque virtutes, quòd hone-
 storum, quæ sub actionem cadant, laudabiles
 accidant, non dubium quin prudentia quoque
 eorum sit quæ sub laudem cadunt, quæque
 in virtutis ordinem veniunt. Nam ad quæ
 fortitudo agenda impellit, in eadem etiam
 prudentia: in totumque, vt ipsa præscribit,
 ita etiam agit fortitudo. Proinde si hæc
 sub laudem cadit, ea faciendo quæ præscri-
 pserit prudentia, etiam sine controuersia,
 prudentia sub laudem cadit, virtusque est.
 E Vtrum prudentia sub actionem cadit, an non?
 licuerit hinc nosse cuius, spectando sciētias,
 quemadmodum ædificaturam. Est namque
 in ædificatura, vt dici solet, vnus quidem
 quispiam architecton, Græcè (quem nos ar-
 chitectum nominamus) cui subministrat sese
 ædificator: is domus est effector. Est sanè ar-
 chitectus, effector, cuius præscripto ad domum
 extruendam se faber accingit. Idem in re-

Suprà cap. i.

γρ. οὐ, ἀπορήσειεν γαρ.

γρ. ἢ αὐτῆ, μέδωσέ. γρ. ἢ ἀρετῆ.

οἰκίαν ποιητικὸς οἰκίας, ὁμοίως δὲ ὅτι τῆ ἄλλων τῆν ποιητικῆν ὅτι, ἐν αὐτῆ

ΚΕΦΑΛ. Β.

Περί ὕψιμοσύνης.

γρ. πει
ταύτο,
Nicom.
li. 6. c. 11.

Η Δὲ ὕψιμοσύνη καὶ ὕψιμος ὅστις
πρὸς αὐτὰ, πρὸς ἀκρίβειαν ὀπίσκειται
πρὸς τὰ δίκαια, ἢ πρὸς ἐλλειψιμῶν ὑπὸ τῆ
νομοθέτου, ἢ μὴ ἀκριβῶς διακρίσθαι, κρι-
τικὸς ὢν τῶν ἐλλειψιμῶν ὑπὸ τῆ νομο-
θέτου, ἢ γνώσκων ὅτι ὑπὸ μὲν τῆ νομοθέ-
του ἐλλείπειται, ἔστι μὲν τοὶ δίκαια ὁ ποιού-
τος ὕψιμος. ἔστι μὲν οὖν ἀπὸ ὀπίσκειας ἢ
ὕψιμοσύνης. τὸ μὲν γὰρ κρίναι, τῆ ὕψι-
μοσύνης. ὅ δὲ δὴ πρὸς τὴν καὶ κατὰ τὴν κρίσιν,
τῆ ὀπίσκειας.

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Περί βέλους. εἴτα ἀπορίας τινὰς λύσει. α. πό-
τερον πρὸς ἀκρίβειαν τὰ ἀδίκαια ἢ φρονη-
σις. β. πότερον ἔστι πρὸς τὸν φάσιν ἀδι-
κία, ἢ γ. δ. πότερον ποτε ἢ ἀρετὴ εἰς ὀπί-
σκεισιν βαδίζουσα μεγέθους, χεῖρις ποιήσῃ.

Η Δὲ γὰρ βέλους ὅστις μὲν πρὸς αὐτὰ
τῆ φρονήσεως. πρὸς γὰρ τὰ πρὸς ἀκρίβειαν
ἔστι, τὰ πρὸς ἀρετὴν καὶ φροσύνην ἔστι δὲ οὖν
ἀπὸ φρονήσεως. ἢ μὲν γὰρ φρονήσις, πρὸς ἀκρί-
βειαν τούτων ἔστιν ἢ ὁ βέλους, ἔστι δὲ ἀρετὴς, ἢ
ἢ ποιούτων, ἢ ὀπίσκεισιν καὶ πρὸς ἀκρίβειαν
καὶ χεῖρις βελτίων καὶ συμφορῶν. ἀπὸ οὗ
τὰ τοιαῦτα βέλους ἀπὸ δόξης τὰ ἀπὸ αὐτο-
μάτου συμβαίνοντα καὶ ἔργων οἷς γὰρ μὴ ἔστι
ὁ λόγος ὁ σκοπῶν τὸ βέλους, ἢ ἔτι δὲ εἴποις
ὡς σιωπῶν ἢ καὶ ἔργων, τῶν βέλους, ἀλλ'
ὀπίσκει. τὰ γὰρ ἀπὸ τῆς λόγου τῆς κρίνοντος γι-
νόμηναι ἀπορρώματῶν, ὀπίσκεισιν ἔστι. πό-
τερον δὲ ποτε τῆ δίκαια ἔστι, τὸ τῆ ἐντεύξει ὁ
ἴσων ἕκαστος ἀποδιδόναι; λέγω ὅτι, ὁποῖος
ἀπὸ εἴη ἕκαστος, ποιούτων γινώσκων ἐντυγχά-
νῃ, ἢ γ. τῆ το μὲν γὰρ ἢ χεῖρις καὶ ἀρετῶν
ἀπὸ δόξης ἀπὸ εἶναι. ἀλλὰ τὸ κατὰ ἀξίαν ἕκαστος ἀπο-
διδόναι τῆ ἐντεύξει, τῆ το καὶ δίκαια καὶ ἀποδοῦναι
ἀπλάως ἀπὸ δόξης εἶη ἀπορρώματῶν ἀπὸ τῆς καὶ
τῆ το, εἴ τῆ ἔστι τὸ ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἕκαστον, ἢ
εἰδότε καὶ ὄν, ἢ ὡς, καὶ ἢ ἕνεκα. ἔστι ὅτι ἢ βλάπτει καὶ
ἢ ἀδικία ἐν ἀγαθοῖς, ἢ πρὸς ἀγαθὰ ὁ ἀδικεῖν
ἀρετῶν ἀδικεῖ, εἰδείη δὲ ὅποια ἀγαθὰ καὶ ὅποια
κακὰ. ἀπὸ δὲ γε ὅτι τῆ τῶν εἰδέναι, ἔστιν ἴδμεν
τῆ φρονήμου ἢ φρονήσεως. ἀπορρώματῶν δὲ συμ-
βαίνει, τὸ πρὸς ἀδίκαια συμφορῶν ἀποδοῦναι ὁ
μέγιστον ἀγαθὸν τῶν φρονήσιν. ἢ οὖν ἀπὸ
δόξεως πρὸς ἀκρίβειαν τὰ ἀδίκαια ἢ φρονήσις;

Scrib. ἢ
πρὸς ἀκρί-
βειαν

Leg. ὅ
σιωπῶν
mutat
numerū,
more
suo.

A

CAPVT II.

De Modestia.

Modestia, ac modestus, siue æqui &
boni intelligens, est, circa quæ &
æquitas, nempe circa iusta, quæ omiſſa à
legislatore, non satis ad vnguem definita
sunt, vt iudex inueniatur eorum quæ le-
gislator omittit, certoque cognoscit à le-
gislatore prætermiſſa, quæ iusta sunt; is
modestus est. Itaque non citra æquita-
tem modestia. Iudicare siquidem, mode-
sti: ageſte verò, ad iudiciũque perduce-
re, æqui fuerit.

B

CAPVT III.

De promptitudine.

Promptitudo siue facultas illa per
quam ad recta incunda consilia su-
mus apti, est circa quæ & prudentia,
nempe circa ea quæ sub actionem cadunt:
quippe quæ circa delectum & euitationem.
Est sanè non citra prudentiam. Nam
prudentia horum effectrix est: at prom-
ptitudo siue recta deliberatio, habitus seu
affectio, vel quiduis huiusmodi; per quam
facile intelligimus quid sit in rebus agen-
dis factu optimum & vtilissimum. Et
proinde promptitudinis ea videri non de-
bent, quæ fortuito rectè eueniant. Nam
quibus ratio deest, quid optimum sit, con-
siderans; cui bene ac feliciter aliquid
euenit, huic boni consilij laudem laud
merito tribueris, sed fortunatum rectè
prædicaris. Nam quæ feliciter eueniant
citra iudicantis rationem, felicitates æ-
quum est appellare. Sed nonne iusti est,
colloquio & conuersatione æquale cui-
bet attribuere: vt, inquam, qualis fuerit
quilibet, ita cum eo ille colloquatur, an
non? Id certè assentatoris; & delectantis,
esse planè videatur. Cæterum pro cuius-
que dignitate versari, consuetudinẽque
habere cum omnibus, id iusti & probi om-
nino esse videbitur. Dubitare etiam fortè
quispiam potuerit, an iniuriam inferre, sit
offendere sponte, atque ita vt scias, &
quem, & quomodo, & qua de causa. Est
autem nocumentum & iniuria, de bonis,
ac circa bona. Afferens ergo iniuriam, &
iniustus, cognouerit & qualia bona, & qualia
mala sint. Id autem, ac talia percallere, pru-
dentis atque prudentiæ est. Hoc modo fue-
rit absurdum, vt bonum ingens prudenti-
tia, comitetur iniustum. An existimandum
non est, vt iniustum prudentia comitetur?
Neque

C

D

E

τὰ δὲ πῶς ψυχῶν φαύλων ἔχοντι, πρὸς δὲ
 μὴτὲν κακὸν ἔργα ζεῶσαι, ἀφεκτέον καὶ πλού-
 του, καὶ ἀρχῆς, καὶ δυνάμεως, καὶ ἀπλῶς τῆς
 τοιούτων, ὅσα δὲ κινήτερον καὶ ἄμεταβολώτε-
 ρον ψυχῆ σώματος. ὡς τὸ γὰρ φαῦλος δὲ σώ-
 μα ἔτις ἐπιτήδεος ἐξαιτᾶται, καὶ ὁ φαῦλος
 τῆ ψυχῆ ἔτις ἐπιτήδεος ἀφ᾽ ἑαυτὴν, μὴτὲν τῆς
 τοιούτων ἔχων. ἔχει δὲ τοιούτον ἀπορία, οἷον ἐπει-
 δὴν μὴ ἢ διὰ πρῶτον, τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ δι-
 κῆμα * πότε αἰσθητὰ πρῶτον; ἐν μὲν δὲ ταῖς
 φυσικαῖς ἀρεταῖς ἐφαλμὸν τὸ ὀρμητικὸν μόνον δεῖν
 πρὸς τὸ καλὸν ὑπερβαίνει αἰσθητικὸν λόγου. ὡς δὲ ἐστὶν
 ἀρεταῖς ἐν τῷ λόγῳ, καὶ τὰ λόγον ἔχοντι ἐστὶν.
 * ὡς τε δὲ ἀμα λέγεσθαι καὶ πρῶτον, καὶ ἡ τελεία
 ἀρετὴ ὑπερβαίνει, ὡς ἐφαλμὸν μὲν φρονήσεως εἶ-
 ναι. ὅτι αἰσθητὸν τὸ φυσικὸν ὀρμητικὸν τὸ ἐπὶ τὸ κα-
 λόν, ὅτι ἐπιτηδεύεται ἀρετῆ. πέφυκε γὰρ ὑπερ-
 βαίνει τὸν λόγον, ἢ ὡς ἐστὶ πρῶτον αἰσθητὸν. ὡς τὸ ἐφ'
 ὡ αἰσθητὸν ἀρετῆ, ἐπὶ τῷ ἀποκλίσει. τὸ γὰρ βέλτιον
 ἐστὶν ὁ αἰσθητικὸς. ἔτι γὰρ αἰσθητὸν φρονή-
 σεως αἰσθητὸν ἀρετῆ γίνονται, ἔτι ἢ φρονήσις
 τελεία αἰσθητὸν τῶν ἀρετῶν. διὰ τὸ σωματικὸν ὅτι
 πῶς μὲν ἀρετῶν ἐπιτηδεύεται τῆ φρονήσεως.
 ἔτι ἢ τὸν καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπορήσει, πότερον
 ποτε καὶ ἐπὶ τῆ ἀρετῆ ἔτις ἔχει, ὡς τὸ ἐπὶ τῆ
 ἀρετῶν ἀρετῶν τῆ τὸ καλόν, καὶ τῆ πρῶτον σώμα.
 τοιαῦτα γὰρ εἰς ὑπερβολὴν γινόμενα, χεῖρες ποιῆ-
 οἷον πλεονεξία πολὺς γινόμενος, ὑπερβολὴς καὶ ἀνδρῶν
 ἐπιτηδεύεται ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῆ ἀρετῶν ἀρετῶν, ἀρ-
 χῆς, τιμῆς, κάλλους, μεγέθους. πότερον οὖν καὶ
 ἐπὶ ἀρετῆς ἔτις ἔχει, ὡς τε ἐπὶ τῆ διανοουμένη,
 ἢ αἰσθητὴ εἰς ὑπερβολὴν πρῶτον γίνονται, χεῖρων
 ἔσται ἢ ἔτι; * φησὶν. ἀλλ' ἀπὸ μὲν τῆ ἀρετῆς τι-
 μῆς γὰρ ἢ τῆ τιμῆς μεγάλη γινόμενη, χεῖρες
 ποιῆ. ὡς τε δὲ τὸν ὅτι (φησὶν) ἀρετῆ εἰς ἐπιτηδεύεται
 βαδίζουσα μεγέθους, χεῖρες ποιῆσθαι. τῆ τιμῆς
 ἢ ἀρετῆ αἰτία. ὡς τε καὶ ἢ ἀρετῆ ποιῆσθαι αἰσθη-
 τῶν, μείζων γινόμενη. ἢ ἔτις τὸ ἀρετῆς; τὸ γὰρ ἀ-
 ρετῆς εἰς ἀρετῆ πολλὰ ἐστὶν ἔργα, ὡς τὸ ἐπὶ τῆ,
 καὶ τῆ τὸ ἐπὶ τῆς μάστιγος, καὶ τῆς ἀρετῆς τοιαύτης
 καὶ τῆς τοιαύτης δυνάμεως ὀρθῶς πρῶτον γινόμενος
 χεῖρας. εἰ δὲ ὁ ἀσπυδαῖος πρῶτον γινόμενος αὐ-
 τῶν ἢ τιμῆς, ἢ ἀρχῆς μεγάλης, μὴ χεῖρσεται
 τοιαύτης, ὅτι ἐπὶ τῆ ἀσπυδαῖος. ἔτι δὲ ἢ τι-
 μῆς, ἔτις ἀρχῆς ποιῆσθαι τὸν ἀσπυδαῖον χεῖρων,
 ὡς τὸ οὐδὲ ἢ ἀρετῆ. τὸ δὲ ὅλον ἐπὶ τῆ ἀρετῆς
 μὲν ἐπὶ ἀρχῆς διώκειται, ὅτι εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ μέ-
 σότητες, καὶ ἢ μάλλον ἀρετῆ, μάλλον ἐστὶ μέ-
 σότης. ὡς τὸ οὐχ ὅτι χεῖρων ποιῆσθαι εἰς μέγθος
 ἐπὶ ἀρετῆ ἰούσα, ἀλλὰ βελτίω. ἐπὶ γὰρ μεσότης,

Valla ali-
 ter legit.
 totus hic
 locus est
 corrup-
 tus. &
 mutilus.
 vide Ni-
 com. li. 6.
 c. vlt.
 Valla
 cod. hic
 quoque
 aliter.

A Ita qui nequam habuerit animam, ne
 quippiam mali exerceat, ei opulencia, &
 imperium, & dominatus, & omnino alia
 id genus, sunt auferenda, quanto mobilior
 mutabiliorque est corpore anima Nam
 quemadmodum improbum corpus quis-
 piam fortitus, victum debet sibi adhibere
 idoneum: ita improbam animam nactus,
 is est cui sint ea quæ memorauimus, deu-
 tanda. Hoc etiam ambiguum esse potest,
 vt, cum non sit aliter agere fortiter quam
 iustè, quando natura quis videatur acturus.
 B In naturalibus quippe virtutibus, solum
 dicebamus impulsum sine ratione ad ho-
 nestatem esse oportere. Ita nimirum est
 delectus in ratione, quòdque rationem
 habeat, vt pariter capiat, & deligat. Vir-
 tutem perfectam esse dicebamus, quæ
 cum prudentia foret, non vtique ad ho-
 nestum citra naturalem impulsum: neque
 virtus virtuti aduersabitur. Agnatum nam-
 que habet atque insitum, vt rationi obtem-
 peret, vt ipsa præscribit, vt quò agit, eò
 declinet. Ipsa enim est quæ id quod melius
 C est, eligit. Et ne aliæ quidem sine pru-
 dentia virtutes sunt, neque prudentia
 absque residuis virtutibus perfecta: ve-
 rum inuicem sese coadiuuant, comitan-
 tes prudentiam. At nihilominus addu-
 bitet quispiam, nunquid ita in virtuti-
 bus habeat, quemadmodum in reliquis
 bonis, quæ externa, quæque in corpore?
 Hæc namque cum fuerint eximia, dete-
 riores efficiunt: sicut opum affluentia,
 elatos facit, truculentos vel morosos.
 Itidem reliqua bona, dominatus, ho-
 nor, pulchritudo, magnitudo. Nunquid
 D igitur & in virtute ita habet, vt si cui-
 piam iustitia, vel fortitudo fuerit exu-
 berans, fiat deterior, an non? Cæte-
 rum à virtute quidem honor gignitur,
 qui, cum ingens fuerit, deteriores
 facit: & proinde virtus fecerit dete-
 riores, cum maior euaserit. An id neu-
 tiquam verum? quandoquidem etsi sunt
 multa alia virtutis opera, quemadmo-
 dum sunt, id etiam in primis est, vt
 qui eis bonis muniatur, eisdem rectè
 vti possit. Si demum probus, aduen-
 tante ei vel honore, vel ingenti do-
 E minatu, ipsis non vtetur, neutiquam
 fuerit probus: neque honor neque im-
 perium probum fecerit deteriolem, &
 proinde ne virtus quidem. In totum
 autem, quoniam à principio nobis de-
 terminatum est, virtutes esse medie-
 tates, quòdque magis sit virtus, eò ma-
 gis erit medietas. Proinde quo sublimior
 virtus euadet, accedètque ad magnitu-
 dinem, non modò non deteriolem, sed
 etiam meliore efficiet. Medietas namque,

inter excessum defectumque perturbatio-
num erat medietas. Atque hæc quidem
hactenus.

A εὐδείας ἔκ τῆς ὑπερβολῆς τῆς τῆς παθῶν ἰσομε-
σοῦτος. ταῦτα μὲν μέγερ τούτου.

CAPVT IV.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

De Continentia & Incontinentia.

Ὅτι ἐπεὶ περὶ κακίας εἴρηται, λοιπὸν ὑπερ-
ἀκρασίας ἔκ θηριότητος εἰπεῖν.

DEinceps aliud nobis sumendum est
principium, de continentia incon-
tinentiæque dicturis. Quemadmodum au-
tem & virtus hæc & vitium absurdi aliquid
& miri in sese habet; ita necesse est, oratio-
nem quæ de iis habeatur, miram & absur-
dam videri. Nec enim hæc virtus cæteris
par est. In aliis siquidem eodem tendunt
tanta ratio quàm perturbationes, nec inui-
cem sibi aduersantur. At in hac, se inuicem
oppugnant ratio & affectus. Sunt nimirum
in anima vnde mali esse dicamur, tria, vi-
tium, incontinentia, feritas. De vitio igitur
ac virtute quid sit, ac in quibus, à nobis
suprà dictum est: modò de incontinentia
ac feritate dicendum.

MΕΤΑ τῶντα ἀναγκαῖον ἔστιν εἶπε. Ncom. I.
εἶπε ἄρχῆν ποιησαμένους, λέγειν ἄρχῆν
ὑπερ ἀκρασίας ἔκ ἀκρασίας. ὡς περὶ τῆς κακίας
ἀρετῆς καὶ ἰσομεσοῦτος αὐτῶν εἰσὶν ἀποποι, ὡς αὐ-
τως ἀναγκαῖον καὶ τοῖς περὶ τούτων λόγοις λε-
θησομένους ἀποποιεῖται. ἔκ γὰρ ὁμοία ἡ ἀρε-
τὴ αὐτῆ ἔστι τῶν ἄλλων. ἐν μὲν γὰρ τῶν διῆγας
* ἐπεὶ ταῦτα καὶ ὁ λόγος καὶ τὰ πάθη ὁρμῶσι, καὶ γὰρ ἐπεὶ ταῦ-
τα ἐκαστοῦται ἀλλήλοις: ἐπεὶ τῆς αὐτῆς ἐκασ-
τουῦται ἀλλήλοις ὁ, τε λόγος ἔκ τῆς πάθη. ἐστὶ
τῆς πεία τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα, καὶ τὰ φαῦ-
λοι λεγόμενα, κακία, ἀκρασία, θηριότης.
ὑπερ μὲν οὖν κακίας καὶ ἀρετῆς πᾶσι, καὶ ἐν
πίσιν, εἴρηται ἡμῖν ἐν τοῖς ἐπιθῶσι: νῦν δὲ ὑπερ
ἀκρασίας ἔκ θηριότητος λεκτέον ἀμείψῃ.

CAPVT V.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

De Feritate.

Περὶ θηριότητος.

ESt autem feritas quoddam vitium exu-
berans: cum aliquem prorsus impro-
bum videmus, solemus dicere eum ne ho-
minem quidem esse, sed bestiam feram: si-
cut & vitium ipsum, feritatem. Huic vir-
tus opposita, nominis expers est: quippe
quod eiusmodi supra hominem, tanquam
heroica quædam, ac diuina. Eo certè hæc
virtus nominis expers, quod Dei virtus nul-
la. Præstantior siquidem omni virtute
Deus: ac non virtute probus: nam tum vir-
tus sit Deo melior: ideo nominis expers
hæc virtus, quæ feritatis vitio opposita est.
Est nimirum diuina, & supra hominem vir-
tus quædam quæ huic vitio opponitur:
quod quemadmodum feritas vitium homi-
nem excedens euadit, ita ei opposita vir-
tus.

EΣΤΙ τῆς ἰσομεσοῦτος ὑπερβάλλουσα ἰσο-
μεσοῦτος κακία. ὅταν γὰρ ἴνα πᾶσι τελευτῶν ἴδα-
μεν φαῦλον, ἔκ ἀδελφῶν φαμεν εἶναι, ἀλ-
λά θηριόν: ὡς ἴσομεσοῦτος κακία θηριότης. ἰσο-
μεσοῦτος ἀντικειμένη ἀρετὴ αὐτῆ, ἐστὶν ἀνώνυμος. ἐστὶ
δὲ ἡ αὐτῆ ὑπερ ἀδελφῶν ἴσομεσοῦτος, οἷον ἡρωικὴ
ἰσομεσοῦτος καὶ θεία. ἀνώνυμος δὲ ἐστὶν αὐτῆ ἡ ἀρετὴ, ὅτι
οὐκ ἐστὶ θεοῦ ἀρετῆ. ὁ γὰρ θεὸς βελτίων τῆς ἀ-
ρετῆς, ἔκ κατ' ἀρετῆ ἔστι ἀσπυδαῖος. οὕτως
γὰρ βελτίων ἐστὶν ἡ ἀρετὴ τῆς θεοῦ. δὲ ἀνών-
υμος ἡ ἀρετὴ ἢ τῆς κακίας τῆς θηριότητι ἀντι-
κειμένη. γέλοι δὲ τῆς αὐτῆς ἀντικεῖσθαι ἢ θεία
καὶ ὑπερ ἀδελφῶν. ὡς περὶ γὰρ καὶ ἡ κακία ἢ
θηριότης ὑπερ ἀδελφῶν ἐστὶν, ἔτω καὶ ἡ
ἀρετὴ ἢ ἀντικειμένη.

CAPVT VI.

ΚΕΦΑΛ. ς'.

De Incontinentia & Continentia.

Περὶ ἀκρασίας καὶ ἐγκρατείας.

DE incontinentia & continentia di-
cturis, expedit nobis quæ ambiguos
& contrarios sermones admittunt, signi-
ficare: vt ex dubiis orationibus confide-
rando, & exquirendo veritatem, ad id
quod perspicendum est, perueniamus.

ΥΠΕΡ τῆς ἀκρασίας καὶ ἐγκρατείας περὶ-
τον δέοι εἰπεῖν τὰ ἀπορροῦμα, περὶ
τοῖς ἐκαστοῦτοις λόγοις τοῖς φαινομένοις,
ὅπως ἐκ τῆς ἀπορροῦμένων λόγων σίμωπι-
σκεψάμενοι, καὶ ταῦτα ἐξετάσμεν, πᾶσι
ἀνθρώποις ἔπι αὐτῶν εἰς τὸ ἐκδεχόμενον ἴδωμεν.

α. εκ ορθως

ῥᾶσιν γὰρ ὅπως ἰδῆν ἑαληθῆς ἔσται. Σωκράτης
 μὲν οὖν ὁ παρῆσι δὴ δὴ ὄλωσ, καὶ οὐκ ἔφη
 ἀκρασίας εἶναι, λέγων ὅτι ὅστις εἰδὼς τὰ κακὰ,
 ὅτι κακὰ εἰσιν, ἔλθῃτ' ἀν' ὃ ἄκρατής δοκεῖ,
 εἰδὼς ὅτι φαῦλα εἰσιν, ἀρῆσθαι ὁμῶς, ἀγόμε-
 νος ὑπὸ τῶν παθῶν. Ἄλλ' ἂν τὸν τοιοῦτον λόγον
 οὐκ ἔπειθε εἶναι ἀκρασίας. * οὐδ' ὀρθῶς. ἀποπον-
 γὰρ τῶν λόγων τούτων πειθεῖν τὰς αἰμαρῆν ὅτι παθα-
 νῶς γινόμενον. ἀκρατεῖς γὰρ εἰσιν ἀνθρώποι,
 καὶ αὐτοὶ εἰδότες ὅτι φαῦλα, ὁμῶς ταῦτα παθεῖν
 ποιοῦν. ἐπεὶ δὲ οὖν ἔστιν ἀκρασία, πότερον ὁ ἀ-
 κρατής ἐπισημῶν τίνα ἔχει, ἢ θεωρῆν καὶ ἐξετάζει
 τὰ φαῦλα; ἀλλὰ πάλιν οὐκ ἀν' ὁ δόξα ἐστίν. ἀποπον-
 γὰρ ὁ κεραιῶν καὶ βεβαιότατον ἢ ἐν ἡμῖν ἢ ἡ ἀ-
 ρθαι ὑποδύον. ἐπισημῶν γὰρ πρῶτον τῶν ἐν ἡ-
 μῖν μνησθέντων ἔστι καὶ βιασικώτατον. ὥστε
 πάλιν ὁ λόγος οὐκ ἐπισημῶν ὡς μὴ εἶναι ἐπι-
 σημῶν. ἀλλ' ἂν γὰρ ἐπισημῶν μὲν ἔχει, δόξα δὲ;
 ἀλλ' εἰ δόξα ἔχει ὁ ἀκρατής, οὐκ ἀν' εἶναι ψεκ-
 τός. εἰ γὰρ φαῦλον ἢ παρὰ τῆς μὴ ἀκρεβῶς εἰ-
 δὼς, ἀλλὰ δόξάζων, συγγνώμῃ αὐτοῦ ἀπο-
 δόξῃ παρὰ τῆς ἡδονῆς, ἢ παρὰ τῆς φαῦ-
 λα, μὴ ἀκρεβῶς εἰδόμενος ὅτι οὐ φαῦλα εἰσιν,
 ἀλλὰ δόξάζοντα. οἷς δὲ γὰρ συγγνώμῃ ἔχο-
 μεν, τούτοις ἔχει συγγνώμῃ. ὥστε ὁ ἀκρατής, εἴπερ
 δόξα ἔχει, οὐκ ἔσται ψεκτός. ἀλλ' ἔστι ψεκτός.
 οἱ δὲ τοιοῦτοι λόγοι ἀπορῆν ποιοῦσιν. οἱ μὲν γὰρ
 οὐκ ἐφασκόμεν εἶναι ἐπισημῶν. ἀποπον ἢ γὰρ συμ-
 βαίνει. οἱ δὲ πάλιν οὐδὲ δόξα. καὶ γὰρ οὗτοι ἀπο-
 πόν ἢ πάλιν ἐποιοῦν συμβαίνει. ἀλλὰ δὴ καὶ
 ταῦτ' ἀν' ἡ ἀπορῆσθαι. ἐπεὶ γὰρ δοκεῖ ὁ σώ-
 φρων καὶ ἐκκρατής εἶναι, πότερον, τὰ σώφρονί-
 τι ποιῆσθαι σφοδρᾶς ἐπιθυμίας; εἰ μὲν οὖν ἔσται
 ἐγκρατής, σφοδρᾶς δεήσει ἔχειν αὐτὸν ἐπιθυ-
 μίας. οὐ γὰρ ἀν' εἶποις ἐκκρατή, ὅστις με-
 τείων ἐπιθυμίων κρατεῖ. εἰ δὲ γὰρ σφοδρᾶς
 μὴ ἔξει ἐπιθυμίας, οὐκ ἔστι ἔσται σώφρων. οὐ
 γὰρ σώφρων ἔσται ὁ μὴ ἐπιθυμῶν, μηδὲ πα-
 χωρ οὐδέν. ἔχει δὲ ἢ τὰ ταῦτα πάλιν ἀπο-
 είας. συμβαίνει γὰρ ἐκ τῶν λόγων, ἢ τὸν ἀ-
 κρατή ποτε ἐπαμνετὸν εἶναι, καὶ τὸν ἐγκρατή ψεκ-
 κτόν. ἔστω γὰρ τις, φησὶ, διημαρτηκῶς τὰ
 λογισμῶν, ἢ δοκίμῳ αὐτῶν λογισμῶν τὰ
 καλὰ εἶναι φαῦλα. ἢ δὲ ἐπιθυμία ἀγέτω
 ὅτι τὰ καλὰ. οὐκοῦν ὁ μὲν λόγος οὐκ
 εἰσὶν παρὰ τῆν, ὑπὸ δὲ τῆς ἐπιθυμίας ἀ-
 γόμενος παρὰ τῆν. τοιοῦτος γὰρ ἢ ὁ ἀκρα-
 τής. παρὰ τῆν δὲ τὰ καλὰ. ἢ γὰρ ἐπι-
 θυμία ὅτι ταῦτα ἀγέτω. ὁ ἢ λόγος κωλύσθαι
 ἀλλ' ἀμάρτην γὰρ τὰ λογισμῶν τῶν καλῶν.

A Nam tum demum ita verum scrutari pote-
 rimus. Senex igitur Socrates tollebat pror-
 fus, ac negabat esse incontinentiam, di-
 cendo, neminem esse, qui mala facienda,
 sciens esse mala, deligeret. Atqui inconti-
 nens, videtur sciens mala, deligere; agi
 namque à perturbatione. Hac ratione in-
 continentiam esse non existimavit: nequa-
 quam rectè. Alienum namque sit, hac ra-
 tione persuasos, quod factum est persuasi-
 biliter, extinguere. Incontinentes siqui-
 dem sunt homines, & iidem malorum pe-
 riti. Veruntamen ea perpetrant. Quoniam
 igitur incontinentia est, numquid incon-
 tinens aliquam habet peritiam, que inspi-
 ciat exquiratque mala? At id non visum
 fuerit cuiquam: quandoquidem alienum
 sit, quod nobis potentissimum firmissi-
 mumque est, vi ab aliquo superari; siqui-
 dem scientia, omnium, quæ in nobis, fir-
 missima, & nulli est obnoxia violentiæ: &
 proinde hæc ratio aduersatur quominus
 credatur esse scientia. Cæterum nunquid
 scientia quidem non est, sed opinio? At si
 habet incontinens opinionem, vituperan-
 dus non erit. Nam si mali aliquid, non
 exactè sciens planèque cognoscens, sed
C opinatus agat, venia dignus videatur, quod
 voluptati sese dediderit, & mala quæ sunt,
 fecerit. cùm nesciret exactè haud mala ea
 esse, sed opinaretur tantum. At quos venia
 dignos esse censemus, eos neutiquam re-
 prehendemus. Et proinde si opinionem ha-
 bet incontinens, vituperandus non erit.
 Atqui vituperandus est. Huiusmodi ratio-
 nes ambiguitatem obiciunt: quandoqui-
 dem quæ scientiam esse negauerunt, ab-
 surdum quiddam euenire compellunt: &
D quæ ne opinionem quidem, pariter aliena
 euenire ostendunt. Verùm & dubitauerit
 hic quispiam, quod quia temperans &
 continens esse videatur, temperantine fu-
 turæ sint vehementes cupiditates? Quod
 si continens erit, vehementibus agi cu-
 piditatibus opus fuerit. Neque enim con-
 tinentem dixeris, qui mediocres com-
 pescat cupiditates. Quod si vehementes
 cupiditates non habeat, ne temperans
 quidem erit. Neque enim temperans, qui
 nullo modo agitur à cupiditatibus. Ambi-
E guitatem quoque talia mouent. Contingit
 siquidem exinde rationibus, incontinen-
 tem quandoque fore laudabilem, & vitu-
 perabilem continentem. Sit namque quis-
 piam, inquit, in ratiocinando hallucina-
 tus, et ratiocinanti, quæ honesta sint, ma-
 la videantur, ac cupiditate ad honesta du-
 catur; ratio quippe agere non permittit: at
 cupiditate allectus, ager, talis enim est in-
 cōtinens. Ager ergo honesta: cupiditas nam-
 que ad talia ducet. sed ratio prohibebit: ra-
 tiocinio siquidē honestorū hallucinabatur.

Is igitur incontinens quidem erit, veram-
tamen laudabilis: nam quatenus honesta
peragit, laudabilis: absurdum id profecto
evenit. Rursus hallucinetur interim ratio-
cinio, & honesta, ei minimè honesta esse
videantur: at cupiditate ad honesta du-
catur. Continens nimirum est concupif-
cens quidem, sed non paragens id, ob
rationem. Itaque qui ratiocinando ab
iis quæ sunt honesta, aberrarit, prohi-
bebitur agere, quæ concupiscit: prohi-
bebitur ergo honesta agere: ad hæc siqui-
dem adduxit cupiditas. Verùm cum ho-
nesta agere oportuerit, non agens vi-
tuperandus est. Ergo continens quando-
que erit vituperandus. Id quod valde dictu
absurdum contigerit. Vtrum verò incon-
tinentia & incontinens in cunctis, & circa
cuncta (sicut circa pecunias, & honorem,
& iram, & gloriam, nam circa hæc omnia
existimantur esse,) an non; sed circa aliquid
sit definita incontinentia, addubitauerit
quispiam. Hæc igitur sunt quæ faciunt du-
bitationem. At dubitationes solvere ne-
cesse est. Primum igitur quæ de scientia
habita est dubitatio, ita diluenda videatur:
nimirum, esse absurdum, scientiam habe-
re, & ipsam eijcere, vel intercidere. Eadē
de opinione fuerit ratio: nihil siquidem re-
fert, sitne opinio, an scientia. Nam si vehe-
mens fuerit opinio, quatenus stabilis est, &
credulitate inconcussa, à scientia non dif-
fert, credendo ita habere vt existimant, si
habeant opiniones, sicut Heraclitus Ephe-
sius talē habuit, de quibus opinabatur, opi-
nionem. Alienū utique nihil incontinenti,
siue habeat scientiā siue opinionem, quam
dicimus, flagitium aliquod cōmittere. Est
quippe scire duplex: Vnum quidem, ha-
bere scientiam. Nam tum demum scire
quempiam dicimus eam rem, cuius teneat
scientiam. Alterum verò, ipsam exer-
cere scientiam. Incontinens igitur est, qui
honestorum tenet scientiam, sed eam non
exercet. Cū, igitur hæc non exercebitur
scientia, nihil eveniet alienum, committe-
re flagitium ipsum qui teneat scientiam.
Est enim quemadmodum in dormienti-
bus. Isti siquidem, cū habeant scientiam,
multa tamen in somnis molesta & perpe-
trant, & perpetiuntur: neque enim scien-
tiam exercet. Idem est de incontinen-
te: evenit siquidem vt dormienti, non
exercere scientiam: & proinde soluitur
hoc modo dubitatio. Fuerat siquidem du-
bitatum, numquid scientiam incontinens
eijciat, eāve intercidat: quandoquidem
vtrumque videbatur absurdum. Cæterum
hinc fuerit rursus manifestum, quemad-
modum diximus in Analyticis, ex dua-
bus fieri syllogisimum propositionibus:

A Οὐκοῦν οὐκ ἀκρατής μὲν ἔσται, ἐπαίνετός
μὲντοι. ἢ γὰρ περὶ τῆς καλῆς, ἐπαίνετός. ἀ-
τοπον δὲ συμβαῖνον. πάλιν δὲ αὐτὸν ἀφαι-
ροῦμεν τῶν λόγων, ἔτι καὶ αὐτῶν μὴ δο-
κεῖται καλῶν εἶναι. ἢ δὲ ἐπιθυμία ἀγέτω ὅτι
τὰ καλὰ. ἔκκρατής μὲν γὰρ ἔστιν ὁ ἐπιθυμῶν
μὲν, μὴ περὶ τῶν δὲ ταῦτα ἀφαιρῶν τὸν λόγον.
Οὐκοῦν, ὁ ἀφαιρῶν τῶν λόγων τῶν κα-
λῶν, * κωλύσει ὧν ἐπιθυμῶν περὶ τῆς κω-
λύσεως τὰ καλὰ περὶ τῆς. ὅτι ταῦτα γὰρ
ἢ ἐπιθυμία ἢ γὰρ. ὁ δὲ γὰρ τὰ καλὰ μὴ
περὶ τῶν, δεόντων περὶ τῶν, ψεκτός. ὁ δὲ
ἐκκρατής ἔσται ποτε ψεκτός. ἀτοπον δὲ γὰρ εὐ-
τω ὁ συμβαῖνον. πότερον δὲ ἢ ἀκρασία ἔσται
ἀκρατής ἐν ἀπάσιν ἔσται, ἔτι περὶ πάντα (εἶ
περὶ χεῖματα, ἔτι μὲν, καὶ ὄργιστος, καὶ δοξασ-
ταί γὰρ ταῦτα πάντα δοκοῦσιν ἀκρατεῖς εἶναι)
ἢ ἄλλο, ἀλλὰ περὶ ἢ ἀφαιρεσιμῶν ἔστιν ἢ ἀκρα-
σία, ἀπορήσειεν αὐτῶν. τὰ μὲν οὖν πῶς ἀπο-
εἶται περὶ τῶν, ταῦτα ἔστιν ἀναγκαῖον ἢ λυ-
σαι ταῖς ἀπορίας. περὶ τῶν μὲν οὖν πῶς ὅτι τῆς
ἐπιτημῆς. ἀτοπον γὰρ ἔδοκει εἶναι ἐπιτημῆς ἔ-
χοντα ταῦτα ἀποβαλεῖν, ἢ μεταπίπτειν. ὁ δὲ
αὐτὸς λόγος καὶ ὅτι τῆς δοξῆς. ἔστιν γὰρ ἀφαι-
ροῦν τῆς δοξῆς (εἶ) ἢ ἐπιτημῆς. εἰ γὰρ ἔσται ἢ δοξασ-
σοδρά, τῶν βέλων (εἶ) ἔτι ἀμεταπίπτειν, ἔστιν
δοξῆς τῆς ἐπιτημῆς, δοξῆς ἐχούσης ὁ πιστεύει
ἔτι ἔστιν ὡς δοξαστοῖν εἶναι Ἡρακλῆτος ὁ Ε-
φέσιος ταῦτα ἔτι δοξασταί, ὡς ὧν αὐτῶν ἔ-
δοκει. ἔστιν δὲ ἀτοπον ὁ ἀκρατεῖς, ἔτι εἰ ἐπιτη-
μῆς ἔτι. ἔτι εἰ δὲ ξαστοῖς λέγουμεν, περὶ τῆς
τῆ φαῦλον. ἔστι γὰρ ὅτι τῆς ἀφαιρῶν, ὧν ὁ μὲν ἔστι
ἢ ἐπιτημῆς ἔτι ὅτι τῆς ἀφαιρῶν γὰρ φαῦλον ποτε,
ὅτι τῆς ἐπιτημῆς ἔτι. ὁ δὲ ἔτι τῶν, ὁ ἐπι-
τημῆς ἢ τῆς ἐπιτημῆς. ἀκρατής οὖν ἔστιν ὁ ἔτι
ἢ ἐπιτημῆς τῆς καλῶν, ὅτι ἐπιτημῆς δὲ αὐτῆς.
ὅτι οὖν μὴ ἐπιτημῆς τῆς ἐπιτημῆς ταῦτα, ὅτι
ἀτοπον ἔστιν αὐτὸν περὶ τῆς φαῦλα, ἔχοντα
ἢ ἐπιτημῆς. ὁμοίον γὰρ ἔστιν ὡς περὶ τῆς κα-
θευδόντων. ἔστι γὰρ ἔχοντες ἢ ἐπιτημῆς, ὁμοίως
ἐν τῶν ὑπὸ πολλὰ δις χερῶν ἔτι περὶ τῶν ἔτι
πάροισιν. ἔτι γὰρ ἐπιτημῆς ἐν αὐτῶν ἢ ἐπιτη-
μῆς. ὡς αὐτῶν δὲ ὅτι τῆς ἀκρατεῖς. ὡς περὶ
γὰρ καθευδόντι ἔοικε, καὶ τῆς ἐπιτημῆς ὅτι ἐπι-
τημῆς. λυέται δὲ ἢ ἀπορία ἔτι. ἢ πορῆτο γὰρ
πότερον ὁ ἀκρατής ἐκδομῆς ποτε πῶς ἐπιτη-
μῆς, ἢ μεταπίπτει. ἀτοπον γὰρ ἀμφότερα
δοκεῖ εἶναι. ἀλλὰ πάλιν ἐπιτημῆς ἀφαιρῶν φα-
νερόν, ὡς περὶ φαῦλα ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς, ὅτι
δύο περὶ τῶν γίνεσθαι τὸν συλλογισμόν,

Tom. III.

Lego παρὰ τὸν λόγον. h. e. quantumvis repugnante ratione, vel, ἢ ἂν ἂν, quod minus placeat. Nicom. l. 7. c. 8.

ἢ ἂν ἂν

ἢ ἂν ἂν

ἢ ἂν ἂν

Valla locum aliter: locus medius est. Lego, ἢ ἂν ἂν, itaque omnino videtur emendandum.

λόγον ὅς ἀποτρέπει τὴν μὴ περὶ τὴν. ἄλλ' ὁμοίως περὶ τὴν * ἀφ' ἧν τὸν λόγον. δὲ ψικτή ἐστι μάλλον τῆς δι' ὀργῶν ἀκρασίας. ἢ μὴ γὰρ δι' ὀργῶν ἀκρασία λυπηρὴ ἐστίν. οὐδέ τις γὰρ ὀργῶν ἄκρον οὐ λυπεῖται· ἢ δὲ δι' ἐπιθυμίας, μὴ ἡδονῆς. δὲ μάλλον ψικτή· ἢ γὰρ δι' ἡδονῶν ἀκρασία, μὴ ὑβρεως δοκεῖ εἶναι. πόττερον δὲ καὶ ἢ ἐγκράτεια καὶ ἢ καρτεία ταῦτον ἐστίν, ἢ οὐ; ἢ μὴ γὰρ ἐγκράτεια ἐστὶ περὶ ἡδονῶν, καὶ ὁ ἐγκρατής ὁ κρατῆρ τῶν ἡδονῶν· ἢ δὲ καρτεία, περὶ λύπας. ὁ γὰρ καρτερός καὶ ὑπομύων τὰς λύπας, οὗτος καρτερός ἐστίν. πάλιν ἢ ἀκρασία καὶ ἢ μαλακία οὐκ ἐστὶ ταῦτον. ἢ μὴ γὰρ μαλακία ἐστίν, καὶ ὁ μαλακός ὁ μὴ ὑπομύων πόνους, οὐχ ἀπόμυτος δὲ, ἀλλ' οἷς ἀναγκασίως αὐτὸς ἄλλος τις ὑπομείνεν· ὁ δὲ ἀκρατής, ὁ μὴ δυναμύων ὑπομύων ἡδονῶν, ἀλλὰ κατὰ μαλακιστόμους, καὶ ὑπὸ τούτων ἀγρόμους. ἐστὶν οὖν πάλιν τις καλός μὴ ἀκόλαστος. πόττερον οὖν ὁ ἀκόλαστος ἀκρατής, καὶ ὁ ἀκρατής ὁ αὐτός, ἢ οὐ; ὁ μὴ γὰρ ἀκόλαστος τοιοῦτός τις, οἷος οἰεῖσθαι ἀπερὶ τῆς, ταῦτα καὶ βέλτεστα εἶναι αὐτῶν καὶ συμφορώτατα, ἢ λόγον οὐδένα ἔχειν ἐναπομύων τῆς αὐτῶν φαινομύων ἡδέσιν· ὁ δὲ ἀκρατής, λόγον ἔχει ὅς ἐναπομύεται αὐτῶν, ἐφ' ἃ ἢ ἐπιθυμία ἀγρῆ. πόττερον ὅθ' ἀποτρεπὸς ὁ ἀκόλαστος ἢ ὁ ἀκρατής; οὕτω μὴ οὖν οὐ δόξεν αὐτὸ ὁ ἀκρατής ὁ γὰρ ἀκόλαστος, ἀποτρεπὸς. εἰ γὰρ αὐτῶν λόγος ἐγγύοιτο ὁ διδάσκων ὅτι φαῦλα, οὐκ ἐπὶ περὶ τῆς τὰ δὲ γὰρ ἀκρατεῖ ὑποαρχῆ ὁ λόγος, καὶ ὁμοίως περὶ τῆς. ὥστε δὲ ὁ τοιοῦτος δόξεν ἀνάγκης εἶναι. ἀλλὰ πόττερον ἀφαιρεται χεῖρον ἢ μηδὲν ἀγαθόν ἢ ὑποαρχῆ, καὶ τὰ κατὰ ταῦτα; ἢ δὴ λανθάνει ὁ σκῆνος, ἢ ὅσα γὰρ ὁ ἡμιώτερον, κακῶς ἀφαιρεται. ἐστὶ τῶν αὐτῶν ὁ μὴ ἀκρατής, ἀγαθὸν ἔχων τὸν λόγον ὀρθὸν οἰεῖται. ὁ δὲ ἀκόλαστος * οὐκ ἔχει, ὅτι ἐστὶν ὁ λόγος ἐκείνου ἀρχῆ. τὴν μὴ οὖν ἀκρατεῖς ἢ ἀρχῆ ἡμιώτατον ὄν, ὅτι ἀφαιρεται τῆ δὲ ἀκόλαστος, κακῶς· ὥστε χεῖρον αὐτῶν ὁ ἀκόλαστος τῆ ἀκρατεῖς. ἐπὶ ὡς περὶ καὶ ἐπὶ τῆς θειότητος ἢ ἐλέγμων κακίας, οὐκ ἐστὶν ἰδῶν ἐν θείῳ οὐδὲν, ἀλλ' ἐν ἀνθρώπῳ. ἢ γὰρ θειότητος ὄνομα ἐστὶ τῆ ὑπερβαλλούσης κακίας. ἀφ' ἧν δὲ οὐδὲν; ἢ ὅτι ἢ ἀρχῆ φαῦλη ἐστὶ θείῳ οὐκ ἐστίν; ἐστὶ δὲ ἢ ἀρχῆ ὁ λόγος. ἐπεὶ πόττερον αὐτὸ πλείω κακὰ ποιήσεται λέων, ἢ Διονύσιος, ἢ Φάλαρις, ἢ Κλέαρχος, ἢ τις τούτων τῶν μετὰ τῶν; ἢ δὴ λανθάνει ὅτι ἂν τοι;

A ob rationem quæcunque auertuntne agatur aliquid : & tamen ob rationem agitur. Ideo magis est quam per iram reprehendenda incontinentia voluptatis: quandoquidem per iram incontinentia, ægrimonia est. nemo siquidem stomachatus non ægrescit: at ex concupiscentia, cum voluptate. Idcirco magis vituperabilis, quod ex voluptate incontinentia abesse à conuitio non videtur. Vtrum verò tolerantia, & continentia idem est, an non? Nam continentia, nec non continens, circa voluptates est, ipsas coercendo: at tolerantia, circa ægrimonia: siquidem patiens, ac sustinens ægrimonia, is tolerans est. Rursus incontinentia, & mollities, idem non est. Mollities siquidem, & mollis, est succumbens laboribus, non certè omnibus, sed quos alius necessario duxerit sustinendos. incontinens verò, qui voluptates sustinere non possit, sed remollescens ab eis agatur. Est porrò quispiam in temperans appellatus: nunquid igitur intemperans idem quod incontinens, atque ipse idem incontinens, quod intemperans? Nempe intemperans eiusmodi est, ut quæ agit, eadem & optima & commodissima sibi esse arbitretur: nec ullam habet rationem, quæ eius videatur aduersari voluptatibus. At incontinens habet rationem, quæ aduersatur ei, in ijs ad quæ cupiditate agitur. Vter autem curatu facilius, intemperans an incontinens? Certè hac quidem ratione intemperans curatu facilius videatur. Nam si ratio ei aduenerit, quæ mala esse doceat, ipse non operabitur. At incontinenti non deest ratio, & tamen agit mala, proinde homo huiusmodi incurabilis esse videbitur. Caterùm utrum deterius afficitur cui nihil adest boni, nec quod per illud existit, quam ille, cui quod honore præcellit, malè affectum est? Est nimirum incontinens, qui bonum obtinet, rectam rationem, cum intemperans non habeat. Cum ergo ratio utriusque principatum obtineat, incontinentis honoratissimum principium præstò est, quod ab intemperante abest. Ergo incontinente intemperans deterius habet. Rursus, ut supra mentionem fecimus de feritatis vitio, non est ipsum in fera spectare, sed in homine. Feritatis siquidem nomen adeptum est id vitium, ob singularem improbitatem. Sed cur in fera nihil? nempe quod improbum in fera principium non sit. Est si quidem ratio principium. Enim vero uter plura mala patrauerit, leone aliquis an Dionysius, siue Phalaris, aut Clearchus, aut alius quis ex istis improbis hominibus? An perspicuum est, istos?

quando enim inest *malè agenti* principium deprauatum ac malum, multum id confert: at in fera nullum prorsus est principium. Ita igitur improbum est in ipso intemperante principium. Nam quatenus quæ mala sunt, committit, etiam ratio ei adstipulatur, censetque ea esse peragenda, quia improbum in ipso est principium. At in continente sanum principium est, ut hinc melior incontinens intemperante esse videatur. Sunt etiam incontinentiæ binæ species. Vna quidem prorumpens, & improuisa, & confestim proueniens: velut cum speciosam viderimus mulierem, & confestim afficimur, & ab affectu erumpit impulsus ad aliquid perpetrandum, quod fortasse non expediat. Altera verò, velut quædam imbecillitas, quæ cum ratione insurgit auertente. Prior igitur non admodum sub reprehensionem cadere videbitur: quando quidem etiam virtutis studiosus potest euenire, calidis, & ingeniosis. Secunda autem, frigidis, & melancholicis: tales nimirum reprehendendi. Præterea si quis munire se ratione anteverterit, poterit non affici: ut si scierit venturam formosam mulierem; conuenit igitur se cohibere. Nam qui eiusmodi ratione præuenit, ex obuia visione incontinens non commouebitur, nec turpe quicquam ager. Verùm qui ratione cognouerit indecens aliquid, ad idque voluptate delabatur, & remollescet, is multò magis reprehendendus. Neque enim probus vnquam eiusmodi fuerit incontinens. Ratio namque præueniens se, non permiserit. dux siquidem ea in ipso probò existit. Cui non obtemperat improbus, sed voluptati deditus & remollescit, & quodammodo effœminatur. Vtrum verò temperans sit continens, quod supra fecimus ambiguum, nunc differamus. Est igitur temperans, & continens: nam continens, non solùm est præsentis cupiditates cohibens, verùm etiam talis, ut si nullæ adsint cupiditates, ita instructus, ut eas possit cohibere. Est autem temperans, qui nullas habeat cupiditates malas, rectæque rationi circa hæc insistat; at continens qui malas habet cupiditates, & aduersum ipsas rectam rationem. Proinde temperantem continens comitatur, eritque temperans continens. Siquidem temperans non afficitur, continens verò afficitur quidem, sed compescit affectus, vel qui potest affici, *ita ut non succumbat*. Temperanti autem istorum est neutrum: ideo continens, temperans non est. Vtrum intemperans incontinens, an incontinens intemperans, aut neuter alterum comitatur? Incontinens enim est, cuius ratio perturbaciones oppugnat: at intemperans, non

A η γδ αρχή σπουδα φαύλη, μεγάλη συμβάλλεται. εἰ δὲ θειά οὐτως οὐκ ἔστιν ἀρχή. εἰ μὲν οὖν τὰ ἀκολάστω ἔνεστιν ἀρχὴ φαύλη. ἢ γδ παρὰ τὴν φαύλα ὄντα, καὶ ὁ λόγος συμφησι ταῦτα, καὶ δοκεῖ αὐτὰ ταῦτα δὲν παρὰ τειν, φαύλος. εἰ αὐτὰ δὲ ἢ ἀρχὴ ἔνεστιν ὑγιής. δὲ βελτίων αὐτὸ δόξεν εἶναι ὁ ἀκρατῆς τῆ ἀκολάστου. ἔστι δὲ καὶ τῆς ἀκρασίας δύο εἶδη. ἢ μὲν, παρὰ τρεπτική τις καὶ ἀπαρμόνητος, ἔξ ἀφῆρας γινόμενη. οἷον, ὅταν ἴδωμεν καλὴν γυναῖκα, ὁθέως τὴ ἐπαρμόνητος, ἔξ ἀπὸ τῆς πάσης ὁρμῆς ἐχέμετο παρὰ τὸ παρὰ τὴν ὄν ἴσως ἔδῃ. ἢ δὲ ἑτέρα, οἷον ἀσθενική τις ἢ μὲν λόγος οὐσα ἀποτρέποντος. ἐκείνη μὲν οὖν, ἔδῃ δὲ λίαν δόξεν εἶναι ψικτή. καὶ γδ εἰ ποῖς ἀσθενήσῃς ἢ τοιαύτη ἐγγύς, εἰ ποῖς θερμῆς καὶ ἀφύεσιν. ἢ δὲ εἰ ποῖς ψυχρῆς καὶ μεταγχολικῆς. οἱ ἢ τοιοῦτοι ψικτοί. ἐπὶ τῆ ἔστι τὰ λόγῳ * παρὰ τὸ ἔστιν, μηδὲν παθεῖν, εἰ οἶδε ὅτι ἡξὶ γυνὴ ἀπαρμόνητος. δὲ οὖν κατὰ τὴν αὐτὴν. τὰ δὲ τοιοῦτω λόγῳ παρὰ τὸ ἀκρασίας ὁ ἐκ τῆς παρὰ τὸ σφάτου φαύλας ἀκρατῆς, ὅσδε πείσεται ὅσδε παρὰ τὸ ὅσδε ἀσθενῶν. ὁ δὲ τὰ λόγῳ μὲν εἰδώς ὅτι οὐ δεῖ, παρὰ τὸ πλεὺς ἡδονῆς ἐπιδοῦναι καὶ κατὰ μαλακίζόμενος, ὁ τοιοῦτος ψικτότερος. * οὔτε γδ ὁ ἀσθενῶν οὐδέποτε οὕτω ἡροῖτ' αὐτὸ ἀκρατῆς. ὁ, τε λόγος παρὰ τὸ ἀκρασίας, οὐκ αὐτὸ * εἰσάγο. ἢ γὰρ μὲν γδ ὅσδε εἰ αὐτὰ ἔσται ἀρχή, ὅσδε οὔτε πειθαρχεῖ, ἀλλὰ τῆ ἡδονῆς ἐπιδοῦναι, ἔ κατὰ μαλακίζεσθαι, καὶ ἔξ ἀσθενῆς πῶς. πότερον δὲ ὁ σώφρων ἐκκρατῆς ἔστιν, ἢ πορῆση μὲν εἰ ποῖς ἐπαρμόνη, καὶ ἢ λέγωμεν. ἔστι γδ ὁ σώφρων καὶ ἐγκρατῆς. ὁ γδ ἐκκρατῆς ἔστιν, ἔ μόνον ὁ ἐπιθυμιῶν ἐρουσῶν ταῦτας κατέχων ἀφῆτον λόγον, ἀλλὰ καὶ ὁ τοιοῦτος ὢν, οἷος καὶ μὴ ἐρουσῶν ἐπιθυμιῶν, τοιοῦτος ἔστι οἷος εἰ ἐλγένοιο κατέχων. ἔστι ἢ σώφρων, ὁ μὴ ἔχων ἐπιθυμίας φαύλας, τὸν τε λόγον ὀρθὸν τὸν παρὰ τὸ ταῦ. ὁ ἢ ἐκκρατῆς ὁ ἐπιθυμίας ἔχων φαύλας, ἢ ἢ λόγον τὸν παρὰ τὸ ταῦτα ὀρθὸν ὡστ' ἀκολουθῆσθαι τὰ σώφρονι ὁ ἐκκρατῆς, ἔ ἔσται σώφρων ὁ μὲν γδ σώφρων, ὁ μὴ πάσχων ὁ ἢ ἐκκρατῆς, ὁ πάσχων, καὶ τούτων κρατῆς, ἢ ὁ οἷος τε πάσχων. ἔ δὲ πότερον ἢ τούτων τὰ σώφρονι ὑπὸ τῆς. δὲ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκκρατῆς σώφρων. πότερον ἢ ὁ ἀκράστου ἀκρατῆς ἔστιν, ἢ ὁ ἀκρατῆς ἀκράστου; ἢ ὅσδε τέρω ἑτέρος ἀκράστου; ὁ μὲν γδ ἀκρατῆς ἔστιν ἔ ὁ λόγος τοῖς πάσῃσι μάχεσθαι. ὁ ἢ ἀκράστου, ἔ

Leg. batur... Malim, oūn γδ επ. οὐκ. ὁ οὐτ. Valla, εἰσάγο. lego. Totus locus malè à Valla tractatus: qui sic vertendus, Neque enim qui fuerit isto modo incōtinēs, in virum probum euadere utique possit: & ratio præueniens (quod de alterius generis continente modò dicebatur) sanare eū nequitiā potuerit: quippe quum insit in ipso ratio, cuius imperio nō pareat, &c.

Γιοῦτος, ἀλλ' ὁ παρὰ τῶν τὰ φαῦλα, ἀμα τὸν
 λόγον σύμφηρον ἔχων. ὅσπερ δὴ ὁ ἀκράτος
 οἷος ἀκρατής, οὐδ' ὁ ἀκρατής οἷος ὁ ἀκράτος.
 ἐπὶ δὲ φαυλότερος ὁ ἀκράτος τῶ ἀκρατοῦς.
 δυσιατώτερος γὰρ τὰ φυσικὰ τῶν ἐξ ἔθους γυμ-
 νάτων. καὶ γὰρ ὁ ἔθος ἀφ' ἑαυτοῦ δοκεῖ ἰσχυρὸν
 εἶναι, ὅτι εἰς φύσιν κατὰ φύσιν. ὁ μὲν οὖν ἀκρά-
 τος αὐτὸς γιοῦτος ὅσπερ οἷος φαῦλος ἵς τῆ φύσιν
 εἶναι. ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἀπὸ τοῦτου ὁ λόγος φαῦλος
 εἰ αὐτὸς ἔστιν. ἀλλ' ὁ ἀκρατής οὐχ οὕτως. ἔστι γὰρ
 ὁ πᾶσι γιοῦτος ἔστιν, * ὁ λόγος ἔστω δαῖος.
 φαῦλον γὰρ αὐτὸν ἔδει εἶναι, εἰ αὐτὸς τῆ φύσιν
 γιοῦτος ἵς οἷος ὁ φαῦλος. ὁ μὲν οὖν ἀφ' ἀκρα-
 τῆς ἔδει ἔοικε φαῦλος εἶναι. ὁ δὲ ἀκράτος φύσιν
 * δυσιατώτερος γὰρ ὁ ἀκράτος. ὁ μὲν γὰρ ἔθος
 ἄλλω ἔδει ἐκκευόμεται, ἢ δὲ φύσιν ὅσπερ ἐκ-
 κευόμεται. πότερον δὲ * ἐπεὶ πᾶσι ἔστι ὁ ἀκρα-
 τῆς γιοῦτος, οἷος εἶδεναι ἔμην διεκλύσθαι τὰ
 λόγῳ. ἐστὶ γὰρ ὁ φρόνιμος γιοῦτος, ὁ τὰ λόγῳ
 τὰ ὀρθὰ ἕκαστα θεωρεῖν. πότερον ἐνδέχεται
 τὸν φρόνιμον ἀκρατῆ εἶναι, ἢ ἔστι ἀπορήσει γὰρ
 αὐτὸς τὰ εἰρημνία. ἐὰν δὲ τὸ ἀκαλοῦσθαι τὸν
 τοῖς ἐμπεραθεὶν εἰρημνίαις, ὅσπερ ἔστι ὁ φρόνι-
 μος ἀκρατής. ἔφαμεν γὰρ τὸν φρόνιμον εἶναι, ἔχον
 ὁ ὀρθὸς λόγος μόνον ἵσ' ἀρχῆ. ἀλλ' ὁ καὶ ὁ
 παρὰ τῶν τὰ κατὰ λόγον φαυλότατα βέλιστα. εἰ
 γὰρ παρὰ τῶν τὰ βέλιστα ὁ φρόνιμος, οὐδ' αὖ ἀ-
 κρατής εἶναι ὁ φρόνιμος. ἀλλ' ὁ γιοῦτος δὴνός μὲν
 ἔστι. * διηρήμεθα γὰρ ἐπὶ τῶν ἐπὶ τὸν τε δὴνόν
 καὶ τὸν φρόνιμον ὡς ἐτέρων ὄντων. καὶ μὲν γὰρ
 ταῦτα. ἀλλ' ὁ μὲν παρὰ τῶν * καὶ αὖ δει, ὁ
 δὲ ἔστω παρὰ τῶν τὸν οἷον δὴνόν, ἀκρατῆ ἐνδέ-
 χεται εἶναι. οὐ γὰρ παρὰ τῶν καὶ αὖ δει τὸν
 φρόνιμον δὲ ὅσπερ ἐνδέχεται ἀκρατῆ εἶναι.

Legebatur, ὁ λόγος
 ὁ σκ. nullo
 sensu.

x δυσιατώ-
 πος

Scribo, ἐπιπᾶσι
 ἔστιν
 ἰα.

Lib. I. c.
 vlt.

Fort. καὶ
 ἔστιν, ὁ
 sicut mox.

A huiusmodi, sed qui mala agit, simulque in-
 continens adstipulantem habet rationem.
 Non itaque intemperans, qualis inconti-
 nens: neque incontinens, qualis intempe-
 rans. Præterea, improbius incontinens est
 intemperans. Curatu enim difficiliora quæ
 naturalia, quàm quæ ex consuetudine gignuntur.
 Ob hoc siquidem valida esse videtur consuetudo,
 quòd naturæ insideat. Intemperans igitur
 eiusmodi, cuiusmodi quispiam natura est:
 ob hoc, & hac de causa, in ipso improba ratio
 est. Neque talis est incontinens, quia nequidem
 ratio eiusmodi, non proba. Oportuit namque
 ipsam esse improbam, si foret natura qualis est
 improbus. Incontinens igitur, consuetudine
 malus esse videbitur: ut naturâ, intemperans.
 Curatu namq; longè difficilior intemperans:
 quandoquidē cōsuetudo consuetudine exploditur.
 at natura à nemine extrudi potest. Vtrum autē,
 cū sit incontinens eiusmodi, ut norit, & non
 cedat rationi, sitque prudens huiusmodi, ut
 recta ratione singula perpendat, acciderit ut
 incontinens sit prudens, an non? Ex his enim
 quæ dicta sunt, ambigere quispiam poterit.
 Verùm si quæ à nobis antea dicta sunt, suscipere
 voluerimus, non erit prudens incontinens.
 Dicebamus namque prudentem esse, non cui
 recta ratio modò inesset, verùm etiam facere
 quæ ex ratione optima videretur, & proinde
 incontinēs, non fuerit prudens. Cæterùm talis,
 astutus quidem est. Distinximus siquidem paulo
 antè astutum à prudente, ut qui inter se differrent:
 versantur enim illi quidem circa eadem, verùm
 interim vnus quidem circa hæc solers, alter
 verò non solers. Astutum igitur incontinentem
 esse contingit. Neque enim solers, circa quæ
 & astutus. Prudentem verò, incontinentem
 esse non contingit.

Κ Ε Φ Α Λ. Ζ.

Περὶ ἠδονῆς.

MΕΤὰ τὰ ταῦτα λεκτέον ἀπὸ εἰς καὶ ἠδονῆς.
 ἠδονῆς. ἐπειδή τῶν ἠδονῶν βίδαμονίας
 ἔστιν ὁ λόγος. πῶς δὲ βίδαμονίας οἰοῦται
 ἠδονῆς ἢ τοὶ ἠδονῶν εἶναι, καὶ ὁ ἠδονῆς ζῆν,
 ἢ ὅσπερ ἀμύβη καὶ ἠδονῆς. οἱ γὰρ τῆ ἠδονῆς
 δυσχεραίνοντες, καὶ ὅσπερ οἰόμενοι δὴν
 τῆ ἠδονῆς εἰσαριθμεῖσθαι τοῖς ἀγαθοῖς,
 ἀλλὰ τὸ γε ἀλυπτον παρὰ τῶν ἀγαθῶν.
 ἐστὶν οὖν ὁ ἀλύπτος, τῆς ἠδονῆς ἔστι. ἔστι
 τῶν ἠδονῆς, οὐ μόνον δὲ ἔστι καὶ οἱ ἄλλοι
 οἰοῦνται δὴν. ἀλλὰ δὴ ἀμύβη ἔστι ἠμῶν
 λέγειν τῶν ἠδονῆς. ἔστι γὰρ τῶν βίδαμονίας
 ἠμῶν ἔστιν ὁ λόγος, πῶς δὲ βίδαμονίας
 διωρίσθαι μὲν,

C A P V T VII.

De voluptate.

POST hæc de voluptate differendum est,
 cū de felicitate sit nobis oratio. Felicitatem
 arbitrantur omnes aut voluptatem esse, &
 vitam delectabilem, aut non citra voluptatem.
 At qui voluptatem vident, nec inter bona
 enumerandam esse existimant, saltem hoc
 felicitati coniunctum esse volunt, ut sit
 doloris omnis expertus, ipsam citra ægritudinē
 esse voluerūt. Sine ægritudine esse igitur,
 vicinū voluptati est. Quapropter de voluptate
 quoq; dicendum, non modo quia etiā alij
 ita arbitrantur, verum etiā quòd nobis de
 voluptate dicere necessarium esse censeamus.
 Nā cū de felicitate nobis sit oratio, felicitatemq;
 definiuimus,

planéq; dixerimus in vita perfecta esse virtutis actionem, sitque virtus circa voluptatem, & ægritudinem; de voluptate dicere necesse est, quando quidem citra voluptatem non est felicitas. Primum itaque dicimus, quod nonnulli ferunt, voluptatem in numerum bonorum non venire existimantes. Aiunt nanque primò ortum esse voluptatem. At ortum, quiddam imperfectum: bonum porro, imperfecti locum nunquam obrinere. Secundò loco, Voluptates esse quasdam improbas: at improbitatem, nunquam bonum admittere. Rursus quòd gignatur in omnibus. Nam & malo, & probo, & feræ, & cicuri siue pecudi deputatur: at bonum, malis immisceri, nefas, & nequidem multis commune est. Quòdque non potentissimum, voluptas: at bonum, potentissimum. Quòdque honesta agendi, sit impedimentum. Nam quòd honesta agere prohibeat, bonum quì potest esse? Primum igitur primo occurrendum, de ortu, ratióq; diluenda, quòd neutiquam vera sit. Est igitur in primis non omnis voluptas, ortus. Nam quæ ab inspicendo voluptas gignitur, ortus non est: nec quæ ab audiendo, & olfaciendo. Neque enim ex egestate procreata, quemadmodum in alijs, vt ex comedendo, vel bibendo. Hæ namque ex egestate, & redundantia fiunt, aut saturando egestatem, aut redundantia auferendo: ideo ortus esse videntur. At egestas, & redundantia, ægritudo: igitur ægritudo hîc, vbi ortus voluptatis. Atqui in spectando, & audiendo, & olfaciendo, non est vt ægritudo antecedit: nemo siquidẽ qui spectando delectatur, aut olfaciendo, prius tristatus est. Itidẽ in cogitatione. potest enim contemplanti rem aliquã, delectatio esse citra præcedentẽ ægritudinẽ, & proinde fuerit voluptas aliqua, quæ ortus non est. Quòd si voluptas, (vt eorum dicit oratio,) ideo bonum non est, quia ortus: estque voluptas aliqua, quæ ortus non est: fuerit vtique bonum, voluptas. Atqui in totum non est voluptas ortus: nam neque quæ à comedendo & bibendo voluptates, ortus dici possunt. Verùm hallucinantur qui has voluptates ortus esse perhibent. Putant siquidem, quoniam prolatis rebus, *vel inter sumendum cibum*, gignitur voluptas, ob hoc ortum esse: sed non est: quandoquidem enim est pars animæ quædam, qua oblectamur, simul prolatis, quibus indigebamus, rebus, ea pars animæ, quatenus exercetur, & mouetur, oblectatur. Atqui motus ipsius, & exercitium, voluptas est: quòd cum prolatis rebus ea pars animæ exerceatur, aut propter ipsius actionem, ortum esse censent voluptatũ: quòd certa sit rerum prolatio, animæ tamẽ pars, incerta: perinde atque si quis hominem

A καὶ φαίμεν εἶ) ἀρετῆς ἐνέργειαν ἐν βίῳ τελείῳ· ἢ δὲ ἀρετὴ βεβαίως ἐστὶν ἡδονῶν καὶ λύπῃν· ἐπειδὴ τὸ σὺν ἑστὶν ἡ δὲ δαίμωνία αὐτῶν ἡδονῆς. τὸ πρῶτον μὲν οὖν εἴπομεν ἅ τινες λέγοντες, σὺν οἴονταί τινες τὴν ἡδονῶν, ὡς ἐν ἀγαθῶν μέρει λαμβάνειν. τὸ πρῶτον μὲν γὰρ φασὶν εἶ) τὴν ἡδονῶν, ἡμέσιν, τὴν δὲ ἡμέσιν, ἀτελές ἔστι. τὸ δὲ ἀγαθὸν σὺν ἑστὶν τὴν ἀτελεῖς ἡμέσιν ἔχειν. δὲ τὸ πρῶτον δὲ ὅτι εἰσὶν ἡδοναὶ φαίμεν ἡδοναὶ· τὸ δὲ ἀγαθὸν σὺν ἑστὶν ἐν φαυλοτητὶ εἶ)· πάλιν οὖν ἐν

B ἀπάσιν ἐγγύς· καὶ γὰρ ἐν τῷ φαύλῳ, καὶ ἐν τῷ ἀσπουδαίῳ, ἔστι τὸ ἡδέειν, καὶ ἐν βοσκήματι· τὸ δὲ ἀγαθὸν ἀμιγρές ἐστὶ τοῖς φαύλοις, καὶ οὐ πολὺ χροῖον· καὶ ὅτι ἔχει τὸν ἡδονῶν, τὸ δὲ ἀγαθὸν κερταῖον· καὶ ὅτι ἐμπόδον τῆς ἀγαθῆς τὰ κερταῖα· τὸ δὲ κωλυτικὸν τῆς ἀγαθῆς, ὡς αὐτὸ εἶναι ἀγαθὸν. τὸ πρῶτον μὲν οὖν πρὸς τὸ πρῶτον αὐτὸ εἶναι λεκτέον πρὸς τὴν ἡμέσιν, καὶ πειρατέον τὸν λόγον τῶν λυγῶν, ἀλλὰ τὸ μὴ ἀληθὴ εἶναι. ἔστι γὰρ τὸ πρῶτον μὲν ἅ πᾶσα ἡδονὴ ἡμέσιν· ἢ γὰρ ἀπὸ τῆς θεωρεῖν ἡδονῆς γινομένη, ὡς ἐστὶ ἡμέσιν· ἢ δὲ ἢ ἀπὸ τῆς ἀκοῦσαι καὶ ὀσφραίνεσθαι· ἢ γὰρ ἐξ ἐσθίαιας γινομένη, ὡς τὸ ὅτι τῆς ἀλλῶν, ὅτι ἐκ τῆς φαγεῖν ἢ πιεῖν. αὐτὰ μὲν γὰρ ἐξ ἐσθίαιας καὶ ὀσφραίνεσθαι γίνονται, τὰ δὲ τὴν ἐνδεδυαυ ἀπαπληροῦσθαι, ἢ τῆς ὀσφραίνεσθαι ἀφαίρεσθαι· ἀλλὰ ἡμέσιν δοκεῖ εἶναι· ἢ δὲ ἐνδεδυαυ ὀσφραίνεσθαι, λύπη. λύπη οὖν ἐστὶν ἐν τῇ ἡδονῆς ἡμέσιν· ὅτι δὲ γὰρ τῆς ἡδονῆς καὶ ἀκοῦσαι καὶ ὀσφραίνεσθαι, ὡς ἐστὶν ἀσπυπυθῆναι. ὡς δὲ γὰρ ἡδονῶν τὰ ὀσφρῆν, ἢ τὰ ὀσφραίνεσθαι, ἀσπυπυθῆναι. ὁμοίως δὲ ἔστι τῆς ἀσπυπυθῆναι τῆς θεωρεῖν τὰ ἡδέεσθαι αὐτῶν τῆς ἀσπυπυθῆναι· ὡς τὸ εἶναι αὐτῶν ἡδονῆς (ὡς λόγος ὁ αὐτῶν ἔφη) ἀλλὰ τῆς σὺν ἀγαθῶν, ὅτι ἡμέσιν· ἐστὶ δὲ τῆς ἡδονῆς, ἢ ὡς ἐστὶ ἡμέσιν· αὐτὴ αὐτὴ εἶναι ἀγαθὸν· τὸ δὲ ὅλον ὡς ἐστὶν ὡς δὲ μὴ ἡδονῆς, ἡμέσιν. ὡς δὲ γὰρ αὐτὰ αἱ ἀπὸ τῆς φαγεῖν καὶ πιεῖν ἡδοναὶ ὡς εἰσὶ ἡμέσιν· ἀλλὰ ἀλλὰ μὲν τῶν οἱ τῶν τῶν φαίμεντες εἶναι τῶν ἡδονῶν ἡμέσιν· οἴονται γὰρ, ὅτι τῆς ἀσπυπυθῆναι * ἡδονῆς γὰρ ἡδονῆς, γρ. μισομένη

E ἀλλὰ τῆς ἡμέσιν εἶναι· ἐστὶ δὲ ἢ ὅτι γὰρ ὅτι τῆς ψυχῆς τὸ μέρος ὅ ἡδονῶν ἀμα τῆς ἀσπυπυθῆναι ὡς ἐσμὲν ἐσθίαιας, τῆς μέρειον τῆς ψυχῆς ἐνεργεῖν καὶ κινεῖται· ἢ δὲ κίνησις αὐτῆς, καὶ ἢ ἐνέργεια, ἐστὶν ἡδονῆς· ἀλλὰ τὸ ἀμα τῆς ἀσπυπυθῆναι ἐκ τῆς γρ. εἶναι δὲ νο τὸ μέρειον τῆς ψυχῆς ἐνεργεῖν, ἢ ἀλλὰ τῆς αὐτῆς ἐνέργειας, οἴονται ἡμέσιν εἶναι τὴν ἡδονῶν, τὰ τῆς ἀσπυπυθῆναι δὲ ἡδονῶν εἶναι· τὸ δὲ τῆς ψυχῆς μέρειον, ἀδελφόν· ὁμοίον οὖν εἶναι τῆς ἀσπυπυθῆναι οἴονται

Nic. l. 10. c. 3.

γρ. μισομένη

γρ. εἶναι δὲ

Itidem ergo voluptas quoque genere bonum est. Quod verò sint & malæ voluptates, ne nos quidem latet. Nam sunt etiam diuersæ naturæ animalium, bona, & mala; sicut hominis quidem, bona; lupi verò, vel cuiusvis alterius feræ, mala. Similiter equi natura, altera quàm hominis, & asini, & canis. At voluptas conuersio est ex eo quod contra naturam, in naturam cuiuslibet suam: proinde & hoc fuerit suauissimum. Atqui improbæ naturæ improba voluptas est. Neque enim e quo quod homini, & ne quidem aliis. At quoniam diuersæ naturæ, sunt diuersæ quoque voluptates. Nam voluptas, conuersio est; & conuersio, (inquiunt) siue restauratio, in naturam restituit. Proinde & malæ naturæ mala conuersio est, vt probæ proba. Qui porrò voluptatem non esse bonam contendunt, eo afficiuntur modo, quo qui nectar incognitum habent, & deos vinum potare existimant, nihilque eo esse suauius; ex inscitia in id delabuntur. Simile contingit iis qui cunctas voluptates ortus esse asserunt, & neutiquam bonum. Nam quòd alias voluptates ignorent, præter eas quæ corporis sunt, eas ducunt ortus esse, nec bonas; in vniuersum non rentur voluptatem esse bonum. Quoniam igitur est voluptas & restituendæ naturæ & iam restitutæ, (restituendæ naturæ sunt, nimirum repletiones post defectum; restitutæ autem, quæ oculis & auribus percipiuntur, ac similes,) videntur restitutæ, ac suum, vt sic dicam, statum obtinentis, naturæ functiones esse meliores. Voluptates namque vtrovis modo dictæ, sunt actiones. Proinde non dubium quin à visu voluptates, & auditu, & intelligentia sint longè optimæ, cum ex quæ sub corpus cadunt, ab expletione procreentur. Rursum id dicebatur, quod non quidem bonum. Siquidem quod in omnibus sit, & commune omnibus, non bonum. Id certè in honoris cupido, & honoris cupiditate, magis proprium est. Honoris siquidem cupidus, solus vult habere, & illo cæteros anteire. Voluptatem igitur, si ipsam per se bonum esse oporteat, effene eiusmodi conuenit, an non? Atqui etiam contrariò modo. Ob id namque bonum esse videatur quod cuncta expetant. Agnatum enim cunctis, bonum expetere. Ex proinde si cuncta voluptatem expetunt, genere bonum fuerit voluptas. Rursum, quòd sit impedimentum voluptas, ipsam bonum esse negauerunt, impedimentum esse asserendo; quod non rectè videantur considerare.

A ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἡδονὴ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ὅτι γὰρ εἰσι φαύλαι ἡδοναί, ὡς δὲ ἡμᾶς λαμβάνει. ἐπεὶ γὰρ καὶ φύσις τῶν ζώων εἰσὶ ἀφροσύναι, οἷον καὶ φαύλη καὶ σπουδαία, οἷον ἡ μὲν ἀνθρώπου σπουδαία· ἡ δὲ λύκου, ἡ πίνος ἄλλου θηρίου, φαύλη· ὁμοίως δὲ ἕτερα φύσις ἵππου καὶ ἀνθρώπου, καὶ ὄνου, καὶ κύνος· ἡ δὲ ἡδονὴ ὅτι κατὰ φύσιν ἐκ τῶν ἀφροσύνων εἰς φύσιν ἐκάστου τῶν αὐτῶν. ὡς τὸ δὲ εἶναι ἡδίστην τῇ γὰρ φαύλῃ φύσει· ἀλλὰ τῇ φαύλῃ φύσει φαύλη ἡδονή· οὐ γὰρ ἐστὶ τῶν αὐτῶν καὶ ἵππου καὶ ἀνθρώπου· ὁμοίως ὡς δὲ τοῖς ἄλλοις· ἀλλ' ἐπεὶ αἱ φύσεις ἀφροσύναι, καὶ αἱ ἡδοναὶ ἀφροσύναι· ἡ γὰρ ἡδονὴ ἢ ἀποκατάστασις καὶ ἡ ἀποκατάστασις, φασὶν, εἰς φύσιν καθίστησιν. ὡς τῆς μὲν φαύλης φύσεως ἡ κατὰ φύσιν φαύλη· τῆς δὲ σπουδαίας, σπουδαία. ἀλλ' οἱ φάσκοντες εἶναι τὴν ἡδονὴν οὐ σπουδαίαν, πεπόνθησιν· οἷον οἱ μὴ εἰδότες τὸ νέκταρ, οἰόνται τοὺς θεοὺς οἶνον πίνειν, καὶ οὐκ εἶναι τούτου ἡδίστην οὐθέν. τῆσδε δὲ πάροισι ἀφροσύναι τὴν ἀγνοίαν· οἷον ὁμοίον πεπόνθησιν οἱ πάσας τὰς ἡδονὰς γενέσεις φάσκοντες εἶναι, καὶ οὐκ ἀγαθῶν. ἀφροσύναι γὰρ οὐ μὴ εἰδέναι ἄλλας ἡδονὰς, ἀλλ' ἢ τὰς σωματικὰς, τὰς τε ὀρεῖν ἡμέρας τε οὐσας καὶ μὴ σπουδαίας, ὅλως οὐκ οἰόνται εἶναι τὴν ἡδονὴν ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ οὗτοι εἰσι ἡ ἡδονὴ καὶ καθιστάμενης τῆς φύσεως καὶ καθιστηκίας· οἷον καθιστάμενης μὲν, αἱ δὲ ἐνδείας αἰα πληρώσεις, καθιστηκίας δὲ, αἱ ἀπὸ τῆς ὀφείας καὶ τῆς ἀκοῆς, ἐστὶν ἡδοναὶ βελτίους ἀπὸ εἰρησῶν αἱ καθιστηκίας τῆς φύσεως ἐπὶ ἐργαί. αἱ γὰρ ἡδοναὶ κατ' ἀμφοτέρους λεγόμεναι τοῖς ἔσποισι, ἐπὶ ἐργαί εἰσιν. ὡς δὲ ἡδονὴν ὅτι αἱ ἀπὸ τῆς ὀφείας ἡδοναὶ ἐστὶν ἀκοῆς, καὶ τῆς ἀγνοήσεως, βελτίους ἀπὸ εἰρησῶν, ἐπεὶ αἱ γὰρ σωματικὰ εἰς αἰα πληρώσεως. ἐπὶ καὶ τῆσδε ἐλέγετο, ὅτι οὐκ ἀγαθῶν· τὸ γὰρ ἐν πᾶσιν εἶναι, ἐστὶν πᾶσι κοινόν, οὐκ ἀγαθῶν. τὸ δὲ ἡδοναὶ ἐστὶν ἐπὶ φιλοφιλίας μᾶλλον, ἐπὶ φιλοφιλίας οἰκείων ἐστὶν. ὁ γὰρ φιλοφιλίας ἐστὶν ὁ μόνος βούλομενος ἔχειν, ἐστὶν τῶν ἄλλων ὑπερέχειν.

E καὶ τὴν ἡδονὴν οὐκ εἶναι, * εἰ μέλλει ἀγαθῶν εἶναι, τοιοῦτον δεῖν εἶναι, ἢ οὐ, ἀλλὰ καὶ τοιοῦτον. ἀφροσύναι τῆσδε δόξειεν ἀπὸ εἶναι ἀγαθῶν, ὅτι πᾶσι τούτου ἐφίεται. τῆσδε γὰρ ἀγαθῶν πᾶσι ἐφίεται, ἀγαθῶν ἀπὸ εἶναι ὅτι καὶ ἡ ἡδονὴ πάλιν καὶ ὅτι ὅτι ἐμπόδιον ἡ ἡδονὴ, οὐκ ἐφίεται αὐτὴν ἀγαθῶν εἶναι· τῆσδε δὲ ἐμπόδιον φάσκοντες εἶναι ἀπὸ τῆσδε ὅτι οὐκ εἶναι, φαίνεταί αὐτοῖς.

ἢ ἀποκατάστασις

Nic. l 7: c. 13.

Leg. ἢ καὶ ἀγαθῶν & δεῖ, πᾶσι αὐτοῖς.

οὐ γὰρ ἔστιν ἐμπόδιον ἢ ἀπὸ τῆς ἡδονῆς ἢ ἀπὸ τῆς ἐπιτήμης ἢ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς. ἔδωκε μὲν τοὶ ἄλλοι ἐμπόδιον, ἢ ἀπὸ τῆς μέθης ἢ ἀπὸ τῆς ἡδονῆς ἢ ἀπὸ τῆς ἐπιτήμης ἢ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς. ἀλλ' οὕτω μὲν καὶ ἐπιτήμη ἐμπόδιον ἂν. οὐ γὰρ ἔστιν ἄμφοτέροις ἐνεργεῖν. ἀλλὰ ἀφ' ἧς οὐκ ἀγαθὸν ἢ ἐπιτήμη, ἢ ποιῆσαι τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιτήμης ἡδονήν; καὶ πότερον ἐμπόδιον ἔστι, ἢ οὐ; ἀλλὰ μάλλον ὁρᾷται. * ἢ γὰρ ἡδονὴ παρορμαῖος πρὸς τὸ μάλλον ὁρᾷται * ἀπὸ αὐτῆς γινώσκουσι, ἢ ἐπὶ τὸν αὐτοῦ ἀποδοῦναι * πρὸς αὐτὴν ὁρᾷται τὰ κατὰ ἀρετὴν, καὶ ἡδέως ὁρᾷται ὁρᾷται. ἀλλὰ οὐ πολλὰ μάλλον ἐνεργήσῃ. ἀρετὴ καὶ τὴν ὁρᾷται; καὶ ἔδωκε μὲν γὰρ ἡδονήσῃ ὁρᾷται, αὐτοῦ ἔστι. ἀλλὰ δὲ λυπούμενος τὰ κατὰ ὁρᾷται, οὐ αὐτοῦ ἀποδοῦναι. ἢ γὰρ λυπὴ ἐπὶ τοῖς δι' ἀνάγκην ἔστιν. ὥστ' εἰ λυπῆται τις τὰ κατὰ ὁρᾷται, ἀναγκαζόμενος ὁρᾷται. ὁ δὲ ἐξ ἀνάγκης ὁρᾷται, οὐ αὐτοῦ ἀποδοῦναι. ἀλλὰ μὲν οὐκ ἔστι γὰρ μὴ λυπούμενος ἢ ἡδονήσῃ τὰ κατὰ ἀρετὴν ὁρᾷται. τὸ δ' ἀνά μέσον οὐκ ἔστι. ἀφ' ἧς; ὅτι ἢ ἀρετὴ ἐν πάσῃ. τὸ δὲ πάσης ἐν λύπῃ καὶ ἡδονῇ. ἐν δὲ τῷ ἀνά μέσον οὐκ ἔστι. δῆλον οὖν ὡς καὶ ἢ ἀρετὴ μὲν λύπης καὶ ἡδονῆς. εἰ μὲν οὖν λυπούμενος ἢ τὰ κατὰ ὁρᾷται, οὐ αὐτοῦ ἀποδοῦναι. ὡς οὐκ ἀπὸ εἶναι ἢ ἀρετὴ μὲν λύπης. καὶ μὴ ἡδονῆς ἀρετῆς. οὐ μόνον ἀρετῆς οὐκ ἐμπόδιον ἔστι ἢ ἡδονῆς, ἀλλὰ καὶ ὁρᾷται πρὸς τὸ ὁρᾷται. καὶ τὸ ὅλον δὲ οὐκ ἐνδέχεται ἀπὸ ἡδονῆς εἶναι τῆς ἀπὸ αὐτῆς γινώσκουσι. Ἄλλος δὲ λόγος ὅτι οὐδὲ μία ἐπιτήμη ποιῆσαι ἡδονήν. ἔστι δὲ οὐδὲ τὸ ἀληθές. οἱ γὰρ δειπνοποιοὶ καὶ φαρμακοποιοὶ καὶ οἱ μυρμηκοὶ, ἡδονῆς εἶσι ποιηταί. ἀλλὰ δὲ τῆς ἄλλαις ἐπιτήμης οὐκ ἔστι ἢ ἡδονῆς ὡς τέλος, ἀλλὰ μὴ ἡδονῆς τε, καὶ οὐκ ἀπὸ ἡδονῆς. ἔστι οὖν ἐπιτήμη ποιηταὶ ἡδονῆς. εἰ δὲ καὶ ἄλλως ἔλεγετο ὅτι οὐκ ἀρετῆς. ἀλλ' οὕτω μὲν καὶ τῷ ποιούτῳ λόγῳ ἀναίρησις καὶ τὰ κατὰ ἔχουσα λεγομένη ἀρετῆς. ἢ γὰρ ἀνδρεία, οὐκ ἔστι ἀρετῆς. ἀπὸ οὖν ἀφ' ἧς τὸ οὐκ ἀγαθόν; ἢ τὸ οὐκ ἀποδοῦναι; ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. οὐδὲ ἡδονῆς ἀφ' ἧς τὸ οὐκ ἀγαθόν, ὅτι οὐκ ἀρετῆς. ἀπὸ τῆς δ' ἀπὸ τῆς μετὰ τὰς μὲν ἐπὶ τῶν ἀρετῶν, τὸ ποιούσῃ. οἱ δὲ ὅτι ὁ λόγος κρατεῖ ποτε τῶν παθῶν. (φαρμὰ γὰρ ἐπὶ τῆς ἐγκρατείας) καὶ τὰ πάθη δὲ πάλιν ἀντετραμμένως τῷ λόγῳ κρατεῖ. οἱ δὲ ἐπὶ τῶν ἀκρατῶν συμβαίνει ἐπὶ οὐκ

Valla aliter disting. Mendosus locus, & ut videtur, non integer. γρ. ποιη. σαυτα

A Neque enim ad res transigendas est impedimentum, si qua sit alia, impedimentum: ut ebrietatis voluptas agere inhibuerit. Ceterum ita etiam scientia scientiae fuerit impedimentum. Nam fieri non potest ut simul utramque exerceas. Sed cur non bonum scientia, si voluptatem ex scientia excitarit? & utrum impedimentum sit, anne? Ceterum multo magis ager; voluptas namque ad magis agendum, inde suscitata impellit: quia probum faciendo, agit quae ex virtute, & ea suaviter agit. Nunquid multo etiam magis quae ad actionem pertineant, exercebit? Ac si oblectatus egerit, probus erit; sin tristatus honesta prosequatur, non probus. Aegritudine namque in iis quae ex necessitate est. Proinde si quispiam dolore afficiatur, honesta prosequendo, coactus peragit; qui autem a necessitate agere compellitur, non probus. Ceterum nemo potest quae sunt virtuti consentanea, agere, ut non aliqua vel voluptate, vel aegritudine afficiatur: medium enim nihil est. Cur? nempe quod virtus in affectu, affectus vero in aegritudine, & voluptate; nec quicquam in medio positum est. Non dubium igitur quin virtus cum aegritudine, vel voluptate sit. Si quis igitur maestus honesta prosequatur, non bonus. Proinde non fuerit virtus cum aegritudine, cum voluptate ergo. Tantum ergo abest ut sit impedimentum, ut etiam ad agendum exhortetur. In totumque non contingit, ut sit citra voluptatem, quod ab ipsa procreatur. Alia fuit oratio, quod nulla scientia faciat voluptatem. Ne id quidem verum est. Conuiuiorum namque structores, & coronarum, nec non vnguentarij, voluptatis sunt effectores. Ceterum aliis scientiis non est voluptas ut finis, sed cum voluptate, nec citra voluptatem. Est igitur etiam scientia, voluptatis effectrix. Rursus etiam aliter dicebatur, quod non optimum. Verum hoc modo, atque hac ratione, singulas ieris perditum virtutes. Si quidem fortitudo, optimum non est. Nunquid igitur ob hoc non bonum? An id absurdum sit? Idem & in aliis, quod voluptas, quia non optimum, non esse videatur bonum. Dubitauerit autem quispiam per virtutes transiens huiusmodi, ut quia ratio quandoque imperat affectibus, (de continente enim hoc dicebamus,) & econuerso affectus imperant rationi, ut euenit incontinentibus; quia (inquam)

expersationis pars animæ, vitium admit-
tendo, imperat rationi bene dispositæ, (ta-
lis siquidem incontinens) & ratio similiter
mala; quamobrem ipsa quoque bene dis-
positis perturbationibus imperabit, suam
virtutem continentibus. Hoc si ita, eue-
nerit abuti virtute. Improbam namque ra-
tione affectus, virtutem vsurpando, ipsa
abutetur. Hoc nimirum absurdum e-
uenire videbitur. Tali sanè dubitationi,
facile ex eis quæ à nobis antè de virtute
dicta sunt, est occurrere, atque refelle-
re. Tum demum namque virtutem esse
dicebamus, cum ratio bene affecta, per-
turbationibus suam virtutem habentibus
fuerit moderata, necnon perturbationes
rationi consentaneæ. Ita namque affecta,
inter se inuicem consentient, vt ratio,
quod optimum sit, semper præscribat;
perturbationes verò facilè bene disposi-
tæ, id exequantur quod ratio præscri-
pserit. Si ratio igitur malè fuerit affecta,
perturbationes verò bene, non fuerit vir-
tus, deficiente ratione; nam ex vtroque
virtus. Proinde non contigerit virtute a-
buti. Simpliciter verò non, (quemadmo-
dum alij opinantur) dux ratio virtutis
est, atque principium, sed potius per-
turbationes. Ad honestum namque, im-
pulsus quendam oportet primò innasce-
ri rationem, qui producat, atque ita
postremò rationem esse discernentem at-
que constituentem. Quod sanè viderit
quispiam ex pueris, & rationis experti-
bus animantibus. In his namque sine ra-
tione, perturbationum impulsus exoriantur
primò ad honestum: mox posterior
adueniens ratio, & constituens, honesta
agere exhortatur. Sed non si à ratione ad
honestam ceperit principium, perturba-
tiones consentientes comitantur, verùm
sæpenumero controuersantur. Quam-
obrem potius conuenienter, perturbationem
ad virtutem anteire bene affectam, quàm
rationem.

A τὸ ἀλόγῳ μέρος τῆς ψυχῆς ἔχον τιτὴ κα-
κία, κρατεῖ λόγου δὲ ἀφαιρέτου, (ὁ γὰρ
ἀκρατὴς τοιοῦτος) ἔσθ' ὁ λόγος ὁμοίως φαύ-
λος· διὸ κακείνος κρατήσῃ τῶν παθῶν δὲ ἀφαι-
ρέτου, καὶ ἐχόντων τιτὴ οἰκείαν ἀρετῆν. εἰ
δὲ τῆτ', ὅπισυμβήσεται τῇ ἀρετῇ κακῶς
χρησάται. ὁ γὰρ λόγος φαύλος ἀφαιρέτου, καὶ
χρῶμενος τῇ ἀρετῇ, κακῶς αὐτῇ χρησάται,
τὸ δὲ τοιοῦτον ἀτοπὸν ἀπὸ συμβαίνῃν δόξειεν.
πρὸς δὲ τιτὴ τοιαύτην ἀπειρία ῥαδίον ἀν-
τειπεῖν καὶ λύσαι ἐκ τῆν ἐμπροσθεν ἡμῖν εἰ-
ρημένων ὑπὸ ἀρετῆς. τότε γὰρ φαυλὸν εἶ
ἀρετῆν, ὅταν ὁ λόγος δὲ ἀφαιρέτου τοῖς πα-
θεσιν δὲ ἐχρῆσται τῇ οἰκείαν ἀρετῆν σύμμετρον
ἢ, καὶ τὰ πάθη ἔσθ' ὁ λόγος. οὕτω γὰρ ἀφαιρέτου
συμφωνήσονται πρὸς ἀλλήλα· ὥστε τὸν μὲν λό-
γον πρὸς ἀτῆν αἰεὶ τὸ βέλτιστον, τὰ δὲ πάθη
ῥαδίως δὲ ἀφαιρέτου ποιῆν ὁ αὐτὸς λόγος πρὸς
ἀτῆν. ἀπὸ οὗτο ὁ λόγος φαύλος ἢ ἀφαιρέτου,
τὰ ἢ πάθη δὲ, ὅσα εἰσιν ἀρετῇ, ἐκλείποντος
τῆς λόγου. διὸ ἀμφοτέρων γὰρ ἢ ἀρετῇ. ὡστὶ
οὐδὲ κακῶς χρησάται ἀνδέχεται ἀρετῇ ἀπλάως
δὲ οὐχ (ὡσπερ οἴονται οἱ ἄλλοι) τῆς ἀρετῆς
ἀρχὴ καὶ ἡγεμονία ἔστιν ὁ λόγος, ἀλλὰ μέλ-
λον τὰ πάθη. δεῖ γὰρ πρὸς τὸ καλὸν ὁρμῆν
ἀλόγῳ τινα πρὸτον ἐγγίνεσθαι, (ὁ καὶ γὰρ)
εἶθ' οὕτως τὸν λόγον ὑπερῶν ὅπισυμφίζοντα εἶ
καὶ ἀφαιρέτου. ἴδιον δὲ αὐτὸς τις τῆτο ἐκ τῆν παθῶ-
νων, καὶ τῆν ἀπὸ λόγου ζώωντων. ἐν γὰρ τούτοις
αὐτὸ τῆς λόγου ἐγγίνονται ὁρμῆ τῆν παθῶν, πρὸς
τὸ καλὸν πρὸτερον· ὁ ἢ λόγος ὑπερῶν ὅπισυμ-
μόνος ἔσθ' ὑμνηφός ὢν, ποῖς πρὸ ἀτῆν τὰ καλὰ.
ἀλλ' ὅσα εἰσὶν ἀπὸ τῆς λόγου τῆς ἀρχῆς λαβῆ
πρὸς τὰ καλὰ, οὐκ ἀκολουθεῖ τὰ πάθη ὁμο-
γνωμονοῦντα, ἀλλὰ πολλάκις ἐναντιοῦνται. διὸ
μέλλον ἀρχὴ ἔοικε πρὸς τιτὴ ἀρετῆν ὅ
πάθος δὲ ἀφαιρέτου, ἢ ὁ λόγος.

CAPVT VIII.

De prospera fortuna.

ΚΕΦΑΛ. η'.

Περὶ εὐδαιμονίας.

Interea dicendum de prospera fortuna est,
postquam de felicitate nobis est ora-
tio. Arbitratur namque multi, felicem vi-
tam, fortunatam esse vel non esse citra pro-
speram fortunam. Et forte non iniuria.
Absque enim exteris bonis, quorum domi-
na fortuna est, felicè esse non cōtingit. Id-
circo de secunda fortuna nobis dicendum,
necnon quis prorsus sit fortunatus, & in qui-
bus, & circa quid. Primùm igitur ad hæc
quispiam accedens spectatque dubitauerit,
Tom. III.

E ΕΧόμενον δὲ αὐτὸ εἶη τούτων εἰπεῖν, ὅτι
πρὸς εὐδαιμονίας ἔστιν ὁ λόγος, πρὸς εὐ-
τυχίας. οἴονται γὰρ οἱ πολλοὶ τὴν εὐδαιμονία βίον τῆ
εὐτυχῆ εἶναι, ἢ οὐκ ἀπὸ γε εὐτυχίας· καὶ ὁρθῶς
ἴσως· αἰεὶ γὰρ τῆς ἐκ τῶν ἀγαθῶν, ὡς ἢ τυχεῖ ἔστι
κυρία, οὐκ ἀνδέχεται εὐδαιμονία εἶναι. διὸ ῥη-
τέον ἔστιν ὑπὸ εὐτυχίας, καὶ ἀπλάως ὁ εὐτυχῆς
πῆς ἔστι, καὶ ἐν πῆσι, καὶ πρὸς πῆ. πρὸτον μὲν οὗτο ὅτι
ταῦτ' ἀπὸ τις ἐλθῶν καὶ ἀποβλέψας, ἀπορήσεται.
Eud. l. 7. c. 14.

οὔτε γὰρ αὐτοὶ εἶποι τις τὴν τύχην ὡς ἐστὶ φύσις. ἢ
 γὰρ φύσις, οὐ βστὶν ἀλίαι, πούτου ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἢ
 ὡσαύτως ποιητικὴ βστὶν. ἢ δὲ γε τύχη ὡσαύτως ποτε,
 ἀλλ' ἀπακτως, καὶ ὡς ἐτύχε. δὲ ἢ τύχη ἐν ποῖς
 (τοιούτοις λέγει). ὅτε δὴ νοῦν γὰρ ἵνα ἢ λόγον ὀρ-
 θόν. καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ ἔχει ἢ πῶν βστὶ τὸ τεταγμένον, καὶ τὸ
 αἰεὶ ὡσαύτως. ἢ ἢ τύχη οὐ. δὲ ἢ οὐ πλείους νοῦς
 καὶ λόγος, ἐν αὐτῷ ἐλαχίστη τύχη. οὐ ἢ πλείστη τύ-
 χη, ἐν αὐτῷ ἐλαχίστος νοῦς. ἀλλ' ἀρα γε ἢ ἐτυ-
 χία βστὶν ὡς ἐπιμελέει τις θεῶν; ἢ τὸ τ' οὐκ ἀν-
 δόξεν; τὸ γὰρ θεῶν ἀξιοῦμεν κρείον ὄντα τῶν
 τοιούτων, τοῖς ἀξίοις ἀπονέμειν ἢ ἀγαθὰ καὶ
 κακὰ. ἢ ἢ τύχη, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς τύχης, ὡς
 ἀληθῶς, ὡς αὐτὴν τύχη γὰρ. εἰ δὲ γε τὰ θεῶν τοιοῦ-
 τον * ἀπονέμεται, φάλλον αὐτὸν κριτικῶ ποιη-
 σόμεν, ἢ οὐ δίκαιον καὶ τὸ τ' οὐ παροσηκόν βστὶ θεῶν.
 ἀλλὰ μὲν ἔξω γε τούτων εἰς ὅσον ἄλλο τὸ τ' τυ-
 χίω αὐτὸς παρῆεν. ὡς δὴ ἴσον ὅτι τούτων αὐτὸς
 εἶη. νοῦς μὲν δὴ καὶ λόγος, ἢ ὀπισημη, πῶν τε-
 λαῖς ἀλλοτριῶν ἢ εἰσικεν εἶ). ἀλλὰ μὲν οὐδὲ
 ἢ ἐπιμελέει, ἢ καὶ ἢ ὄνοια πῶν τῶ θεῶν, δὲ
 ξφεν αὐτῷ εὐτυχία, ἀρα τὸ ἐν τοῖς φάλλοις
 ἐγγίναται. τὸν ἢ θεῶν τῶ φάλλων οὐκ εἰκὸς ἐπι-
 μελέει. λοιπὸν τοίνυν καὶ οἰκειότερον τὸ εὐτυχίας
 ἐστὶν ἢ φύσις. ἐστὶ δὲ ἢ εὐτυχία καὶ ἢ τύχη ἐν
 τοῖς μὴ ἐφ' ἡμῖν οὐσι, μηδὲ ὡν αὐτοὶ κρείοι
 ἐσμεν, ἢ διωατοὶ παρῆσαι. δὲ τὸν δίκαιον, οὐ-
 θεῖς λέγει εὐτυχή, ὡσαύτως τὸν ἀνδρείον, οὐδὲ ὅλως
 τῶν κατ' ἀρετικῶν ὡσαύτως. ἐφ' ἡμῖν γὰρ βστὶ
 ταῦτα καὶ ἔχειν, καὶ μὴ ἔχειν. ἀλλ' ἢ δὴ ἐπὶ
 τοῖς τοιούτοις οἰκειότερον πῶν εὐτυχίαν ἐροῦ-
 μεν. τὸν γὰρ εὐγνή, εὐτυχή λέγεται, καὶ
 ὅλως ὡς ταῦτα τῶ ἀγαθῶν ἀπαρξί, ὡν
 μὴ αὐτὸς κρείος ἐστὶν. ἀλλ' ὅμως οὐδὲ ἐν-
 ταῦτα αὐτὸς κρείως εὐτυχία λέγεται. ἐστὶ δὲ
 πολλαχῶς λεγόμενος. καὶ γὰρ ὡς πῶν τὸν
 λογισμὸν τὸν αὐτῶ σιωέει πὶ ἀγαθὸν παρῆ-
 ξαι, εὐτυχή φάμεν. καὶ ὡς κατ' ἀρετικῶν (ἢ
 μίαν ἐν λαβεῖν, * τὸν τοιούτων κερδαίνοντα
 εὐτυχή φάμεν. ἐστὶ οὖν ἢ εὐτυχία τὰ ἀγα-
 θὸν ἢ ἀπαρξίαι πῶν λόγον, ἀλλὰ μάλ-
 λον καὶ οἰκειότερον ἢ εὐτυχία αὐτὸς δόξειεν εἶ)
 ἐν τὰ ἀγαθὸν λαβεῖν. τὸ μὲν γὰρ ἀγαθὸν
 λαβεῖν, * ὅ καὶ καθ' αὐτὸ δόξειεν αὐτὸ εὐτυ-
 χημα εἶναι. ἐστὶ οὖν ἢ εὐτυ-
 χία ἀλόγος * φύσις. ὅ γὰρ εὐτυχίας ἐστὶν ὅ
 αὐτὸ λόγου ἔχων ὀρμικῶ παρῆς τὰ ἀγα-
 θὰ, καὶ τούτων ἐπιτυχισμάτων. τὸ τ' οὐ βστὶ
 φύσεως. ἐν γὰρ τῇ ψυχῇ * ἐνεστὶ τῇ φύσει τοιοῦ-
 τον, ὡς ὀρμικῶν ἀλόγως παρῆς αὐτὸς εὐ ἔχων μὲν.

A quandoquidem non dixerit quis fortunam esse, ut natura est. Semper enim natura, id cuius est causa, ut plurimum eodem modo solet efficere; at fortuna nunquam, verum temere, & sine ordine, ac ut fors tulerit. Ideo fortuna in eiusmodi esse dicitur, ubi neque mens vlla ne recta ratio est. Nam ubi id, nihilominus est quicquam ordinatum, ac est semper eodem modo; nō ita fortuna. Idcirco ubi mens plurima, ac ratio, ibi fortunæ minimum; ubi plurima fortuna, ibi mens perexigua. At nunquid secunda fortuna est, ut deorum quædam cura, an id minimè videri debet? Talium siquidem dominum facimus Deum, ut bona malâq; meritis distribuat. At fortuna, & quæ a fortuna, prorsus, ut nomen indicat, ut fors tulerit, fiunt. Quod si huiusmodi distributori Deo adscriperimus, malum ipsum iudicem faciemus, neque iustum; id nefas Deo deputare. Cæterum præter hæc, ad nihil aliud fortunam quispiã ordinavit. Proinde, non dubium quin horum aliquid sit; mens certè, ac ratio, nec non scientia prorsus alienum ab hoc esse videatur. Præterea neque cura, neq; benevolētia, quæ a Deo, videatur esse felicitas, quoniam malis attribuitur. Atqui Deum, malorum curam habere fas non est. Reliquum igitur, & maximè peculiare prosperæ fortunæ, natura est. Est nimirum prosperitas, ipsaque fortuna, in his quæ in nobis non sunt, neque eorū, quorum ipsi sumus domini, quæque possimus efficere. Ideo iustum, quatenus iustum, nemo fortunatum dicit; & ne fortem quidem, nec prorsus quæquam aliam ex iis qui ab aliqua virtute denominantur. In nobis siquidem est, hæc habere, vel non habere. Sed talibus potius cōvenienter & aptè prosperā fortunā attribuerit. Ingenuū namque dicimus fortunatū, ac prorsus cui talia bona extiterint, quorū ipse neutiquā dominus est. Verumtamen ne de his quidē propriè prosperitas diceretur. Est autē fortunatus multis modis dictus. Nam cui præter suam ipsius opinionem & expectationem fœliciter aliquid euenit, eum dicimus fortunatum; & cui iure infligi damnū debuerat, eiusmodi hominem lucrum facientē, dicimus fortunatum. Est igitur prosperitas, in agendo bonum aliquod præter rationem, & in non subeundo; ut debuit, malo. Cæterum potius magis peculiare, in bono capiēdo prosperitas videatur. Siquidem bonum capere, per sese fortunatum quiddam esse videatur; malū verò non subire, ex casu fortunatum. Est igitur prosperitas, rationis experta. Natura nāque fortunat⁹ est, qui sine ratione ad bona impellitur, eaque cōsequitur. Id verò naturæ est; nam animæ inest huiusmodi à natura, quo sine ratione impellamur ad ea vnde bene habe-

γρ. ἀποί-
μοιερ

γρ. πὶ τὴ
πιπῶν καρ-
δαίματα

Deesse hic aliquid Val- la arguit, quid legit, πὶ δὲ κακοὶ μὴ λαβεῖν καὶ συμβεβηκὸς εὐτυχία. Valla, φύσις γὰρ οὐκ ἐστὶν.

ὁ δὲ ποιός τις ὢν, οἷος ὑποσελλόμενος τῶν ἀγαθῶν, πρὸς τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ, οὐκ ἀδύνατον καλὸς καὶ ἀγαθός ἐστι. ἀλλ' ὅταν ἀγαθὰ πάντα ἴσῃ ἀγαθὰ εἶναι, καὶ ὑπὸ τούτων μὴ διαφθείρεται, οἷος ὑπὸ πλούτου καὶ ἀρχῆς, ὁ ποιός τις καλὸς καὶ ἀγαθός.

ΚΕΦΑΛ. Ι.

Περὶ τῆς κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἀρετῆς, καὶ ποῦ ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος.

Nic. l. 6. c. 1. Eud. l. 7. c. vlt.

ΥΠὲρ τῆς κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἀρετῆς, εἴρηται μὲν, οὐχ ἰσχυρῶς δέ. ἔφαμεν γὰρ ὅτι κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἀρετὴ ἐστὶν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος μὴ κωλύῃ τὸ λογικὸν ἐνεργεῖν τῆς αὐτῆς ἐνέργειας, τότε γὰρ ἡ πρᾶξις ἐστὶ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. ὅταν γὰρ τῆς ψυχῆς, τὸ μὲν χεῖρον ἔχῃ, τὸ δὲ βέλτιον, αἰεὶ τὸ χεῖρον τῆς βελτιότου ἐνεκεν ἐστὶν, ὡς ἂν ὅτι σῶμα καὶ ψυχῆς, ὅ σῶμα τῆς ψυχῆς ἐνεκεν. ἔστι δὲ ἐργασίᾳ μὲν ἔχειν τὸ σῶμα, ὅταν οὕτως ἔχη ὥστε μὴ κωλύῃ, ἀλλὰ καὶ συμβάλλῃ καὶ συμπαρασθῇ πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς ὑπερτελεῖν τὸ αὐτῆς ἔργον. (τὸ γὰρ χεῖρον τῆς βελτιότου ἐνεκεν πρὸς τὸ σὺν ἐνεργεῖν τῆς βελτιότου.) ὅταν οὖν καὶ πάντα μὴ κωλύσῃ τὸ νοῦν τὸ αὐτῆς ἔργον ἐνεργεῖν, τότε ἔσται κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἀρετὴ ἡμῶν. ἀλλ' ἴσως εἴποι τις αὖ, ὅταν πῶς ἔχῃ καὶ πάντα, καὶ κωλύσῃ, καὶ πότε ἕτως ἔχῃ; ἢ γὰρ οἶδα. τὸ δὲ ἰσχυρῶς ἐστὶν εἰπεῖν ῥᾶθρον. ἔδδ' ὅτι οἶδα. ἀλλ' ὅταν εἴπῃ ὅτι πυρέτην πῶς ἀσθενεῖν; ὅταν φησὶν, ὅρα ὡς ἄρῃ ὄντα. τὸ δὲ ὡς ἄρῃ πῶς εἰδήσω; εἰ μὴ οἶδα ὅτι οἶδα. εἰ γὰρ μὴ ἔχῃ πῶς ἀσθενεῖν, φησὶ, τῶν γε τοιούτων ἀσθενεῖν, οὐκ ἔστιν. ὡσαύτως ὑποφ' τῶν ἄλλων κριτός ἐστι τὸ τοιούτων ὁ λόγος. ὁμοίως ἔχει καὶ ὅτι τῶν παθῶν τῶν γνωρίων. δεῖ γὰρ αὐτὸν συμβάλλῃ πρὸς ἀσθενεῖν. Ἐπιζητήσῃ δὲ αὖ τις ἴσως καὶ τὸ τοιούτον. ἀρετὴ γὰρ ἐργῶν εἰδήσας. ταῦτα, ἔδδ' οἶδα μὲν ἔσομαι; οἷον) γὰρ. τὸ δὲ ἐστὶν ὁ τοιούτον. ὁ δὲ μὲν οὐδὲ τῶν ἄλλων ὅτι τῆς μὲν πῶς ἀσθενεῖν ὡς μὲν ἀσθενεῖν τῆς χεῖρον καὶ τῆς ἐνέργειας, ἀλλὰ τῆς ἐξῆς μόνον. οὕτως οὐδ' ἐν ταῦτα πῶς ἀσθενεῖν τὸ εἰδήσας ταῦτα πῶς χεῖρον. (ὡς γὰρ οἶδα μὲν ἔστιν ἐνέργεια, ὡς ἔφαμεν) ἀλλὰ πῶς ἐξῆς. οὐδ' ἐν ταῦτα εἰδήσας ὡς ἔστιν ἡ βιδαμονία,

γρ. ταῦτα, γρ. ἐργῶν εἰδήσας

A Qui autem talis sit, qui cedat bonis, eaque veluti fugiat, ne sibi adsint, is nequaquam perfecte bonus, quem honestum bonumque vocant, esse videatur. Sed cui per se bona omnia bona sint, nec ab ipsis corrumpatur, ut ab opulentia & dominatu, is honestus & bonus.

CAPVT X.

De recta ratione.

DE eo quod est, ex virtutibus recte agere, dictum quidem a nobis, sed non quod satis sit. Nam dicebamus, ex recta ratione agendum esse. Verum id ipsum non intelligens aliquis, interrogaverit fortassis. Ex recta ratione quidnam sit, & ubi recta ratio? Est nimirum ex recta ratione agere, cum animæ pars irrationalis non prohibuerit rationalem, suam exercere actionem: tum demum enim, ex recta ratione erit actio. Quoniam animæ partem, unam quidem deteriore habemus, alteram meliorem, semper deteriore, melioris causa obtinemus. Sicut in corpore & anima, corpus animæ causa habere dicimur, & tunc dicemus bene habere corpus, cum ita habuerit, ne præpediat, sed ita coniungatur, & consurgat ad animæ opus perficiendum. Quandoquidem deterius omne melioris est causa, ut ei in agendo sit auxilio. Cum igitur affectus menti non inhibuerit suum opus exercere, an non tum ex recta ratione fuerit? Ita propemodum. Verum fortassis dixerit quispiam, Quomodo affectus habuerint, cum non impediant? ac quandoquidam ita habebunt? nescio enim. Sane id dictu ne utiquam facile est. Neque enim medicus, quando dixerit febricitanti ptisanam proferendam. At quo pacto febricitare sentiam? Cum, inquit, impalluisse videris. At pallestem quo modo sciero? Hic occurrit medicus, Si non habes ex te, inquit, ut talia sentias, non habeo amplius quid dicam. Hoc pacto de aliis communis huic erit oratio. Similiter habet & in affectibus dignoscendis. Aliquid namque per sese, sensu oportet conijcere. Quærat porro & hoc fortassis quispiam, Nunquid te ipsa ista cognoscens, erit continuo felix? nam sunt qui opinentur. Hoc certe, non est huiusmodi; ut cæterarum scientiarum nulla discendi usum præbet, & actionem, sed habitum dumtaxat, ita ne quidem hic, hæc sciendo usum tradit. Felicitas enim est, (ut fatemur) actio, non habitus. Neque enim sciendo ex quibus constet felicitas,

sed ex utroque his. Atqui horum usus, & actio est. Nec est presentis tractationis hoc tradere; quandoquidem neque vlla alia quæpiam scientia usum tradit, sed habitum.

Αλλ' εκ τῶν πούτοις χρῆσασθαι. ἢ ἢ χρῆσιν, καὶ ἢ ἐνέργειαν τούτων, οὐκ ἐστὶ τῆς αὐτῆς τῆς πραγματείας τὸ πρῶτον διδόναι. ὁ δὲ γὰρ διήγησεν ἡμεῖς ὁμοίαν πλὴν χρῆσιν πρῶτον διδόναι, ἀλλὰ πλὴν ἐξίν.

CAPVT XI.

De amicitia.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'

Περὶ φιλίας.

Verum enim vero inter cuncta huiusmodi, nobis de amicitia dicere necesse est, quid sit, & in quibus, & circa quid; quandoquidem ad omnem vitam ipsam tendere perspicimus, & omni tempore bonum esse quoad felicitatem complectendum. Primum igitur videbitur melius, percurrere ac excutere quæ ambigua sunt. Nam est in primis amicitia in similibus, ut videtur, ac dici solet. Siquidem graculus (inquiunt) graculo affidet, semperque Deus simile agit ad simile. Cum aliquando canis in eadem dormitaret tegula, interrogatus fertur Empedocles, Curnam catis semper in eadem dormiat tegula, dixisse, Quoniam simile canis habet tegulae, & proinde ob similitudinem eò tendere. Aliis porro visum est, potius in contrariis gigni amicitiam. *Ἰσμαι σιγιδὴν ἔμβροτον τῆς γῆς* (inquiunt) *cum solum exaruit*: quippe quod, inquiunt, contrarium contrario velit conciliari. At in similibus nihil fieri contingit. Siquidem simile, ut aiunt, simili non eget: ac talia iactantur. Iterum, utrum operosum est amicum fieri an facile? velut assentatores confestim assentiuntur, facileque se in aliorum familiaritatem insinuant, nec amici tamen sunt, ut esse videntur. Dubitauerit in his quoque quispiam, Num fuerit probus malo amicus, an? Amicitia siquidem in fide & constantia; at malus, neutiquam talis. An malus malo amicus? ne id quidem. Primum igitur definiendum, qualem consideremus amicitiam. Est namque, ut opinantur, amicitia etiam erga Deum, atque inanimata; neutiquam rectè. Amicitiam namque hic esse dicimus, ubi amor mutuus. At erga Deum, amicitia neutiquam mutua, & ne quidem amare suscipit. Alienum namque fuerit, si quispiam dixerit se Iouem amare. At ne ab inanimatis quidem amare esse continget mutuum; amor tamen erga inanimata est, ut vinum, vel huiusmodi aliud. Ideo neque eam quæ est erga Deum querimus amicitiam, neque eam quæ erga inanimata, sed quæ erga animata, atque erga ea in quibus sit amare mutuo.

Εἰς ἅπαντα δὲ τούτοις ὑπὲρ φιλίας ἀναγχαίον ἐστὶν εἰπεῖν τί ἐστὶν, καὶ ἐν τίσι καὶ πῶς. ἐπειδὴ ἡμεῖς ὁρώμεν πρῶτον πάντα τὸν βίον πρῶτον εἰσεσθαι, ἔπειτα πᾶσι χαίρειν, καὶ οὐδὲν ἀγαθὸν, συμπεριλαμβανόμενα αὐτῶν εἶναι πρὸς τὴν βιολογικὴν ἀποφασίαν. πρῶτον μὲν οὖν ἴσως ἀποφασίαν καὶ ζητεῖται, βέλτιον δὲ λέγειν. ποτέρον γὰρ ἐστὶν ἢ φιλία ἐν τοῖς ὁμοίοις, ὡς περὶ δοκεῖ καὶ λέγεται; καὶ γὰρ κληρονομία, φασὶ, πρῶτον κληρονομία καὶ Αἰεὶ τοῖς ὁμοίοις ἀγαθὰ θεὸς ὡς τὸν ὁμοίον. φασὶ δὲ καὶ κληρονομία ποτέ ἀεὶ κληρονομίας ὅτι τῆς αὐτῆς κληρονομίας, ἐρωτηθέντα τὸν Εμπεδοκλέα, ἀφ' οὗ τί ποτέ ἢ κληρονομίας ὅτι τῆς αὐτῆς κληρονομίας κληρονομίας; εἰπεῖν, ὅτι ἔχει τί κληρονομία ὁμοίον ἢ κληρονομίας. ὡς δὲ τὸ ὁμοίον ἢ κληρονομίας φοιτῶσθαι πάλιν δὲ αὐτῶν δοκεῖ ἀλλοῖς τίσιν ἐν τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον ἐγγίνεσθαι ἢ φιλία. * ἐρᾷ μὲν γὰρ (* φησὶν) ὁμοίον γαῖα, ὅταν ξηρὸν πέδον τὸ ἢ ἐναντίον * (φησὶ) τῶν ἐναντίων βούλεσθαι φίλον εἶναι. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ὁμοίοις ὁμοίον ἐνδέχεται γίνεσθαι. τὸ γὰρ ὁμοίον * (φησὶ) ἢ ὁμοίον οὐδὲν πρὸς δεῖται, ἔπειτα τὰ τοιαῦτα δὲ ἐπὶ ποτέρον ἔργον δύσκολον ἐστὶ φίλον γίνεσθαι, ἢ ῥαδίον γίνεσθαι; οἱ κληρονομίας τῶν πρὸς δεῖται φίλοι μὲν οὐκ εἰσὶ, φησὶν ἢ φίλοι εἶναι. ἐπὶ ἢ ἔπειτα τοιαῦτα ἀποφασίται, ποτέρον ἐστὶ ὁ ἀποφασίτος ἢ φαύλος φίλος, ἢ οὐ; ἢ μὲν γὰρ φιλία ἐν πίστι καὶ βεβαιότητι. ὁ ἢ φαύλος ἢ κληρονομίας τοιοῦτος. πρῶτον μὲν οὖν ἀποφασίται αὐτῶν ὑπὲρ φιλίας ποίας σκοποῦσθαι. ἐστὶ γὰρ * (ὡς οἴονται) φιλία καὶ πρὸς θεὸν καὶ τὰ ἀψυχα. οὐκ ὁρθῶς. ἢ γὰρ φιλία ἐν τῶν φαύλων εἶναι οὐ ἐστὶ τὸ ἀφιλεῖσθαι. ἢ δὲ πρὸς θεὸν φιλία ὁμοίον ἀφιλεῖσθαι δεχεται, οὐθ' ὅπως τὸ φιλεῖν ἀποφασίται γὰρ ἀφ' οὗ εἰ τίς φησὶ φιλεῖν τὸν Δία. ὁμοίον δὲ πρῶτον τῶν ἀψυχῶν ἐνδέχεται ἀφιλεῖσθαι. φιλία μὲν τοῖς καὶ πρὸς τὰ ἀψυχα ἐστὶν, οἱ οἶνον, ἢ ἄλλο δὲ τῶν τοιοῦτων. εἰς αὐτὴν πλὴν πρὸς τὸν θεὸν φιλία ὁμοίον τῶν μὲν, οὐκ ἐστὶ πρὸς τὰ ἀψυχα, ἀλλὰ πλὴν πρὸς τὰ ἔμφυχα, καὶ πρὸς τὰ ὅσα ἐν οἷς ἐστὶ τὸ ἀφιλεῖσθαι.

Nicom. lib. 8. Eud. l. 7.

οὐδὲν μὲν

Eurip. νεμοχ αἰτ, & Nicl. li. 4. c. 2. Valla, φασὶν Valla, φασὶν Valla, φασὶν

Sic restituimus; cum vulgo legeretur. ὡς οἴεται

Fort. ἴδι * εἰ δὴ τις μὲν τῶν ἐπισημασμένων πᾶσι τὸ φι-
 λητὸν ἐστὶν οὐκ ἄλλο τι ἢ τὸ ἀγαθόν. ἔπειτα
 μὲν οὐκ ἔστι τὸ φιλητὸν, καὶ τὸ φιλητέον, ὡς περ
 καὶ τὸ βλαητὸν, καὶ βλαητέον. βλαητὸν μὲν γὰρ
 τὸ ἀπλῶς ἀγαθόν· βουλητέον δὲ, τὸ ἐκαστα
 ἀγαθόν. οὕτως ἔστι φιλητὸν μὲν, τὸ ἀπλῶς ἀγα-
 θόν· φιλητέον δὲ, τὸ αὐτῶς ἀγαθόν. ἐστὶ δὲ τὸ μὲν
 φιλητέον καὶ φιλητὸν, τὸ δὲ φιλητὸν οὐκ ἔστι
 φιλητέον. ἐνταῦθα μὲν οὐκ ἔστι καὶ ἀγαθὸν τοιοῦ-
 τόν ἢ ἀπειρία, πρότερον ἐστὶν ὁ ἀποδαίμων τῶν
 φαύλων φίλος, ἢ οὐ. σίμωσι γὰρ πῶς τῶν
 ἀγαθῶν, τὸ αὐτῶς ἀγαθόν, καὶ τὸ φιλητέον τῶν
 φιλητῶν. ἔχεται ὅτι ἀκολουθεῖ τῶν ἀγαθῶν ἔ-
 τὸ ἡδὺ εἶναι, καὶ τὸ συμφέρον. ἢ μὲν οὐκ ἔστι
 ἀποδαίμων φιλία ἔστιν, ὅταν αὐτὸς φιλοῦσιν ἀγ-
 λήλους. φιλοῦσι ὅτι ἀλλήλους, ἢ φιλητῶν. φιλη-
 τοὶ ὅτι, ἢ ἀγαθοί. οὐκ οὐκ ἀποδαίμων φησι τῶν
 φαύλων οὐκ ἔστι φίλος; ἔστι μὲν οὐκ. ὅτι
 γὰρ τὰ ἀγαθὰ ἠκολούθη τὸ συμφέρον καὶ τὸ ἡδὺ,
 * ἢ ἔστι φαύλος ὢν ἡδὺς, ταύτη φίλος. πάλιν
 αὐτὸν συμφέρων, ἢ συμφέρων, ταύτη φίλος. ἀλλ'
 οὐκ ἔστι γε καὶ τὸ φιλητὸν ἢ τὴν αὐτὴν φιλία.
 φιλητὸν γὰρ μὲν τὰ ἀγαθὰ, ὅτι φαύλος οὐ φιλη-
 τῶν. * οὐ γὰρ ἀλλὰ καὶ τὸ φιλητέον. εἰσὶ γὰρ ἀπὸ τῆς
 πρῶτης φιλίας, τῆς ἐκ τῶν ἀποδαίμων, καὶ αὐ-
 τῶν αὐτῶν φιλίας, ἢ τε καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ ἢ καὶ τὸ συμ-
 φέρον. ὁ οὐκ ἔστι τὸ ἡδὺ φιλοῦν, οὐ φιλοῦν τῆς καὶ
 τὸ ἀγαθὸν φιλίας, ὅτι οὐ καὶ τὸ συμφέρον. εἰ-
 σὶ δὲ αὐτῶν φιλίας αὐτῶν, ἢ τε καὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ ἢ
 καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ ἢ καὶ τὸ συμφέρον, οὐ καὶ αὐ-
 τῶν μὲν, ἀπὸ τῶν δὲ ὅτι ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν,
 ἀλλ' ἀπὸ ταύτης πῶς * ἢ τῆς ἀγαθῶν εἰσὶν. οἱ φα-
 ῖνοι ἰατρικὸν τὸ μαχαιρικόν, ἰατρικὸν τὸ αἰ-
 δεσπικόν, καὶ ἰατρικὸν τὸ ὀπισθητικόν, ταῦτα ἕχ-
 ὁμοίως λέγονται. ἀλλὰ τὸ μὲν μαχαιρικὸν τῶν
 χρησίμων εἶναι πρὸς ἰατρικὸν, ἰατρικὸν λέγε-
 ται. ὁ δὲ αἰδεσπικός, τῶν ποιητικῶν εἶναι ὕμνους.
 ἢ δὲ ὀπισθητικὸν, τῶν αἰτίων εἶναι καὶ ἀρχῆ. ὁμοίως
 ὅτι καὶ αὐτῶν φιλίας οὐκ ὡσαύτως, ἢ τε τῶν ἀπο-
 δαίμων ἢ ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἢ καὶ τὸ ἡδὺ, ἔ-
 ἢ καὶ τὸ συμφέρον. οὐτε δὲ ὁμοθυμῶς λέ-
 γονται. ἀλλ' οὐκ εἰσὶ μὲν αὐτῶν, * ὡς
 ταῦτα δὲ πῶς, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν εἰσὶν. εἰ δὴ τις
 λέγει, ὁ καὶ τὸ ἡδὺ φιλοῦν, οὐκ ἔστι φίλος
 τῶν φαύλων. ἀλλὰ καὶ τὸ ἀγαθὸν φίλος ἔστι βαδίζ-
 ζει ὁ ποιητικὸς ὅτι τῶν ἀποδαίμων φιλίας, ἢ
 ἐξ ἀπὸ τῶν τῶν οὐκ ἔστι, ἐκ τῶν ἀγαθῶν, ἔ-
 ἐκ τῶν ἡδὺς, καὶ ἐκ τῶν συμφέρων. ὡς τῶν
 ἀγαθῶν οὐκ ἔστι. ὁμοίως γε πῶς φιλίας φί-
 λος, ἀλλὰ τῶν καὶ τὸ ἡδὺ, ἢ καὶ τὸ συμφέρον.

Valla le-
git. βου-
λαπὴν δὲ
βουλητοί.
minùs
verè:pre-
terea
mutili
hac par-
te erant
cuius co-
dices.

Vall. non

Valla a-
liter.

Vall. ἰατρικὸν

Scribo, ὡς

A Quòd si quis deinceps consideret, quid sit
 amabile: videndum est igitur num quic-
 quam aliud, quam per se bonum. Aliud
 nempe est amabile, & aliud amandum,
 quemadmodum consultabile, & consul-
 tandum: Consultabile enim siue potius optabi-
 le, est quod est simpliciter bonum; consultandum
 vero siue potius optandum & cupiendum cuique
 quod sibi est bonum; utriusque enim bonum in-
 est. Ita etiam amabile quidem simpliciter
 bonum; amandum verò, quòd est sibi bo-
 num. Iterum amandum quidem, etiam
 amabile; at amabile, non idem est quòd
 amandum. Hinc igitur & hæc de causa est
 ambiguitas, num probus malo sit amicus,
 anne? Connectitur namque quòdammo-
 do per se bono, sibi bonum; & amandum,
 amabili. Bonum autem comitatur eique
 inhæret iucundum esse, & commodum.
 Proborum igitur amicitia est, cum se mu-
 tuo amauerint? Amant autem se inuicem,
 quatenus amabiles: & amabiles, quate-
 nus boni. Non igitur probus, inquit,
 malo erit amicus. Atqui erit: quandoqui-
 dem per se bonum comitatur commo-
 dum, & iucundum. Si malus est, qui sua-
 vis, hac de causa amicus: rursus quate-
 nus commodus, eatenus amicus. Verum
 non erit ex eo quòd est amabile, eiusmodi
 amicitia. Siquidem amabile, bonum est.
 Atqui malus non amabilis. Non ergo pro-
 pter amabile, sed propter amandum. Sumus
 namque ab vniuersali amicitia, quæ in
 ipsis probis est, & hæc quoque amicitia,
 quæ ex iucundo, & quæ ex commodo.
 Qui ergo propter iucundum amicus, non
 tenet propter bonum amicitiam: neque
 qui propter commodum. Atqui sunt hæc
 amicitia, quæ propter bonum, quæ pro-
 pter iucundum, quæ propter commodum,
 non eadem quidem, sed nec profus qui-
 dem inter se inuicem alienæ: sed ab eodem
 quòdammodo dictæ sunt: velut medicum
 cultellum dicimus, medicum hominem,
 & medicam scientiam. Hæc non similiter
 dicuntur: sed cultellus, quòd ad medi-
 cinam utilis sit, medicus dicitur: at ho-
 mo, quòd sanitatem faciat; scientia ve-
 rò, quòd sit causa atque principium.
 Itidem & amicitia non itidem dicun-
 tur, quippe quæ proborum, propter bo-
 num, & quæ propter iucundum, & quæ
 propter commodum. Neque dicuntur
 æquiuocè: verum non sunt eadem, citra
 hæc quòdammodo, ac ex eisdem. Quòd
 si quis dicat, qui propter iucundum amat,
 ei amicus non est, quòd quòd non propter
 bonum amicus est: is in amicitia proborum
 demigrat, quæ ex his omnibus constat, quippe
 ex bono, & ex iucundo, & ex commodo: pro-
 inde non est verè ex illa amicitia amicus, sed
 quæ propter iucundum, vel propter commodum.

B

C

D

E

Idcirco in eiusmodi amicitias, magis exoriantur dissidia. Qui verò ex inæqualitate amici sunt, nempe excedentes opibus, vel alio huiusmodi aliquo, non sibi censent amandum esse, sed ab inferioribus amari oportere existimant. At amare melius est, quàm amari. Siquidem amare, voluptatis actio quædam est, & bonum: ab eo autem quod amatur, nulla actio est. Nempe cognoscere, melius quàm cognosci. Cognosci enim & amari etiam in carentibus anima existit: at cognoscere, & amare, in rebus animatis. Rursus, beneficium esse, melius, quàm secus. Qui amat, quatenus amat, beneficus est: amatus verò, quatenus amatur, non. Sed homines honoris cupiditate incensi, amari quàm amare, malunt: quòd quatenus amantur, videantur præcellere. Amatus siquidem, voluptate, vel copia, vel virtute præcellit. At honoris cupidus, eminentiam affectat: & qui excellunt, sibi non amandum esse arbitrantur, quòd in quibus excedunt, amantibus rependi opinantur. Item ipsis sunt deteriores illi, ob hoc non censent amare debere, sed amari. Sed qui egenus est pecuniarum, aut voluptatum, aut virtutis, is affluentem suspicit, & amat, quòd ea consequatur, aut se consecuturum opinetur. Sunt autem & aliæ ex consimili affectu conciliatæ amicitia, & ex eo quòd cuiusdam bona velint, in quibus non est cuncta hæc comprehendens amicitia. Nam sæpenumero alij bona volumus, at tamen cum alio vitam agere malimus. Vtrùm verò hoc amicitia dicere oportet convenire, an perfectæ amicitia quam virtus conciliarit? in ea siquidem amicitia hæc infunt cuncta. Nam cum alio nemine vitam agere libuerit: siquidem iucundum, & commodum, & virtus inest probo, cui bona in primis voluerimus, & cum ipso vivere, & bene vivere, & non cum quoquam alio magis. Nunquid sibi, & erga se amicitia, an non? Id nunc omittamus, dicemus postea. Sed enim nobis ipsis cuncta volumus, nempe nobiscum vivere, vitamque ducere vna volumus: id ferè etiam necessarium, & bene vivere, & vivere, ac bonum velle, non cuiquam alij magis. Rursus condolemus in primis nobis ipsis: Nam si labamur, vel in huiusmodi aliquid decidamus, confestim tristamur. Hac de causa, videtur erga se sibi amicitia. Talia quidem certè, vt condolere & bene vivere, & id genus alia, aut ad amicitiam erga nos ipsos referentes vsurpamus, aut ad eam quæ perfecta sit: in ambabus enim sunt hæc omnia. Nempe vna vitam agere, & esse velle, & bene esse, ac cætera omnia in his sunt.

A δὲ μάλλον αἱ ἀρεσφοραὶ ἐν τῇ τοιαύταις φιλίαις γίνονται. οἱ δὲ ἐν αἰσθητικῇ φιλίαι ὄντες, οἱ μὲν ὑπερέχοντες πλοῦτα, ἢ ἄλλω πινὶ τοιούτῳ, οὐκ οἴονται δεῖν αὐτοὶ φιλεῖν, ἀλλ' ὑπὸ τῷ ἐνδεετέρῳ οἴοντο δεῖν αὐτοὶ φιλεῖσθαι. ἔστι δὲ βέλτιον τὸ φιλεῖν ἢ τὸ φιλεῖσθαι. τὸ μὲν γὰρ φιλεῖν ἐνέργεια τις ἡδονῆς, καὶ ἀγαθόν· ἀπὸ δὲ τῆς φιλεῖσθαι ἁπλοῦς τῆς φιλοφροσύνης ἐνέργεια γίνεσθαι. ἐπὶ δὲ βέλτιον τὸ γνωρίζεσθαι, ἢ τὸ γνωρίζεσθαι. τὸ μὲν γὰρ γνωρίζεσθαι καὶ τὸ φιλεῖσθαι καὶ τῆς ἀψύχου ὑπερέχει· τὸ δὲ γνωρίζεσθαι καὶ φιλεῖν, τοῖς ἐμψύχοις. ἐν τῷ βυπιοητικῷ δὲ βέλτιον ἢ τὸ μὴ. ὁ μὲν οὖν φιλεῖν, βυπιοητικῶς ἢ φιλεῖ· ὁ δὲ φιλοφρόνως, ἢ φιλεῖται, ὄχι. ἀλλ' οἱ δὲ ἀρεσφοὶ ἀρεσφίαν φιλοφροσύνην μάλλον βέλτιον ἢ φιλεῖν, ἀρεσφίαν τὸ ἐν τῷ φιλεῖσθαι ὑπερέχει πῶς εἶναι. αἰεὶ γὰρ ὁ φιλοφρόνως ὑπερέχει ἡδονῇ ἢ βυπιοητικῇ, ἢ ἀρεσφίᾳ· ὁ δὲ φιλοφρόνως τῆς ὑπερέχει ὁρέγεται, καὶ οὐκ οἴοντο δεῖν αὐτοὶ φιλεῖν οἱ ἐν ὑπερέχει ὄντες· ἀντιδιδόναι γὰρ ἐν οἷς ὑπερέχει τῆς φιλοφροσύνης αὐτοῖς. ἐπὶ δὲ καὶ ἡ πῶς αὐτῶν εἶσι· δὲ οὐκ οἴονται δεῖν φιλεῖν, ἀλλὰ φιλεῖσθαι ὅτι ἐνδεῆς χρημῶν, ἢ ἡδονῶν, ἢ ἀρεσφίης θαυμάζει τὸ ὑπερέχοντα τοῦτο, καὶ φιλεῖ ἀρεσφίαν τούτων ἢ τυγχάνειν, ἢ οἴεσθαι τεύξεσθαι. εἰσὶ δὲ καὶ τοιαύταις φιλίαις ὅμοιοπαθείας, ἐκ τῆς ταύτης βύλας ἔστιν εἶναι οὐκ ἔστι ἢ ἐπὶ τούτων γινόμενῃ φιλίᾳ πῶς ταῦτα ἔχουσα πολλάκις γὰρ ἄλλω μὲν εἶναι βυλοφροσύνην ταύτην, συζῆν μὲν τοῖς μὴ δὲ. ἀλλὰ ταῦτα πότερον δεῖ φιλίας εἶπεῖν, ἢ τῆς τελείας φιλίας τῆς ἀρεσφίᾳ παρῆς ἐν ἐκείνῃ γὰρ τῇ φιλίᾳ πῶς ταῦτα ἐνυπερέχει. Ἐ γὰρ συζῆν μὲν ἁπλοῦς δὲ ἀνὴρ θελοῖ μὲν. καὶ γὰρ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ ἡ ἀρεσφίη, τῷ ἀποδοῦναι ὑπερέχει καὶ ταύτην τούτων μάλιστα βυλοφροσύνην αὐτῶν καὶ τὸ ζῆν, καὶ τὸ βυ ζῆν οὐκ ἄλλω μὲν ἢ τούτων. πότερον δὲ βεῖν αὐτῶν καὶ πῶς Nicomi. αὐτὸν φιλίας, ἢ οὐ, καὶ μὲν ἀφείδω, ὑπερέχει l. 9. c. 4: δὲ ἐρεσφίᾳ. πῶς τῆς βυλοφροσύνης ἡμῖν αὐτοῖς καὶ γὰρ συζῆν μὲν ἡμῖν αὐτῶν βυλοφροσύνην. ἴσως δὲ τῆς καὶ ἀναγκασίον, καὶ τὸ βυ ζῆν, καὶ τὸ ζῆν, καὶ τὸ βύλας ταύτην, οὐκ ἄλλω μὲν. ἐν ὁμοιοπαθείᾳ ἡμῖν αὐτοῖς μάλιστα ἐσμέν. αὐτῶν γὰρ ἀρεσφίᾳ μὲν, ἢ ἄλλω μὲν ἀρεσφίᾳ τῆς τοιούτων, βυλοφροσύνην λυποῦμεθα· δὲ δόξειεν αὐτῶν εἶναι αὐτῶν πῶς αὐτὴν φιλίας. ταῦτα δὲ τοιαύτα, οἷον πῶς ὁμοιοπαθείας, καὶ τὸ βυ ζῆν, καὶ τὰ δὲ, ἢ τοῖς εἰς πῶς πῶς ἡμῶν αὐτοῖς φιλίᾳ ἀναφύοντες λέγεσθαι, ἢ εἰς τῆς τελείας. ἐν ἀμφοτέροις δὲ πῶς ταῦτα ὑπερέχει. καὶ γὰρ τὸ συζῆν, καὶ τὸ βύλας καὶ τὸ βυ εἶναι, ἔτι ἄλλα πῶς ἐν αὐταῖς εἰσι.

Nicom. I. 8. c. 11. γρ. ἔσπε πει, non te etc.

ἐπὶ δὲ ἴσως αὐτὸ δόξειεν ἐν οἷς ὅτι δίκαιον, ἐν τούτοις καὶ φιλία ἐστίν. δὲ καὶ * ὅσα τὰ δίκαια εἶδη, τὰ αὐτὴ καὶ φιλία. τὸ δὲ δίκαιόν ἐστι καὶ ξένω πρὸς πολίτην, καὶ δούλω πρὸς δεσπότην, καὶ πολίτη πρὸς πολίτην, καὶ υἱὸς πρὸς πατέρα, καὶ γυναίκα πρὸς ἄνδρα, καὶ ὅσα ἀπλῶς ἄλλαι κρινωνία καὶ φιλία ἐνέσθιν ἐκάστοις τούτων. βεβαιωμένη δὲ αὐτὸ δόξειεν εἶναι τῆς φιλίας ἐξενική. οὐ γὰρ ὅτιν ὁσὲν αὐτοῖς τέλος κρινὼν ὑπὲρ οὐ ἀμφισβητήσιν, οἷς ἐν τοῖς πολίταις. ἀμφισβητοῦντες γὰρ πρὸς ἀλλήλους καὶ τὸ ὑπεροχίω, οὐ μὲν οὖν φίλοι ὄντες. Εὐχόμενον δὲ αὐτὸ εἶη νῦν τὸ εἰπεῖν, πότερον ἐστὶ πρὸς

Nic. li. 9. c. 8. Eud. I. 7. c. 6.

αὐτὸν φιλία, ἢ οὐ. ἐπεὶ δὲ οὖν ὁρῶμεν, ὡς τὰ καὶ μικρὸν ἐπὶ μὲν ἐλέγμεν, ὅτι ἐκ τῆς κατὰ φύσιν αὐτοῖς αὐτοῖς αὐτὸ μάλιστα βουλομένη καὶ ἀγαθὰ, καὶ τὸ εἶναι, καὶ τὸ εἶναι. ὁμοιοπαθεῖται δὲ αὐτοῖς ἡμῖν ἔσμεν, ἔσμεν τε μὲν ἑαυτῆς μάλιστα βουλομένη. ὡς τὸ εἶναι ἐκ τῆς κατὰ φύσιν γνωρίζεται ἡ φιλία, τὰ ἢ κατὰ ἕκαστα ἡμῖν αὐτοῖς αὐτὸ βουλομένη ὑπεροχίω, δηλὸν ἐστὶν ὡς ἐστὶ πρὸς αὐτοῖς φιλία, ὡς περὶ τὸ ἀδικίαν ἐφαρμύ πρὸς αὐτὸν εἶναι. ὅτι γὰρ ἕτερος μὲν ὁ ἀδικῶν, ἕτερος δὲ ὁ ἀδικηθῆναι, ὁ αὐτὸς δὲ εἷς ἐστὶν ἕκαστος, δὲ τὸ τριούρον ἐκ ἐδάχει εἶναι πρὸς αὐτὸν ἀδικία. ἐστὶ μὲν γὰρ, ὡς ἐφαρμύ, ἀποποιῶντες ὅτι τὸ τὴν ψυχῆς μερῶν, ἐπεὶ δὲ ὅτι πλείω, ὅταν ἄλλα μὴ ὁμοιοῦσι, τότε εἶ πρὸς αὐτὸν τὴν ἀδικίαν. ὁμοίως οὖν τούτω καὶ ἡ φιλία δόξειεν εἶναι πρὸς αὐτὸν. ὅτι γὰρ ὁ φίλος ἐστὶν, ὡς ἐφαρμύ ὅταν βουλομένη σφόδρα φίλον εἰπεῖν, μία, φαρμύ, ψυχῆ ἢ ἐμῆ καὶ ἡ τούτου. ἐπεὶ οὖν ἐστὶ τῆς ψυχῆς πλείω μέρη, τότε ἔσται μία ψυχῆ, ὅταν συμφωνῶσι πρὸς ἀλλήλα, ὅ, τε λόγος καὶ τὰ πάθη. οὕτω γὰρ μία ἔσται. ὡς τὸ μίας ἡμοιοῦσης, ἔσται πρὸς αὐτὸν φιλία. αὐτὴ δὲ ἔσται ἡ πρὸς αὐτὸν φιλία ἐκ τῆς ἀποουδαίω. τούτω γὰρ μόνω τὰ τὴν ψυχῆς εἶ ἔργου μέρη πρὸς ἀλλήλα ὡς μὴ ἀφορέσει. ἐπεὶ ὅγε φαρμύ ὁσὲν πρὸς αὐτὸν αὐτὸς φίλος μάλιστα γὰρ αἰεὶ ἐαυτῶν. ὁ γὰρ ἀκρατής, ὅταν πρὸς ἑαυτὸν κατὰ ἡδονῆν, μετ' οὐ πολὺ μεταμελῆται, καὶ κακίῃ αὐτὸς αὐτὸν ὁμοίως ὅτι τὴν ἀγῶν κακίαν ὁ φαρμύ ἔχει. δὲ τελεῖ γὰρ αὐτὸς αὐτῶν μαχόμενος καὶ ἀντιποῦ μὲν ἐστὶ ἢ φιλία καὶ ἐν ἰσότητι οἷς, ἢ μὲν τὸ ἑταίρων ἐν ἰσότητι, δὲ θμῶ καὶ δυνάμει ἀγαθῶν. οὐδ' ἕτερος γὰρ αὐτῶν ἐστὶν ἀξίος πατέρου πλέον ἔχειν, οὐτε κατὰ δὲ θμῶν ἀγαθῶν, ἔτε κατὰ δυνάμειν, ἔτε κατὰ μέγεθος, ἀγῶν τὸ ἴσον. ἴσοι γὰρ ἴσους ἐθέλουσιν εἶναι οἱ ἑταῖροι. ἐν ἀνισότητι ἢ ἡ πατέρου πρὸς υἱὸν καὶ ἀρχοῦ πρὸς ἀρχοντα, ἔτε κρείττονος ἔτε χείρονος

A Rursum videatur ferè in quibus iustum est, in eisdem esse amicitia; quamobrem quot iustorum sunt species, totidem & amicorum. Ius certè est, & hospiti erga civem, & seruo erga dominum, & civi erga civem, & filio erga patrem, & vxori erga virum, & quæcumque simpliciter aliæ conciliationes & amicitia sunt in horum singulis. Amicitiarum verò, hospitalis validissima videatur. Neque enim vllus est communis, de quo ambigatur, finis, vt inter ciues: siquidem ambigunt propter excessum inter se inuicem, nec amici permanent. Nunc demum illud dicendum est, vtrum erga se sit amicitia, necne. Quoniam igitur perspicimus, vt paulo antè dicebamus, quòd ex singularibus, amare cognoscitur, singularia verò nobis ipsis in primis velimus, nempe bona, & esse, & bene esse, & omnium maximè condolemus nobis ipsis, & nobiscum viuere precipuè malimus. Quòd si ex singularibus cognoscitur amicitia, singularia verò nobis ipsis esse volumus, non dubium, quin ita erga nos sit amicitia, quemadmodum & iniuriam erga nos ipsos esse dicebamus. Nam quia alius quidem est afficiens iniuria, alius verò affectus iniuria, quisque autem vnus idemque est, hac ratione negari videbatur, posse quemquam seipsum iniuria afficere, cùm fieri tamen id possit, vt dicebamus, habita ratione animi partium: quæ cùm sint plures, cùm non consentiunt ipsæ inter se, tunc potest aliquis sese iniuria afficere. Ita igitur hîc, erga se esse videatur amicitia. Nam quoniam amicus est, (vt famur, cùm demum voluerimus impensè amicum dicere) vna mea & huius anima est: at quando animæ plures sunt partes, tum vna fuerit anima, cùm erga se inuicem consenserint ratio, & perturbationes. Ita namque vna erit: perinde atque si vna facta sit, erit erga se amicitia. Hæc autem erga se erit in bono amicitia, quando quidem in eo solo animæ partes bene inter se inuicem habent, quando inter se non differunt: quoniam malus nunquam sibi amicus est: se namque semper oppugnat. Nempe incontinens cùm quid per voluptatem nequiter egerit, mox pœnitentia affligitur, ac se vituperat ipsum. Itidem & in aliis vitiis malus habet, sese oppugnando, ac sibi aduersando. Est autem amicitia etiam in ipsa æqualitate, vt sociorum per æqualitatem, numero & potestate boni. Neuter siquidè ipsorum debet altero plus sibi adsciscere, neque numero bonorū, neque potestate, neque magnitudine, sed æquale: æquales enim esse inter se socij cupiunt. At in inæqualitate est patris erga filium, & subditi & imperantis, & potioris & deterioris, & vxor-

& vxoris & viri est consideratio : ac simpliciter, vbicumque inter inter potio- rem & deterio- rem in amicitia ordo interces- sit. Hæc namque est ex ratione, in dispa- ritate amicitia. Neque enim vnquam æquale vllus ex bono dabit, si meliori deteriorique dederit, sed maius semper ei qui excedat. Id quippe est quodam modo ratione æquale, cum minùs bo- num capit deterior, eo qui melior est.

A καὶ γυναικὸς ἐ δούδρος, καὶ ἀπλάως ἐν οἷς ἔστιν ὁ πῶ τῶ χείρονος καὶ κρείττονος τάξιν ἔχων ἐν τῇ φιλίᾳ. αὐτὴ γὰρ ἔστιν ἐν ἀμισύτητι φιλίᾳ καὶ λόγον. ὡς ποτε γὰρ ἐπὶ ἀγαθοῦ δόσῃ, οὐ- δείς ἴσον ἀ δόσῃ ὡ βελτίονι καὶ πῶ χείρονι, ἀλ- λά μείζον πῶ κατ' ἕωφροζυῶ ὄντι αἰεί τῶτο δι' ἴσον ἔστι ὡ λόγῳ. ἴσον γὰρ πως ἔστιν ὁ ἔλατ- τον ἔχων ἀγαθὸν χείρων ὦν, πῶ μείζον ἔχοντι, κρείττονι ὄντι.

CAPVT XII.

De affinitate.

B.

Κ Ε Φ Α Λ. ΙΒ.

Περὶ συγγνηκῆς φιλίᾳς. καὶ περὶ βίνοιας καὶ ὁμο- νοίας, ὅτι ἐν φιλίᾳ, σῶ εἶργος δέ.

A Micitiarum omnium, quæ iam me- moratæ sunt, in primis cognatus est amor, qui in affinitate, eaque ex parte in fi- lium. Et curnam pater filium magis amat quàm filius patrem? vtrum (vt nonnulli di- cunt, & rectè quidem pro rudi vulgi multi- tudine) quòd pater beneficus erga filium sit, quòdque filius gratiam debeat accepti beneficij? Sanè hæc causa in amicitia per commodum conciliata esse videbi- tur: quemadmodum & quæ per scien- tiam spectatur, ita quodammodo hîc habe- bit. Dico autem perinde vt est. Est igitur idem finis, atque actio, neque aliud ali- quid præter actionem, finis: vt tibicini ea- δέ actio atque finis: perflare enim tibias, ei & finis, & actio est. Non autem ædifica- tioni: nam præter actionem alius est finis. Est igitur amicitia, actio quædam: nec fi- nis alius est præter actionem in amando, sed illud idem. Pater igitur semper magis agit, & vt sic dicam, actu magis amat, quam filius nimirum, ob hoc quòd eius opus sit fi- lius: id quod in aliis cernimus. Omnes si- quidem erga id quod ipsi effecerunt, sunt quodammodo beneuoli. Pater igitur filio, vt pote quem ipse effecerit edideritq; in lucē, bona vult, memoria spēque adductus. ideo magis filiū pater diligit, quàm filius patrē. Expedi autem iam dactis & existimatas amicitas existimare, sintne amicitia, vt be- neuolētia videaturne amicitia. Simpliciter igitur beneuolentia, neutiquā amicitia esse videatur. Siquidem frequentur multis, aut videndo aut audiendo aliquid de ali- quo bonum, beneuoli efficiamur: an tum etiam amici, anne? Neque enim si quis- piam Dario apud Persas existenti be- neuolus (quemadmodum erat for- tassis) fuerit, cofnestim etiam erga Da- rium illi fuerit acicitia. At amicitia, beneuolentia quandoque initium esse vi- debitur. Fiat certè beneuolentia amicia,

TΩΝ ἡ φιλιῶν ἀ πασῶν τῶν εἰρημύων Nic. l. 8. c. 14. Eud. l. 7. c. 10. τούτων, μάλιστα πως ἐγγύς ὁ φιλιῶν ἐν τῇ συγγνηκῇ, καὶ ταῦτα ἐν πῶ πατεὶ πρὸς υἱόν. καὶ ἴσχυι ποτε ὁ πατήρ τ' υἱόν μάλλον φιλιῶ, ἢ ὁ υἱὸς τ' πατέρα; πότερον οἷω, ὡς ἐνιοὶ λέγου- τεσ ὀρθῶς πρὸς γὰρ τοὺς πολλοὺς, ὅτι ὁ μὲν πα- τὴρ βυεργέτηκέ πως τ' υἱόν, ὁ δ' υἱὸς χείρον φεί- λει τ' βυεργεσίᾳ; αὐτὴ μὲ οἷω ἢ αἰτία ἐν τῇ καὶ ὁ συμφέρον φιλίᾳ δόξεν ἀ εἶ. ὡς πρὸς τ' καὶ καὶ τῶν ὀπισθέμασ ὀρα μὲν ἔχον, ἔτω πως ἔχῃ καὶ ἐν ταῖς. * λέγω δὲ οἷς ἔστιν. ἐστὶ μὲν οἷω ὁ αὐτὸ τέλος τε καὶ ἐνέργεια, καὶ ἔκ δὴ ὅτι πρὸς τ' ἐνέρ- γεια τέλος οἷς πῶ ἀυλητῇ ἢ αὐτῇ ἐνέργεια καὶ τέλος. τὸ γὰρ αὐλῆν καὶ τέλος αὐτῶ ἔστι καὶ ἐνέργεια. ἀλλ' ἐν τῇ οἰκοδομικῇ. καὶ γὰρ ἕτερον τέλος πρὸς τ' ἐνέργεια. ἐστὶν οἷω ἢ φιλία ἐνέργεια πῆς. ἔδεν δέ ἔστιν ἄλλο τέλος πρὸς τ' ἐνέργεια ὁ φιλιῶν, ἀλλὰ τῶτο αὐτῶ. ὁ μὲν οἷω πατήρ ἐνέργει πως αἰεί μάλλον, πρὸς τ' αὐτῶ τῇ εἶ ποιήμα τὸν υἱόν. τῶτο δὲ ὀρα μὲν ἐ ἐπὶ τ' δὴ ὦν ὄν. πρῶτες γὰρ πρὸς ὁ ἀ ἀυτῶ ποιήσωσι, πρὸς τῶτο πως καὶ βίνοοί εἰσιν. ὁ οἷω πατήρ βίνοσ πως πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῶ ὄντα ποιήμα, τῇ μνήμη ἐ τῇ ἐλπίδι ἀγρόμυος. δὲ μάλλον φιλιῶ ὁ πατήρ τὸν υἱόν, ἢ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα. Δὲ τ' ἐ ἕωφ τῶ ἄλλων φι- λιαῶν τῶν λεγομύων καὶ δοκουσῶν ὀπισκέψατῶ εἰ εἰσὶ φιλίᾳ. οἷς ἢ βίνοια φιλία δοκεῖ. ἀπλάως μὲν οἷω ἔκ ἀ δόξεν εἶ ἢ βίνοια φιλία. πολλοὺς γὰρ πολλακῆς, ἢ ἀπὸ τῶ ἰδῶν, ἢ ἀπὸ τῶ ἀκούσαί τι ἕωφ υἱος ἀγαθόν, βίνοι γινόμεθα. ἀρ' οἷω ἢ δὴ ἐ φίλοι, ἢ ἔ. ἔ γὰρ εἶ πῆς μὲ Δαρεία βίνοις ἐν Πέρσαις ὄντι, ὡς πρὸς ἴσως μὲ, βυτέως καὶ φιλία μὲ αὐτῶ πρὸς Δαρσῶν. ἀλλ' ἔρχῃ μὲν ἀ ποτε φιλίᾳς ἐ βίνοια δόξεν εἶ. γῆμοιτο δὲ ἀ ἐ βίνοια φιλία,

Fort. leg. λέγω δὲ οἷον ἐπὶ μὲν αἷς τ. h. e. Quod dico est hu- iusmodi. Quibus- dam sciē- tiis idem est. &c.

Nicom. l. 8. c. 2. & l. 9. c. 5. Eud. l. 7. c. 7.

εί παρὰ τὸ βούλησιν τῶν ἀγαθῶν διωατὸς
 ὦν παρὰ τὸν ἑαυτοῦ ἐνεκεν ὅτι
 δύναιτο. ἔστι δὲ ἢ δύναιτο τῶν ἡθῶν, ἢ παρὰ τὸ ἡ-
 θῶν. ὅσοις γὰρ λέγεται δύναιτο οἴνω ἢ ἄλλω ἢ ἄλλῳ
 ἀφύλων ἀγαθῶν ἢ ἡδέων. ἀλλ' αὖτις ἢ τὸ ἡθῶν
 ἀποδοῦναι, παρὰ τὸν ἢ δύναιτο. ὅτι ἔστι δὲ
 χωρὶς τῆς φιλίας ἢ δύναιτο, ἀλλ' ἐν ταῖς αἰτια-
 δὲ δοκεῖ φιλία εἶναι. Ἡ δὲ ὁμόνοια ὅτι μὴ σύ-
 νεργῶν τῆ φιλία, ἐὰν πλεὺς ὁμόνοια ἢ ἄλλῳ πλεὺς
 κυρίως λεγόμενον. εἰ γὰρ ἢς Ἐμπεδοκλῆς ὁ-
 μῶνως ἢ ἀπολαμβάνει, ἢ δοκεῖ αἰτία τὰ ποιητὰ
 εἶναι ἀκακίαν, ἀρὰ γὰρ οὐκ Ἐμπεδοκλῆς ὁμο-
 νοῖ, ἢ οὐ; ἐπεὶ ἢ εἰ πᾶσι τοῖσι. παρὰ τὸν
 μὴ γὰρ ὅτι ἔστι ἢ ὁμόνοια ἐν τοῖς * νοητοῖς, ἀλλ'
 ἐν τοῖς παρὰ τὸν ἢς. ἢ ἐν τοῖσι ὅτι ἐννοοῦσι
 ταῦτα, ἀλλ' εἰ * ἀμα τὰ ταῦτα νοῦν, παρὰ
 αἰρεσὶν ἔχουσι παρὰ τὸν νοῦν ἢ ταῦτα. εἰ γὰρ
 ἐννοοῦσι ἀμφοτέρωθεν ἢ ἄλλῳ. ἀλλ' ὁ μὴ αὐτὸν,
 ὅτι αὐτὸν ἀρὰ γὰρ ἢ ἡδη ὁμονοοῦσιν, ἢ ἄ; ἀλλ'
 εἰ καὶ γὰρ ἐμαυτὸν βάλωμαι ἢ ἄλλῳ, κακίαν
 ἐμὲ, οὕτως ἢ ἡδη ὁμονοοῦμαι. ἔστι δὲ ὁμονοῦν ἐν
 τοῖς παρὰ τὸν μὴ βουλήσεως ταῦτα. παρὰ
 ἢ ἄλλῳ ἀρὰ γὰρ ἢ ἄλλῳ ἐν τοῖς παρὰ τὸν
 τῶν αὐτῶν ἢ ὁμόνοια ἢ κυρίως λεγόμενον.

Syl. καὶ, 1017
 γρ. ἀμα τὰ
 πᾶσι τοῖσι,
 γρ. ταῦτα.

A si voluntotam adsciuerit benefaciendi, cum facere possit, ei erga quem sit affectus benevolentia. Moris certè benevolentia est, & erga morem. Nemo siquidem aut vino, aut cuiquam alij inanimato suavi bono, benevolus esse perhibetur: sed si quis morum studiosus, erga ipsum benevolentia. Neque citra amicitiam benevolentia, sed in eodem, ut amicitia esse videatur. Concordia autem est confinis amicitiae, si propriè modò dictam accipias concordiam. Nam si quis Empedocli adstipuletur, arbitreturque, sicut ille, esse elementa, nunquid concors erit Empedocli, an ne? vel si quid aliud tale: Primùm certè non est concordia in eis, quæ sub intelligentiam, sed quæ sub actionem cadunt: & in his qui idem non cognouerunt, sed si cum hoc, intelligendi idem delectum habeant, circa quæ pariter intelligunt. Nam si ambo dominari cogitant & volunt, hic quidem se, ille verò se, nunquid sunt concordēs, an non? Cæterùm si ego me velim imperare, & ille me, iam concordēs hoc pacto sumus. Est nimirum concordēs esse in eis quæ sub actionem cadant, cum eiusdem voluntate. Circa statum igitur dominantis, in eis quæ sub actionem cadant, propriè dicitur esse concordia.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ.

Περὶ φιλανθρωπίας.

CAPVT XIII.

De amicitia erga se.

Suprà c. 6 **Ε**ΠΕΙ δὲ ἔστιν, ὡς * φαμεν, αἰτία παρὰ
 αὐτὸν φιλία, πότερον ὁ ἀποδοῦναι φί-
 λαντος ἀρὰ εἶναι, ἢ οὐ; ἔστι δὲ φιλανθρωπίας, ὁ αὐτῶν ἐ-
 νεκεν πᾶσι παρὰ τὸν, ἐν τοῖς κτ' ὅτι λιστε-
 λές. ὁ μὴ οὖν φαίλος, φιλανθρωπίας ἔστι. αὐτὸς
 αὐτῶν γὰρ ἐνεκεν πᾶσι παρὰ τὸν. ἀλλ' ἔχῃ ὁ ἀπο-
 δοῦναι. ἀρὰ τῶν γὰρ ἔστι ἀποδοῦναι, ὅτι δήσου
 ἐνεκεν τῶν παρὰ τὸν. ἀρὰ ἔστι φιλανθρωπίας. ἀλλ'
 ὁρμῶσι μὴ ἀπᾶντες ἐπὶ ἀγαθῶν, ὅτι οἴονται
 αὐτοῖς δὲν μάλα ἢ ἄλλῳ. τῶν δὲ ἔστι μάλα
 φαμεν ἐπὶ πλάτους καὶ ἀρχῆς. ὁ μὴ οὖν
 ἀποδοῦναι ἐκείσεσαι ταῦτα δήσου. ἔχῃ ὡς οὐ
 παρὰ τὸν αἰτία μάλα, ἀλλ' ἀρὰ ἄλλῳ δυν-
 ησόμενον μάλα ἢ ἄλλῳ ταῦτα ἢ ἄλλῳ. οἱ δὲ
 δήσου τῶν ἢ ποιήσουσι δὲ ἀρὰ, (ἔχῃ οἴον-
 ται κακῶς αὐτῶν * ἢ ἄλλῳ ταῖς ταῖς ἀγα-
 θοῖς,) ἢ ἀρὰ φιλανθρωπίας τῶν ἀρὰ. ὁ δὲ
 ἀποδοῦναι ὅτι τῶν ταῖς πείσεσαι. ἀρὰ
 ὅτι φιλανθρωπίας, καὶ γὰρ τὰ ταῖς ἀγαθῶν.
 ἀλλ' εἰ ἀρὰ, κτ' ὅτι καλόν. ταῦτου γὰρ μῶ-
 νου ἄλλῳ ὅτι δὲ ἐκείσεσαι τὰ δὲ συμφέροντα

γρ. χησάου

VERVM quoniam est, ut diximus, sua alicuius erga se amicitia, utrùm probus sese amabit, an ne? Est certè se amans, qui sua de causa agit omnia, vbi modò aliqua suggeratur utilitas. Malus igitur sui amans erit: sua enim de causa agit omnia: probus verò, non. Hac enim de causa est probus, quòd alterius causa id agat: & proinde sui amans non est. Atqui omnes ad bona profiliunt, opinanturque sua in primis esse oportere: idque præcipuè manifestum est ex opulentia, ac dominatu. Probus igitur alij hæc statuet, non quòd non putet conuenire in primis sibi: sed si alium viderit, qui his commodè magis uti possit, facile concesserit. Alij hoc inficitia quadam non facient: (neque enim opinantur talibus bonis abufuros:), vel etiam ob honoris cupiditatem imperant. Probus verò horum neutrum efficiet: & proinde ne quidem propter eiusmodi bona, sui amans erit: verùm si honestas postularit. Id enim solum nemini alij concesserit: ac commoda

& iucunda cesserit. Itaque in delectu honestatis sui amans erit. At vbi commodum, ac iam dicta voluptas affectabitur, improbus erit, non bonus.

Α καὶ ἡδέα ἐκλήσεται. τίω μὲν οὖν καὶ τὸ καλὸν ἀρεσιν, φίλαυτος ἔσται. τίω δὲ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ κατ' ἡδονὴν λεγόμενον, οὐκ ἔσται ὁ ἀπουδαῖος, ἀλλὰ ὁ φαῦλος.

CAPVT XIV.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Quomodo probus sese diligit.

Πῶς ὁ ἀπουδαῖος ἑαυτὸν φιλήσῃ.

UTrum probus sese maximè amabit, an non? Est certè, vbi sese maximè amabit, est vbi non. Nam cum dicimus probum bona cedere, quæ ad utilitatem tendant amico; magis quàm se, amicum amauerit: ita: verùm hæc amico concedens, sibi honestatem accommodat, eoque modo ista concedit. Est igitur vbi amicum se magis diligit, estque vbi sese maximè. In ipso namque commodo, amicum: at vbi honestum, & bonum, ipse sese maximè diligit: sibi enim quæ sunt honestissima vendicat. Est igitur boni etiam amans, nec sui amans. Nam si solum sese amat, quod bonus; malus autem sui amans est; neque enim habet quapropter se amet, sicut honestum aliquod; sed citra hæc, ipse, quatenus ipse est, sese amabit: & proinde hac de causa propriè sui amans dicretur.

Β Πότερον δὲ ποτε ὁ ἀπουδαῖος φιλήσῃ αὐτὸς ἑαυτὸν μάλιστα, ἢ ὄχι; ἔστι μὲν οὖν αὐτὸς αὐτὸν μάλιστα ὡς φιλήσῃ, ἔστι δὲ ὡς οὐ. ὅτι γὰρ φαίμεν τὸν ἀπουδαῖον ἐκλήσασθαι τῶν ἀγαθῶν καὶ τὸ συμφέρον τὰ φίλων, τὸν φίλον αὐτῷ μάλλον φιλήσῃ. καὶ ἀλλ' ἢ τούτων ἕξις ἀμνηστος τὰ φίλων, ἢ αὐτὰς τὸ καλὸν περιποιῆσαι, ταῦτα οὐκ ἐξίσταται τῶν τοιούτων. ἔστι μὲν οὖν ὡς τὸν φίλον αὐτὸς αὐτῷ μάλλον φιλήσῃ, ἔστι δὲ ὡς αὐτὸς αὐτὸν μάλιστα. καὶ μὲν γὰρ τὸ συμφέρον, τὸν φίλον καὶ τὸ καλὸν καὶ ἀγαθόν, αὐτὸς αὐτὸν μάλιστα. αὐτὰς γὰρ ταῦτα περιποιῆσαι κάλλιστα ὄντα. ἔστι μὲν οὖν καὶ φιλάγαθος, * ὃ φίλαυτος. μόνον γὰρ εἴωρ φιλήσῃ αὐτὸς ἑαυτὸν, ὅτι ἀγαθὸς. ὃ δὲ φαῦλος, φίλαυτος ὅσον γὰρ ἔχῃ δι' ὃ φιλήσῃ αὐτὸς ἑαυτὸν, οἷον καλὸν πῖ. ἀλλ' ἀπὸ τούτων αὐτὸς ἑαυτὸν φιλήσῃ, ἢ αὐτὸς. δὲ καὶ οὐκ ἀπὸ κυρίως λέγεται φίλαυτος.

Sylb. ε
φίλ. μόνον.
επίωρ φ.

CAPVT XV.

D

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ.

De eo quod sibi satis.

Ὅτι καὶ ὁ αὐτάρκης περιδεήσεται φιλίας.

Dicendum de eo quod sibi satis, & non altero indigens: vtrum qui nullo re indiget, suis bonis contentus, egebit amicitia, an ne? nempe ipse sibi satis erit etiam ob hoc. Siquidem etiam poëta talia iactitant; Cum felicem rerum successum deus dederit, quid amicis egebit? Vnde etiam nascitur quaestio, vtrum qui cuncta habeat bona, quique sibi satis sit, amicis egebit: an tum etiam maximè? Cui enim bene faciet, aut quicum vitam ducet? neque enim solus deget. Quod si his opus erit, neque contingunt hæc citra amicitiam: qui sibi satis est, egebit amicitia. Quæ igitur in sermonibus consuevit capi similitudo ex Deo, neque illic rectè habet, neque hic fuerit utilis. Neq; enim si Deus sibi vnus est satis, nec villo indigens, ob hoc etiã nos nullo indigebimus. Est nimirum iactatus de Deo huiusmodi sermo. Nã quoniam bona cuncta obtinet Deus, ac sibi satis est, quid faciet?

Ε Χόρμον δὲ αὐεῖν ὑπὲρ αὐτάρχειας καὶ τῶν αὐτάρχεις, πότερον αὐτάρκης περιδεήσεται φιλίας, ἢ ὄχι, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτῷ αὐτάρκης ἔσται καὶ κατ' ἑαυτοῦ λέγεται γὰρ τοιαῦτα καὶ οἱ ποιῆσι. Ὅτι δὲ ὁ δαίμων δὲ δίδω, τί δὲ φίλων; ὅταν εἰς ἀπορία γίγνεται, πότερον ὁ πρῶτα τὰ ἀγαθὰ ἔχων, καὶ ὢν αὐτάρκης, περιδεήσεται φίλου; ἢ τότε καὶ μάλιστα; τίνα γὰρ οὐ ποιήσῃ, ἢ * μὲν τῶ συμβιώσεται; ὃ γὰρ δὴ μένος γε * δὲ εἴσῃ. εἰ δὲ τούτων δεήσεται, ταῦτα δὲ μὴ εἰδόμενα αὐτῷ φιλίας, περιδεοῖται αὐτὸς αὐτάρκης φιλίας. ἢ μὲν οὖν ἐν τοῖς λόγοις εἰωθῆσα ὁμοιότης λαμβάνεται ἐκ τῶ θεοῦ, ὅτι ἐκ τῶ ὁρθῶς, ὅτι αὐτὸς αὐτῷ εἶναι χρησίμος. ὃ γὰρ εἰ ὁ θεὸς ὅστιν αὐτάρκης καὶ μηδενὸς δεῖται, δεῖται τῶν ὅτι ἡμεῖς ὅσδε νόσ δεηθῶμεθα. ἔστι γὰρ εἰ τοιοῦτος τις λόγος ὅτι ὃ θεὸς λεγόμενος. ἐπεὶ γὰρ φησι πρῶτα ἔχει τὰ ἀγαθὰ ὁ θεός, καὶ ἔστιν αὐτάρκης, τί ποιήσῃ;

Nic. l. 9. c. 9.
Eud. l. 7. c. 12.

Sic rectè
Sylb.
γρ. δεξιά.

εἰ γὰρ καθευδῆσθαι θεάσεται δὴ τί, φησιν. τῆτο γὰρ
 καλλίστην καὶ οἰκειότατον. τί οὖν θεάσεται; εἰ μὲν
 γὰρ ἀλλοῦ θεάσεται, βέλτιον θεάσεται τί αὐ-
 τῆ. ἀλλὰ τῆτο ἀτοπον, ὅτι, τῆτο θεοῦ ἀλλοῦ τί εἶ-
 βέλτιον. αὐτὸς ἑαυτὸν θεάσεται. ἀλλ' ἀτο-
 πον. * καὶ γὰρ ὁ αἰθερῶν ὅς δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν
 θεάσεται, ὡς αἰαθητῶν ἐπιμιμῶν. ἀ-
 τοπον οὖν ἔστιν εἰ ὁ θεός (φησιν) ἔσται αὐτὸς ἑαυ-
 τὸν θεώμενος. τί μὲν οὖν ὁ θεός θεάσεται, ἀφεί-
 στω. ὑποφ' δὲ τῆς αὐταρχείας, ἢ τῆς τῆτο θεοῦ
 πρὸς ἐπίσκεψιν ποιούμεθα, ἀλλ' αἰθερῶν,
 πότερον ὁ αὐταρχῆς δεήσει φιλίας, ἢ ἔ; εἰ
 δὴ τις ἐπιτὸν φίλον ἐπιβλέψας ἴδῃ τί ἔστιν, καὶ
 ὁποῖός τις ὁ φίλος, ἵσθῶτος οἷος ἔτερος εἶ) ἐγώ.
 αἰθερῶν καὶ σφόδρα φίλον ποιήσας, ὡς φησὶ ὁ λε-
 γόμενος Ἄλλος ἔστ' Ἡρακλῆς, ἄλλος φίλος
 ἐγώ. ἐπεὶ οὖν ἔστι καὶ χαλεπώτατον, ὡς φησὶ καὶ
 τῆτο σοφῶν ἕνεκεν εἰρήνευσι, ὅτι γινώσκοντες αὐτὸν, καὶ
 ἠδίστον. (ὅτι γὰρ αὐτὸν εἰδέναι ἠδύ.) αἰθερῶν μὲν οὖν
 αὐτοῖς ἐξ αὐτῶν ἢ δυνάμει θεάσασθαι. ὅτι
 εἰ αἰθερῶν αὐτοῖς ἢ δυνάμει, δὴλον ἐξ ὧν ἀλ-
 λους ἐπιμιμῶν, αἰθερῶν δὲ μιμητῶν * ταυ-
 τὰ ποιούμετες. τῆτο δὲ γὰρ δι' ὁμοίαν ἢ ἀφ' ἑ-
 παύσης. πολλοῖς δὲ ἠμῶν ταῦτα ἐπισημαίνει πρὸς
 ὅτι κείνην ὁρῶν. ὡς φησὶ οὖν ὁ τῆτο γέλωτον αἰθερῶν
 αὐτῶν ὅτι πρὸς ὁρῶν ἴδῃν, εἰς τὸ κατωτέρω ἐμ-
 βλεψάμετες ἴδωμεν, ὁμοίως ἔστι ὁ τῆτο αἰθερῶν
 αὐτοῖς βουλευτῶν γινώσκοντες, εἰς τὸν φίλον ἴδόντες,
 γινώσκοντες αἰθερῶν. ἔστι γὰρ (ὡς φησὶ) ὁ φίλος,
 ἔτερος ἐγώ. εἰ οὖν ἠδύ μὲν αὐτὸν εἰδέναι,
 τῆτο εἰ ὅτι ἐστὶν εἰδέναι αἰθερῶν ἄλλου φίλου,
 δεοῖτ' ὅτι ὁ αὐταρχῆς φιλίας πρὸς τὸ αὐτὸς αὐ-
 τὸν γινώσκοντες. ἐπὶ δὲ ἔστι εἰθερῶν ὅτι καλὸν (ὡς φησὶ
 ἔστι) τὸ εἰ ποιεῖν, ἔχοντα τὰ κατὰ τῆς ψυχῆς
 ἀγαθὰ, τίνα δὲ ποιήσας; μὲν ἄλλος δὲ συμβιω-
 σάσας; οὐ γὰρ μόνος γὰρ ἀφ' ἑ. τὸ γὰρ συμβιω-
 σάσας καὶ ἀφ' ἑ. εἰ τῆτο ταῦτα κατὰ τῆς ἠδύα
 καὶ αἰαθητῶν, ταῦτα δὲ μὴ εἰδέχεται εἶ) αἰθερῶν
 φιλίας, πρὸς δεοῖτ' ὅτι καὶ ὁ αὐταρχῆς φι-
 λίας.

Scrib. καὶ γὰρ ὁ αἰθερῶν ὅς δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν θεάσεται, ὡς αἰαθητῶν ἐπιμιμῶν.

καὶ ταῦτα

A neque enim dormiet. Contemplatur ali-
 quid, inquit: id namque pulcherri-
 mum, & maximè peculiare. Quid igitur
 contemplabitur? Nam si quicquam aliud
 inspiciet, id erit melius. Hoc verò ab-
 surdum est, ut se quicquam melius ha-
 beat Deus. Ipse igitur sese contempla-
 bitur: at hoc delirum: nam hominem
 qui sese contempletur, utpote sensu ca-
 rentem, increpamus. Quid igitur Deus
 contempletur, omittamus: neque de
 eo quòd sibi Deus satis sit, considere-
 mus, sed de homine: Vtrum qui sibi sa-
 tis sit, is egeat amicitia, necne? Quòd
 si quis amicum spectans viderit quid sit,
 & qualis amicus, talis nimirum qualis
 alter ego, tum vehementer amicum fa-
 cies, quemadmodum dictum est, Hic
 alter Hercules, alter amicus ego. Quo-
 niam igitur difficillimum est, quemad-
 modum quidam dixere sapientes, sese
 cognoscere, & suavissimum, (nam se
 nosse, iucundum,) ex nobis ipsis certè
 nos non possumus inspicere. Quòd au-
 tem non nos possumus, hinc certum,
 quòd in aliis reprehendimus, quæ postea
 intelligimus eadem nos facere. Id verò
 fit, aut quia bene volumus nobis, aut
 propter affectum. At nobis hæc ad rectè
 iudicandum, obstant plerisque. Que-
 madmodum igitur, si velimus ipsi no-
 stram spectare faciem, in speculo obue-
 mur; itidem esse cùm nos cognoscere
 voluerimus, amicum spectantes nosse po-
 tuerimus. Et quidem (ut diximus) ami-
 cus alter ego. Quòd si iucundum est se
 nosse, idque scire non est sine altero a-
 mico, opus erit amico ei etiam qui nul-
 la re indigeat, ut se cognoscat. Rursus
 etiam si honestum (ut est) benefacere,
 eum qui à fortuna bona obtineat, cui be-
 nefaciat? quo cum vitam ager? non e-
 nim solus deget. Nam vitam ducere
 cum alio, & iucundum, & necessarium
 est. Quòd si hæc honesta, & iucunda,
 necnon necessaria, & hæc sine amicitia
 esse non possunt, opus erit amicitia ei qui
 E sibi satis sit.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤΟΝ

CAPVT XVI.

Ὅτι ἔτε πολλοὶς, ἔτ' ὀλίγοις φίλοις κτητέον.

De multorum amicitia.

Nic. l. 9. c. 10. Πότερον δὲ πολλοὶς κτητέον φίλοις, ἢ ὀ-
 λίγοις; ἔτε δὴ πολλοὶς, ὡς ἀπλῶς εἶ-
 πεῖν, ἔτ' ὀλίγοις εἶ) ἀεί. πολλῶν μὲν γὰρ ὄντων,
 ἔργον ἐφ' ἑκάστον μερίσαι τὸ φιλεῖν. ἐφ' ἀπλῶ-
 των γὰρ καὶ τῆτο δὴ ὅτι ἐξ αἰαθητῶν ἠμῶν ἢ φύσις
 αἰαθητῶν ἔσασα, πρὸς τὸ ὅτι τὸ πολὺ ἀφικνεῖσθαι.

V Trùm multos habere amicos expe-
 dit, an paucos? Neque profectò mul-
 tos (ut paucis absolvam) neque paucos
 oportet. Nam si multi erunt, amorem
 in singulos distribuere, erit operosum. In
 cunctis siquidem aliis, imbecilla natura
 nostra, in plurima peruenire non potest.

Nam neque oculorum acie longè penetrare possumus: (sed si iusto interuallo longius abfueris, ob imbecillam naturam deficit:) neque auditu, neque aliis eiusmodi omnibus. Quòd igitur amare non possit, deficit: atque ita iustæ criminatiõni locus erit: neq; iam verus amicus fuerit ille censendus, qui non amet nisi verbo tenus. Cæterùm hac ratione esse non postulat amicitia. Rursus, si multi, nunquam mœrere desierint. Inter multos namque par est, ut aliquod semper accidat infortunium, unde tristari necesse sit. Neque porrò paucos, vnum vel duos esse expedit: sed inter parum & multum, ut dabitur occasio, & ut quemque ad amandum sua voluntas compellet.

οὐτε γὰρ τῆ ὀψὲς ἔστι πολὺ ὁράμενον, ἀλλ' ἐὰν πλέον ἀποστήσῃς τῆ συμμέθεου, ἐλλείπει. ἀλλ' οὐκ ἀδείφω τῆς φύσεως· οὐτ' ἐπ' ἀκοῆς, ὅτι ἔστι τῶν ἄλλων. ὁμοίως ἔστι πρῶτων. ἐλλείπων οὖν τὰ φίλων δι' ἀδυναμίας, ἔγκληματ' αὐτῶν ἔχει δικαίως, ἔσθ' αὖ εἴη φίλος, μὴ φίλων γέ, ἀλλ' ἢ ὡς γὰρ λόγῳ ἢ τῇ φιλίᾳ οὐ τῆτο βούλεται. ἔτι αὖ ὡς πολλοὶ, ἔσθ' ἔστι παύσασθαι λυπούμενον. πολλῶν γὰρ ὄντων, εἰχὲς αἰεὶ πρὸς ἕνα γὰρ ἵνα συμβαίῃν τὴ ἀτύχημα ὧν γινόμενων ἀνασχῶν λυπεῖσθαι. οὐτ' αὖ πάλιν ὀλίγους, ἕνα ἢ δύο, ἀλλὰ συμμέθεος τὰς χειρῶν τῆ αὐτῆ ὁρμῆ πρὸς τὸ φίλων.

CAPVT XVII.

Quomodo amico utendum sit.

DEinceps considerandum fuerit, quomodo utendum sit amico. Est perfectio non in omni amicitia hæc consideratio, sed in qua se inuicem maximè amici obiurgant: atqui non in aliis eodem modo querelæ oriuntur: puta, in ea quæ est patris erga filium, nulla est eiusmodi querela, qualis in multis existere solet, quemadmodum ego tibi, & tu mihi: quòd si non, hic iam vehemens fuerit criminatio. At in amicis inæqualibus æqualitas locum non habet. est verò patris erga filium amicitia, in minimè æquali. Itidem vxoris erga virum, aut serui erga dominum, prorsusque deterioris erga meliorem. Itaque in iis talis nulla erit criminatio, quæ inter æquales potius amicos, & in æquali amicitia locum habebit potius. Proinde considerandum, quo pacto utendum amico fuerit, in ea demum amicitia, quæ inter pares fuerit conciliata.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

Πῶς δεῖ φίλων χρῆσθαι.

META δὲ ταῦτα εἶη σκοπεῖον πῶς ^{Eud. l. 7. c. 13.} δεῖ φίλων χρῆσθαι. ἔστι δὲ ἔσθ' ἢ ἐν ἀπάσῃ φιλίᾳ ἢ σκέψις, ἀλλ' ἐν ἡ μάλα εἰς ἔγκλησον ἀλλήλοισι οἱ φίλοι. ἔσθ' ἔγκλησον δὲ ἐν ταῖς ἀλλοίσι ὁμοίως· εἴ ἐν τῇ πατρὸς πρὸς υἱὸν ἔσθ' ἔστι ἔγκλημα τοιοῦτον, οἷον ἀξιούσιν ἐν εἰσίας· ὡς πρὸς ἐγὼ σοὶ, οὕτω καὶ σὺ ἐμοί. εἴ δὲ μὴ, ἐστὶ αὖ τὸ σφοδρὸν ἔγκλημα. ἐν δὲ ἀνίστοις φίλοις ἔσθ' ἔστι τὸ ἴσον. ἔστι δὲ ἢ πατρὸς πρὸς υἱὸν φιλία ἐν ἀνίστοις ὁμοίως ἢ γυναικὸς πρὸς ἀνδρα, ἢ οἰκέτου πρὸς δεσπότην, καὶ ὅλως δὲ χείρονος καὶ βελτίονος. οὐχ ἔξοισι γὰρ τὰ ταῦτα ἔγκληματα. ἀλλ' ἐν τοῖς ἴσοις φίλοις καὶ ἐν τῇ αὐτῇ φιλίᾳ τὸ τοιοῦτον ἔγκλημα. ὥστε σκοπεῖον αὖ εἶη τὸ, πῶς δεῖ χρῆσθαι φίλων ἐν τῇ ἴσοις φίλοις φιλίᾳ.

E

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ ΕΥΔΗΜΙΩΝ ΤΟ Α.
ARISTOTELIS STAGIRITÆ ETHICORVM
AD EDEMVM LIBER. I.

Latina versio, edita pridem Basileæ, à docto quodam viro, tacito nomine suo : quam malè quidam Aretinò tribuunt.

ΚΕΦΑΛ. α.

A

CAPVT I.

Τὰ λεγόμενα περὶ τῆς ἐν τῆνι δὲ ζῆν, καὶ πῶς κτητὸν.

Opiniones varia de vita beata.

MEN ἐν Δήλῳ περὶ τὰ θεῶν πλὴν αὐτῶν γινώσκων ἀποφηνάμενος, σιωπῶντα ἔβλεπε δὲ περὶ πύλαιον τῆς Λητώου, διελθὼν οὐχ ἴσαρχοντα πρῶτα τὰ αὐτῶν, τὸ, τε ἀγαθὸν καὶ δὲ καλὸν, ἔδιδυ, ποιήσας,

Vr' numinis sententiam in Delo edisserit, vestibulo templi inscripsit, distinguens ea quæ simul in eodem haud reperiuntur, bonum, honestum, & iucundum, his versibus,

*Κάλλιστον δὲ διακρίνατον, λῶσον δὲ ὑγιαίνον.
Παύτων δὲ ἠδισον, ἢ τίς ἐρά, δὲ τυχεῖν.
ἡμεῖς δὲ αὐτὰ μὴ συγχωρῶμεν. ἡ γὰρ βίδαμονία κάλλιστον καὶ ἀρίστον ἀποδύτων ἔσται, ἠδιστὸν ἔσται. πολλὰ δὲ ὄντων θεωρημῶν αὐτῶν ἔχασον πρῶτον, καὶ περὶ ἕκαστην φύσιν ἀπορίας ἔχει, ἔδεται σκέψεως, τὰ μὲν αὐτῶν σιωπῶντα πρὸς δὲ γινώσκων μόνον, τὰ δὲ ἔπειτα τὰς κτήσεως, καὶ περὶ τὰς ἀγαθῶν τῶν ἀγαθῶν. ὅσα μὲν οὖν ἔχει φιλοσοφίας μόνον θεωρητικῶν, λεκτέον καὶ τὸν ἐπιβάλλοντα καὶ ἄλλοι (ὅτι οὐκ οἰκείον ἐστὶ τῆς μεθόδου) πρῶτον ἢ σκεπτόμενον ἐν τῆνι δὲ ζῆν, ἔπειτα κτητὸν, πότερον φύσιν γίνονται πρῶτες βιδαμονίαι οἱ συγχωρόντες αὐτῶν τῆς ἀποφηνάμενης, ὡς περὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ καὶ πλὴν χροιαὶ διαφέροντες. ἢ δὲ μαθησεως, ὡς ἔστιν ἐπισημῶν τῶν βιδαμονίας. ἢ δὲ ἀσκήσεως. πολλὰ γὰρ ἔστι φύσιν, ἔπειτα μαθησῶν, ἀλλ' ἐπισημῶν ἴσαρχος τῶν ἀποφηνάμενης. φαύλα μὲν τοῖς φαύλοις ἐπισημῶν, χρηστὰ δὲ τοῖς χρηστοῖς. ἢ τούτων μὲν κατὰ ἑστέρας τῶν ἑστέρας, δυοῖν ἢ τῶν τεσσάρων, ἢ τοῖς κατὰ τῶν οἰκείων τῶν θεοληπτοῖς τῶν ἀποφηνάμενης, ἐπισημῶν δαμονίου τῶν ὡς περὶ ἐπισημῶν ἀποφηνάμενης. ἢ δὲ τῶν. πολλοὶ γὰρ αὐτῶν φασι εἶναι πλὴν βιδαμονίας καὶ τῶν βιτυχίας. ὅτι μὲν οὖν ἡ παρουσία ἀποφηνάμενης τούτων ἀποφηνάμενης,

Pulcherrimum est, quod iustissimum: optimares sanitas.
Præ omnibus verò iucundum, quod quisque amat, id consequi.

Quod nos nequaquam concesserimus. Felicitas enim, cum optima sit, & pulcherrima, eadem etiam iucundissima existit. Ceterum inter considerationes varias, quæ in vnaquaque re, naturæque excutienda, negotium faciunt, & contemplatione egent, aliæ ad cognoscendum tantum pertinent, aliæ verò ad acquisitionem & negotia spectant. Quamobrem, quæ in sola contemplatione posita sunt, opportuno tempore, (id quod methodi proprium munus est,) à nobis pertractabuntur. Ante omnia verò considerandum, in quonam vita beata consistat, & quo pacto ad eam perueniatur. Vtrum quemadmodum homines parui, magni, & colore differentes, sic quibus nomen beatorum contingit, natura fiant: an per disciplinam, velut certam eò destinatam scientiam: an per exercitationem. Haud enim pauca, neque natura, nec arte aliqua, sed consuetudine sola parantur, ut mala malis, bona bonis. An nullo quidem horum modorum, sed duorum altero, aut Dei alicuius afflatu, quod fanatico furore correptis, aut numine instinctis accidit: aut fortuna. Plurimi enim felicitatem idem quod secundam fortunam esse arbitrantur. Patet igitur, beatitudinem euenire vel per hæc omnia,

vel quædam, vel vnum aliquid. Nam ad hæc principia referuntur omnes rerum generationes. Ac ab intelligentia profectæ actiones, ad eas quæ à scientia fluunt, transferri queant. Porro bene beatèque viuere, in tribus maximè rebus consistit, iis nempe quæ potissimum expetuntur. Nam prudentiam alij, alij virtutem, alij verò voluptatè ut summum aliquid eligunt, contenduntque inter se de harum magnitudine & potestate, quænam ad felicitatis consecutionem vim adferat vberiore. Vnde fit vt quidam prudentiam virtuti, alij prudentiæ virtutem, nonnulli vtrique voluptatem anteponant. Quocirca ad bene beatèque viuendum, quidam vnam ex his, alij duo, nonnulli omnia requirunt.

Α ἢ ἕνων, ἢ ἕνος, ἢ ἀρχῆ τοῖς ἀνθρώποις οὐκ ἀδηλον. ἀπασα γὰρ αἱ γυμνάσεις γυμνῶν πρὸς τοὺς αὐτοὺς τὰς ἀρετὰς. * καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς γ. ε. γὰρ ταῖς ἀφαιρέσεως ἀπασας πρὸς τὰς ἀπὸ τῆς ἐπιτηδίου ἀπὸ τῆς σίτου ἀρχῆς πρὸς τὴν ἀρετὴν. ε. δ. διδασκαλίαν, ε. δ. ζῆν μακαρίως καὶ καλῶς, εἴη αὐτῶν τοῖς μάλιστα, τοῖς εἰς δόξαν ἀρετῶν ταῖς. οἱ μὲν γὰρ πλεονεχέουσι μέγιστον εἰς φαῖν ἀγαθόν, οἱ δὲ πλεονεχέουσι ἡδονῶν. καὶ πρὸς τὴν διδασκαλίαν ἐπινοοῦσι πρὸς τὸ μέγιστον αὐτῶν ἀφαιρέσεως, συμβάλλεσθαι φασκόντες ἰσχυρότερον μάλλον εἰς αὐτῶν. οἱ μὲν ὡς ἕσθαι μείζον ἀγαθόν, τὴν φρονήσειν τῆς ἀρετῆς, οἱ δὲ ταύτης πλεονεχέουσι, οἱ δὲ ἀμφοτέρων πούτων πλεονεχέουσι ἡδονῶν. καὶ τοῖς μὲν οὐκ ἐπινοοῦσι πούτων, τοῖς δὲ οὐκ ἐπινοοῦσι, τοῖς δὲ ἐπινοοῦσι πούτων εἰς τὴν διδασκαλίαν.

CAPVT II.

ΚΕΦΑΛ. Β.

scopum quendam rectè viuendi cuique debere esse propositum: distinguendumque esse cautè inter ea in quibus vita beata consistit, & ea sine quibus illa non contingit.

Οτι δὲ θέσθαι ἕνα σκοπὸν τῶν καλῶς ζῆν καὶ ὅτι μάλιστα δὲ δεῖσθαι εἶναι τὸ ζῆν εἶναι, ε. τίνων ἀμὲν οὐκ ἐπινοοῦται τῶν.

ET qui de his præcipiunt, aiunt, omnibus scopum quendam rectè viuendi propositum esse, qui modò ex electione viuere iam queant, vt sunt honor, gloria opes, eruditio: quem spectans quisque, omnes actiones peragit. Quapropter vita proposito sine carens, insignis stultitiæ argumenum est. In primis verò apud sese quisque, nec temerariè, nec segniter constituere debet, quanam parte beata vita consistat, & quid sit, quo sine nemini ea contingat. Neque enim sanum esse, & id sine quo nequeat consistere sanitas, pro eodem reputari debent. Ita nec rectè viuere idem cum eo est, citra quod id nemo consequatur. Quod idem etiam in aliis innumeris obseruatur. Sunt autem causæ eiusmodi, non eadem vitæ sanitatisve propriæ, sed communes (vt sic loquar) omnium habituum & operationum. Nam absque respiratione, neque vigilia, nec motus, nec bonum, aut malum in vniuersum vllum subsistit. Aliæ verò propriæ sunt magis vniuscuiusque naturæ, quas ignorare non conueniat. Neque enim ex æquo cum iam dictis ad bonam habitudinem acquirendam faciunt, carnum esus, atque cibo ingesto deambulatione. Atque hæc sint, quæ difficultatem con- trouersiamque pariunt, dum quid sit rectè viuere, & vnde cōtingat homini, inquiritur,

ΠΕΡΙ * δὲ τούτων ἐπιτηδίου, ἀπὸ τῶν ἀρετῶν διωκόμενοι ζῆν καὶ τὴν αὐτῶν ἀρετῶν ἀρετῶν θέσθαι ἕνα σκοπὸν τῶν καλῶς ζῆν, ἢ τοῖς πλεονεχέουσι, ἢ δόξαι, ἢ πλοῦτον, ἢ παιδείαν. πρὸς δὲ ἀποβλέπων, ποιήσεσθαι πᾶσας τὰς ἀρετὰς ὡς τὸ μὴ σίωτεσθαι τὸν βίον πρὸς τὸ τέλος, ἀφροσύνης πολλῆς σημεῖον ἐστίν. μάλιστα * δὲ δεῖσθαι εἶναι αὐτῶν δεῖσθαι, μήτε πρὸς πετῶς, μήτε ῥαθύμως, εἶναι τῶν ἡμετέρων τὸ ζῆν εἶναι, καὶ τίνων ἀμὲν τοῖς ἀνθρώποις οὐκ ἐπινοοῦται τῶν ἢ ἀρχῆν οὐ γὰρ ταῦτον, ὡν τε ἀμὲν οὐκ οἶστέ ὑγαίαν, καὶ τὸ ὑγαίαν. ὁμοίως δὲ ἔχει τῶν καὶ ἐφ' ἑτέρων πολλῶν. ὡς τε οὐδὲ τὸ ζῆν καλῶς, καὶ ὡν ἀμὲν οὐ διωκόμενοι ζῆν καλῶς. ἐστὶ δὲ τῶν τοιούτων τὰ μὲν οὐκ ἴσθαι τῆς ὑγείας οὐδὲ τῆς ζωῆς, ἀλλὰ κοινὰ πούτων, ὡς εἰπεῖν, καὶ τῶν ἐξέων καὶ τῶν ἀρετῶν οἷον ἀμὲν τῆς ἀσθενείας ἢ ἐρηνηρῆναι, ἢ κινήσεως μετέχον, ἔθεν ἀμὲν ἀρχῆν ἢ μὴν οὐτε ἀγαθόν, οὐτε κακόν. τὰ δὲ ἴσθαι μάλλον πρὸς ἐκάστην φύσιν, ἀ δεῖ μὴ λαθάνειν. οὐ γὰρ ὁμοίως οἰκείον πρὸς ἀνεξίδου τοῖς εἰρημνῶσι κρεωφαγία, καὶ τῶν περὶ πάτων οἱ μὲν δεῖπνον. ἐστὶ γὰρ ταῦτ' ἀπὸ τῆς ἀφαιρέσεως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τί ἐστίν, καὶ γὰρ δεῖ τῶν.

Interpr. ita quasi leg. οἱ δὲ πρὸς τ. ἐπιτηδίου φασι, α. γρ. βλέπων,

τῶν δὲ

An pro animo hoc vel illo pacto dispo-
 sito, vt quidam sapientes veteresque exi-
 stimarunt, definire eam conueniat, an ve-
 rō pro totius hominis statu, aut operatio-
 num potiùs qualitate & modo? Distin-
 ctis autem inter sese vitæ conditionibus,
 & studiis, felicitatem nonnulli haudqua-
 quam in eis collocant, sed necessariorum
 gratia tantum expeti contendunt, cuius-
 modi sunt artes odiosæ, vt appellantur,
 & quæstuarix. Odiosas autem voco glo-
 riz tantum destinatas, mechanicas au-
 tem voco sellularias, & mercenarias:
 quæstuarias autem, foro cauponiciisque
 artibus comparatas. Ergo cum ad vitam
 bene beatæque transigendam tria (vt su-
 præ diximus) velut potissima bonorum
 genera ordinata sint, virtus, prudentia,
 & voluptas, totidem etiam vitæ gene-
 ra nasci constat, quæ omnes, mentis
 saltem compotes, adipisci & sectari cu-
 piant: Nempe ciuile, philosophicum, &
 voluptuarium. Philosophus enim pru-
 dentiam contemplationemque veritatis:
 Ciuilis, actiones honestas, eas, in-
 quam, quæ à virtute proficiuntur:
 Voluptuarius verò corporis voluptates
 expetit: quapropter, vt supra dictum
 est, alium quàm priores, felicem bea-
 tique arbitratur. Vnde Anaxagoras
 Clazomenius à quodam interrogatus,
 quemnam beatissimum iudicaret, *Nul-
 lum*, inquit, *ex iis quos existimas, sed
 qui à felicitate alienissimus tibi videatur.*
 Animauerat enim, nisi magnum,
 pulchrum, aut diuitem, neminem fe-
 licis appellatione dignum illi censeret.
 Cum contrà, sibi felices beatique ha-
 berentur, qui iustis honestisque actio-
 nibus tranquillè incumberent, diuinâ-
 que aliqua contemplatione participa-
 rent.

A μόνιαν, πότερον ἐν τῷ ποιόντινα μόνον εἶ) πῶς
 ψυχῶν, κατὰ τὸν ἕνα ἀήθησιν τῷ σοφῶν ἐ
 πορευομένων. ἢ δὲ μὴ καὶ ποιόντινα ἕνα ἀρ-
 χῶν αὐτὸν, μᾶλλον δὲ δεῖ τὰς πορευομένων εἶ) Nic. I. I. c.
 ποιας ἕνας; διηρημένων δὲ τῷ βίωσιν, καὶ τῷ μὴ 3.
 ἀμφισβητούτων τῆς ἑαυτῆς διημερίας, ἀλλ'
 ὡς τῷ ἀναλκῶν χεῖρ ἀποδοξαζομένων, οἷ
 τῷ πᾶσι τὰς τέχνας τὰς φορτικὰς, ἐ τῷ πᾶσι
 χρηματισμὸν, καὶ τὰς βασιλείας. (λέγω δὲ
 φορτικὰς μὴ, τὰς πρὸς δόξαν πορευοματε-
B νομίας μόνον. βασιλείας δὲ, τὰς ἐδραίας καὶ
 μισθαρτικὰς. χρηματιστικὰς δὲ, τὰς πρὸς * κ. ἀγοράς
 ἀγορὰς καὶ πορευομένων καπηλικὰς.) τῷ οὖν εἰς
 ἀγαθὴν βίωσιν ἀποδοξαζομένων τεινῶν ὄν-
 των, τῷ καὶ πᾶσι τῶν ἀγαθῶν ὡς με-
 γίστων, ἀρετῆς καὶ φρονήσεως ἐ ἡδονῆς, τῆς
 ὀραμῶν καὶ βίωσιν ὄντας, οἷ οἱ ἐπὶ ἀγοράς τυγ-
 χάνοντες πορευοματε- ζῆν ἀποδοξαζομένων, πολι-
 τικὸν, φιλόσοφον, ἀποδοξαζομένων. τούτων γὰρ ὁ
 μὴ φιλόσοφος, βούλεται πᾶσι φρονήσιν εἶ) καὶ
C πῶς θεωρεῖται πῶς πᾶσι ἀλήθειαν ὁ δὲ πο-
 λικὸς, πᾶσι τὰς πορευομένων τὰς καλὰς. (αὐτὰ
 εἶ εἰσὶν αἱ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς.) ὁ δὲ ἀποδοξαζο-
 κῆς, πᾶσι τὰς ἡδονὰς τὰς σωματικὰς. εἶ τῶν
 ἕτερον τὸν βίωσιν πορευοματε- κατὰ τὸν
 ἐλέγη καὶ πᾶσι τῶν. * Ἀναξάγορας μὴ ὁ Nic. I. I. c.
 Κλαζομῆσιος ἐρωτηθεὶς τίς ὁ βίωσιν ἀποδοξαζομένων,
 Οὐδεὶς, εἶπεν, ὄν τὸ νομίζεις. ἀλλ' ἀποδοξαζο-
 κῆς σοι φασίη. τῶν δὲ ἀποδοξαζομένων τὸν τῶν
 ἐκείνος, ὄρα τὸν ἐραμῶν, ἀδύνατον ἕνα πο-
 λευοματε- μὴ μέγαν ὄντα ἐ καλὸν ἢ πλῆ-
D σιον, τῶν τῶν τῶν τῶν πορευοματε- αὐ-
 τὸς δὲ ἴσως ὄρα τὸν ζῶντα ἀλύπτως καὶ κατὰ
 φῶς πρὸς τὸ δίκαιον, ἢ βίωσιν θεωρεῖται κοινω-
 νοματε- τῶν ὡς ἀποδοξαζομένων εἶπεν μα-
 καλῶν εἶ).

CAPVT V.

Κ Ε Φ Α Λ Ε.

*Quam difficile statuere quid in vita sit
 expetendum.*

Ὡς χαλεπὸν τὸ γινῆσαι τί τῷ ἐν τῷ ζῆν
 αἰρετόν.

CÆterum cum recta syncerâque iudi-
 catio de rebus, difficultate vbiq̄ue ple-
 na sit, tū in primis de iis quæ obuia omnium-
 que cognitioni exposita vulgus arbitratur,
 vt quid in vita expetendum sit, quòue
 comparato plenam cupiditatem cōsequan-
 tur. Multa quippe mortalium vitam circū-
 stant, & molestam faciunt, & acerbam, vt
 sunt morbi, dolorum intensio, tempestates:
 vt si hæc cōsiderāti optio à principio decur,
 non nasci potiùs quàm hæc experiri velint.

E ΠΕΡΙ πολλῶν μὴ οὖν καὶ ἑτέρων, οὐ
 πρᾶξον τὸ κεῖναι καλὰς, μάλιστα δὲ
 πᾶσι ὁ ἕνα εἶ) δοκεῖ, καὶ πᾶσι τῶν ἀποδοξαζο-
 κῆς τὸ γινῆσαι τί τῷ ἐν τῷ ζῆν αἰρετόν, ἐ
 ὁ λαβὼν ἀποδοξαζομένων εἶ) καὶ πᾶσι τῶν ἀποδοξαζο-
 πολλὰ γὰρ ἔστι τῶν ἀποδοξαζομένων, *
 πᾶσι τῶν ζῆν, οἷ νόσοις, πᾶσι τῶν ἀποδοξαζο-
 μῶνας. ὡς τε δήλον ὅτι καὶ ἀποδοξαζομένων αἰρετόν εἶ,
 εἶ τις αἰρεσὶν ἐδίδου, εἶ τῶν τῶν τῶν μὴ γινῆσαι.
 Syl. δ' ε

Fort. πρὸ β. & alterū in tollendum.

πρὸς δὲ τοῦτοις * ὁ βίος, ὃν ἐπιζῶσιν ἐπὶ παλιν
δεσποῖτες. ἔτι δὲ ὅτι τῶτον ἀνακαμψαί παλιν
σώθεις αὐτὸν ἰσχυρομένους ἐφρονῶν. ἐπὶ δὲ πολ-
λά τῶν τε μηδεμίαν ἐχόντων μὲν ἠδονῶν ἢ λυ-
πῶν, ἔτι δὲ ἐχόντων μὲν ἠδονῶν, μὴ καλῶς ὅ,
τοιαῦτ' ὅστιν ὥστε ὁ μὴ εἶ) κρητῆρον εἶ) ὁ ζῆν.
ὅλως δ' εἴ τις ἀπορῆτα σωματάρη, ὅσα
πρὸς τοῖσι μὲν καὶ πάροισι ἀπορῆτες, ἐκόντες
μὲν τοῖσι μὴ τὸν αὐτῶν (ἀφ' ὅσων αὐτῶν χά-
ειν) καὶ πρὸς τῆν χρόνου πλήθος ἀπέροαντόν

Fort. οὐ μᾶλλον

μᾶλλον * μᾶλλον ἕνεκ' αὐτῶν τοῦτων ἐλθοῖτο ζῆν ἢ
μὴ ζῆν. ἀλλὰ μὲν σὸς ἀφ' ἑαυτῶν τῶν ἑσθῆς μό-
νον ἠδονῶν, ἢ τῶν ἄφροδισίων, ἀφαιρεθ-
σῶν τῶν ἄλλων ἠδονῶν, ἀς ὁ γινώσκων, ἢ βλέ-
πειν, ἢ τῶν ἄλλων τίς ἀσθῆσεων ποιεῖτο τοῖς
αὐθροῖσι, οὐδ' αὐτῶν πρὸς μὴ σφῆς ὁ ζῆν,
μὴ πρὸς τῶν ὡν ἀνδράποδον. δῆλον γὰρ ὅτι τῶν

Sylb. δι-
εργκοι, vel
διεργκοι

ταῦτῶν ποιουμένων τῶν ἀφροῖσι, οὐδ' αὐτῶν * διε-
εργκοιεν ἡμέρας θηρίων ἢ ἀφροῖσι. ὁ γὰρ
ἐν Αἰγύπτῳ βοῖς, ὃν ὡς Ἀπιν ἡμῶσιν, ἐν
πλείοσι τῶν τοιούτων ἐξοισιάζει πολλῶν * με-
ταρχῶν. ὁμοίως δὲ σὸς ἀφ' ἑαυτῶν τῶν καθεύ-
δων ἠδονῶν. πὶ γὰρ ἀφ' ἑαυτῶν καθεύδων ἀνέροπον
ὑπνόν ἀπὸ τῆς πρὸς τῆς ἡμέρας μέγρη τῆς τε-
λευταίας ἐπὶ ἄριθμόν χιλίων ἢ ποσωνοῦ, ἢ
ζῆν ὄντα φυτῶν; τὰ γὰρ φυτὰ τοιαῦτης πίνος
εἶοικε μετέχον ζῶης, ὡς τῶν καὶ τὰ παῖδια. καὶ

Fort. μὴ
& προμη-
πει, μήτρα.
Sylb.

γὰρ ταῦτα * καὶ τῶν πρὸς τῶν ἐν τῇ μητρὶ γέ-
νεσιν πεφυκῶτα μὲν ἀφ' ἑαυτῶν, καθεύδοντα δὲ
τὸν πρῶτον χρόνον. ὡς τε φαιερὸν ἐκ τῶν τοιού-
των ὅτι ἀφ' ἑαυτῶν σκοπομενῶσι, πὶ ὁ δὲ, καὶ
πὶ ὁ ἀγαθὸν ὁ ἐν τῶν ζῆν. τὸν μὲν οὖν Ἀναξά-
ραρον φασὶν ἀποκείνασθαι πρὸς τίνα ἀφ-
προεῖντα τοιαῦτ' ἀπὸ καὶ διερωτῆντα, τίος ἕ-
νεκ' αὐτῶν τίς ἐλθοῖτο ἡμέρας μᾶλλον ἢ μὴ ἡμέ-
ρας; τῶ (φάσαι) θεωρῆσαι τὸν οὐρανόν, καὶ
τῶ πρὸς τὸν ὅλον κόσμον πᾶσιν. σὸς μὲν οὖν
ἐπισημῆς πίνος ἕνεκεν, τῶ ἀφροῖσι ὥστε τίμια
εἶ) τῶ ζῆν. οἱ ὅ Σαρδανάπαλον μακαρίζον-
τες, ἢ Σμινδυρίδην τὸν Συβαρίτην, ἢ τῶ
ἄλλων ἵνας τῶ ζῶντων τὸν ἀπολαυστικὸν βίον.

γρ. δι

οὗτοι * δὲ πρῶτες ἐν τῶν χαίρων φαίνονται ἄτ-
τειν τῶν ἀδαιμονίας. ἔτεροι δὲ τίνες οὗτ' αὐτῶν
φρονῶσιν σὸς ἐμίας, ὅτε τῶν σωματικῶν ἠδονῶν
ἐλθοῖτο μᾶλλον, ἢ τῶν πρὸς τῶν ἀπ' ἀφρο-
τῆς. ἀφροῖται γὰρ ὁ μόνον ἐνίοι δόξης χάειν
αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μὴ μνησόντες ἀδουκμήσιν.
ἀλλ' οἱ πολλοὶ τῶν πολιτικῶν, ὅσα δῆλως τυλ-

A Qua conditione vita puerilis est, ad quam nemo prudens, etiamsi queat, redierit. At multa quidem, vel voluptatis dolo- rúmque expertia, vel inhonestis saltem voluptatibus iuncta, eiusmodi sunt, ut non esse omnino, quam vivere, melius iudicetur. At in uniuersum, si congeras cuncta, vel agunt, vel patiuntur homi- nes non volentes, (quia nec ipsius gra- tia,) adiectis infinitis temporum spatii, nihilo tamen magis vivere, quam non vivere, eligatur. Eodem pacto neque ob cibi Venerisque voluptates, si reliquis destituta fuerit, quas vel cognitio, vel visus, aut sensus quispiam alius suppe- ditarit, nemo nisi seruire mancipium, magnopere sibi vitam exoptandam du- bitarit. Pater enim à bruto ita affectum hominem nihil distare, adeò ut bos Æ- gyptius, quem ut Apin colunt, hos mo- narchas multis modis antecellat. Eadem ratio est de somni voluptate. Quid enim refert, siue à prima natiuitatis die ad vi- timam usque, mille annis, aut circiter, somno profundo stertas, an vitam plan- tæ viuas? illæ enim eadem propemodum qua infantes, vita participant. Nam & hi ut primùm in utero concepti sunt, ex- crescunt quidem, sed veluti iugi somno sopiti. Vnde constat, nequaquam nostræ cognitioni expositum, quid rectum illud bonumque in vita sit. Quocirca Ana- xagoras, ambigentem quendam scisci- tantemque, quare vivere potius quam non vivere, expetendum esset, iussit, ex- lum mundique totius constitutionem, & ordinem contueri. sentiens, vitæ cupidi- tatem, non nisi scientiæ alicuius gratia laudabilem esse. Cæterum qui Sardana- palum, aut Smindyriden Sybaritam, aut alium quemcumque vitæ voluptuariæ indulgentem, beatum prædicant, hi in latando felicitatem posuisse videntur. Rursum alij reperiuntur, qui nec pru- dentiam, nec corporis voluptates, actio- nibus à virtute prætulerint, quippe quas non gloriæ alicuius gratia sectan- tur, tum etiam cum felicitatem mini- mè consequuntur. Sed multis ciuili- bus illa parum conuenit: non sunt enim re ipsa politici vel ciuiles. Politicus enim is demum est, qui res honestas facere instituit, ipsarum gratia. Nunc verò plerique habendi studio, & gratia diuitiarum, vitam eiusmodi capessunt.

E

χρόμοισι τῆς πρὸς τῶν ἀφροῖσι. οὐ γὰρ εἶσι πολιτικῶν καὶ τῶν ἀφροῖσι. ὁ μὲν γὰρ πολιτικῶν, τῶν καλῶν
ὅστι πρὸς τῶν ἀφροῖσι, αὐτῶν χάειν. οἱ ὅ πολλοὶ, χρημῶν ἔ πλεονεξίας ἕνεκεν ἀπλοῖται τῶ

Iam manifestum est, felicitatem ad tria vitæ genera transferri, civile, philosophicum, & voluptuarium. Neque clam est, quæ harum circa corporis voluptates consummetur, quæ item qualisque sit, tum quo pacto fiat. Ut non sit necessum, quæ sint, sed num ad felicitatem, & quo pacto conferant, perquirere. Item an voluptates honestas vitæ applicare oporteat, an alio pacto quopiam inter sese communicent. Sunt enim & voluptates aliæ, quibus in rationibus colligendis beatum non absque dolore tantum sed iucundè etiam vivere arbitrantur. Verùm de his postea dicitur. Virtutis verò prudentiæque naturam excutimus quæ sit, & utrùm beatæ vitæ partes existant, vel ipsæ vel operationes ab ipsis profectæ. Iunguntur enim felicitati, si non ab omnibus, certè ab insignioribus, & pretio aliquo dignis. Socrates igitur senex ille finem summum ponit homini virtutis cognitionem, & quid sit iustitia, quid fortitudo, & quæ pars reliqua eius, inquit. Et rectè id, quando scientias virtutes omnes arbitratur, ut iuxta hunc, nosse iustitiam, & iustum esse, coincidunt. quemadmodum & geometriam architectonicamque didicisse, & geometram architectumque esse. Quo circa non quo pacto, & ex quibus fiat, sed quid sit virtus, vestigat. Id quod in scientiis contemplatiuis vsu venit: neque enim aliud est astrologiæ, geometriæ, physiologiæque officium, quàm ut naturam subiectarum rerum norint, & intelligant. Sed enim eas ipsas, nihil obstat, ad res necessarias multas vtilis nobis frugiferasque fieri. Verùm alius est actiuus scientiis, alius cognitioni contemplationique finis propositus, ut sanitas medicinæ, recta iuris legumque constitutio politicæ. Ergo cum res quidem honestas cognoscere pulchrum sit, in virtutis tamen consideratione, non tam quid sit quàm è quibus petatur, cognoscendum est. Neque enim scire quid sit fortitudo, magnopere, sed fortes esse potius volumus, non scire iustitiam, sed iusti esse; quemadmodum sani esse, beneque habere, quàm sanitatem bonumque habitum cognoscere.

A ζῆν ὄτως. ἐκ μὲν οὖν τῶν εἰρημίων φαίερον, ὅτι πρῶτες ἐπὶ τῆς βίους φέροισι τὴν διδασκαλίαν, πολιτικὴν, φιλοσοφίαν, ἀπολαυστικὴν. τούτων δ' ἡ μὲν πρὸς τὰ σώματα καὶ τὰ ἀπολαύσεως ἡδονή, καὶ τίς καὶ ποία τις γὰρ, καὶ ἀφ' ἑπιγνων, οὐκ ἀδελφόν. ὡστ' ἔτινες εἰσὶ δὲ ζητεῖν αὐτῶν, ἀλλ' εἰ σωτεῖνοισιν ἡ πρὸς διδασκαλίαν, ἢ μὴ, ἐπὶ πῶς σωτεῖνοισιν. ἐπὶ ποτέρῳ εἰ δεῖ πρῶτον τῶν ζῆν καλῶς ἡδοναίς, ταύτας δὲ πρῶτον τῶν, ἢ τούτων μὲν ἄλλων ἵνα τῶν ἀγαθῶν κοινῶν. ἕτεροι δ' εἰσὶν ἡδοναί δι' αὐτῶν ἐν λόγῳ οἰόνται τὸν διδάσκοντα ζῆν ἡδέως, καὶ μὴ μόνον ἀλύπως. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ὑπεροχὴν ἐπισκεπτόμενοι. περὶ δ' ἀρετῆς καὶ φρονήσεως πρῶτον θεωρήσωμεν, τίς τε φύσιν αὐτῶν ἑκατέρου τίς ἐστὶ, καὶ ποτέρῳ μέρει ταῦτα τῆς ἀρετῆς ζωῆς ἐστὶν, ἢ αὐτὰ, ἢ αἱ πρῶτες αἱ ἀπ' αὐτῶν. ὅτι πρῶτον αὐτῶν καὶ εἰ μὴ πρῶτες εἰς τὴν διδασκαλίαν, ἀλλ' οὖν οἱ λόγῳ ἀξιότιμοι αἱ ἀρετῶν πρῶτες. * Σωκράτης μὲν οὖν ὁ πρῶτος ὡς εἴρηται τέλος τὸ γινώσκον τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐπεζητεῖ τί ἐστὶν ἢ δικαιοσύνη, καὶ τί ἡ ἀδρῖα, καὶ ἕκαστον τῶν μερίων αὐτῆς. ἐποικὶ γὰρ ταῦτ' ἀλόγως ἐπισημασθεὶς ὡς εἴρηται πᾶσας τὰς ἀρετὰς ὡς εἴρηται συμβαίνον εἶδέναι τε τὴν δικαιοσύνην, καὶ εἴρηται δικαιοσύνην. ἀμα μὲν γὰρ μεμαθήκαμεν τὴν γεωμετερίαν καὶ οἰκονομίαν, καὶ ἐσμὲν οἰκονομοὶ καὶ γεωμέτραι. δὲ τῶν ἐζητεῖ τί ἐστὶν ἀρετῆς, ἀλλ' οὐ πῶς γὰρ, καὶ ἐκ τῶν. τὸ δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἐπισημῶν συμβαίνον τῶν θεωρητικῶν. ἕτερον γὰρ ἕτερον ἐστὶ τῆς ἀερολογίας, ὅσπερ τῆς περὶ φύσεως ἐπισημῆς, ὅσπερ γεωμετερίας, πλὴν τὸ γινώσκον ἐπὶ θεωρήσει τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων τῶν ἀποκειμένων τῆς ἐπισημῆς. ἔμειν ἀλλὰ καὶ συμβεβηκὸς οὐδὲν κωλύει πρὸς πολλὰ τῶν ἀγαθῶν εἶρηται χρησίμους αὐτὰς ἡμῖν. τῶν δὲ ποιητικῶν ἐπισημῶν ἕτερον τὸ τέλος τῆς ἐπισημῆς ἐπὶ γνώσεως. οἷον ὑγίεια μὲν ἰατρικῆς, δυναμία δὲ, ἢ τοιοῦθ' ἕτερον, τῆς πολιτικῆς. καλὸν μὲν οὖν καὶ τὸ γινώσκον ἕκαστον τῶν καλῶν. οὐ μὲν ἀλλὰ γε περὶ ἀρετῆς, ἢ ὅτι εἶδέναι τιμωτάρον τί ἐστὶν, ἀλλὰ τὸ γινώσκον ἐκ τῶν ἐστὶν. ἢ γὰρ εἶδέναι βουλόμην τί ἐστὶν ἀδρῖα, ἀλλ' εἴρηται ἀδρῖοι. ὅσπερ τί ἐστὶ δικαιοσύνη, ἀλλ' εἴρηται δικαιοσύνη. κατὰ τῶν καὶ ὑγίαινον μᾶλλον, ἢ γινώσκον τὸ τί ἐστὶν ὑγίαινον. καὶ οὐ ἔχον τὴν ἐξ ἑμῶν, ἢ γινώσκον τί ἐστὶ τὸ οὐ ἔχον.

Nic 1.6.c. vl. Mag. 1.1. c.1. & 35.

Fort. ἐπιπλοσ

ἐπιπλοσ

Περί μεθόδου διδασκαλικῆς, καθόλου τε καὶ ἐν τῷ.

De varia docendi ratione.

Vide A-nalyt. post.

Nic. l. 1. c. 1.

Priorum l. 1. initio.

Πειρατέον ὅ τούτων πρῶτων ζητεῖν πῶς
 πῶς ἂν τῶν λόγων, μῦθου τοῖς καὶ πα-
 ραδείγμασι χρώμενον τοῖς φαινομένοις. καὶ
 ἴσον μὲν γὰρ πρῶτας αἰθερόποισ φάινεσθαι συ-
 νομολογησῶντας τοῖς ῥητισμομένοις. εἰ δὲ μὴ, ἔθ-
 ρον γὰρ ἵνα πρῶτως. ὅθεν μεταβιβαζόμενοι
 ποιήσοισιν. * ἔχει γὰρ ἕκαστος οἰκειὸν τι πρὸς τὴν
 ἀλήθειαν. ἔξ ὧν ἀναγκαῖον δεκτικῶς πρὸς περὶ
 αὐτῶν. ἔκ γὰρ τῶν ἀληθῶς μὲν λεγόμενων, ἔ-
 φαίνεσθαι, ὡς οἰοῦσιν, ἔσται καὶ τὸ φαῖναι, με-
 ταβιβαζόμενοι αἰεὶ τὰ γνωριμώτερα τῶν εἰω-
 θῶτων λέγεσθαι συγκεχυμένως. ἀφ' ἑσθ' ὅτι
 οἱ λόγοι περὶ ἕκαστην μέθοδον, οἷτε φιλοσό-
 φως λεγόμενοι, καὶ μὴ φιλοσόφως. δεῖται καὶ
 τῶν πολιτικῶν καὶ χρηνομιζῶν περιέρχον ἐπὶ πῶς
 τοιαύτω θεωρεῖται, δι' ἧς ἔ μόνον τὸ τί φημε-
 ρόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀφ' ἧ. φιλοσόφον καὶ τὸ
 τοιοῦτον περὶ ἕκαστην μέθοδον. δεῖται μὲν τοιού-
 το πολλῆς ἀναγκαίας. εἰσὶ γὰρ ἴσους ἀφ' ἧ
 δοκεῖν φιλοσόφου εἶναι, τὸ μὴ εἰς μὴ γὰρ λέ-
 γον, ἀλλὰ μὲν ἔθ' ὅπου, πολλάκις λανθάνουσι
 λέγοντες ἀλλοτείοις λόγοις τῆς πραγμα-
 τείας καὶ κενούς. τῆτο δὲ ποιοῦσιν ὅτε μὲν δι'
 ἀγνοίας, ὅτε δὲ δι' ἀναγκαίας. ὑφ' ὧν ἀλίσκε-
 σθαι συμβαίνει καὶ τοῖς ἐμπείροις διωαμένοις
 περὶ τῆν ἑκαστῶν τῶν μὴ τ' ἔχοντων μὴ τε
 διωαμένων ἀφ' ἧσιν ἀρχιτεκτονικῶν ἢ
 περὶ κληκῶν. * πάροισι ὅ τῆτο δι' ἀπαίδου-
 σίαν ἀπαίδουσία γὰρ ἔστι περὶ ἕκαστον περὶ
 γμα τὸ μὴ διωασθαι κείνην τοῖς τε οἰκειοῖς λό-
 γοις τῆς πραγματῆας, καὶ τοῖς ἀλλοτείοις.
 καλῶς δὲ ἔχει καὶ τὸ χρεῖς κείνην τὸν τῆς αἰτίας
 λόγον καὶ τὸ δεκτικῶν, ἀφ' ἧ τε ὅ ῥηθῆν ἀρ-
 τῆας, ὅτι πρὸς ἔχον οὐδὲ πρῶτα τοῖς ἀφ' ἧ
 λόγων, ἀλλὰ πολλάκις μάλλον τοῖς φαινο-
 μένοις. νῦν δὲ ὅποτ' ἀν' ἑμὴν μὴ ἔχουσιν, ἀνα-
 κάζονται πρὸς τῶν εἰρημένων, καὶ δεῖται πολ-
 λάκις τὸ μὲν ἑκαστῶν λόγου δεδειχθαι δοκοῦν,
 ἀληθῆς μὲν ἔστιν, οὐ μὲν τοι ἀφ' ἧ τῶν πῶ
 αἰτίας, δι' ἧ φησιν ὁ λόγος. ἔστι γὰρ ἀφ' ἧ ψευ-
 δος, ἀληθῆς δεῖξαι. δηλόν δὲ * ἔκ τῶν ἀνα-
 λυτικῶν.

PROBATIONEM verò horum omnium
 colligere per rationes oportet: adhi-
 bitis testimoniis, exemplisque apparen-
 tibus. Potentissimum verò est, in omni
 probatione, confessum omnibus testi-
 monio proposito firmare posse: Si id
 nequas omnino, vel aliquam verifimili-
 tudinem afferre: residet enim penes om-
 nes aliqua veritatis confessio, quæ nostris
 confirmandis queat adduci. Nam & ea
 quæ verè quidem, sed minùs apertè di-
 cuntur, perspicua fiunt, si confusa no-
 tioribus commutaris. Rationes porrò in
 vna quaque methodo vel philosophicè,
 vel secus adhibentur, quæ etiam in poli-
 tics, haud supervacuè ita accommodan-
 tur, vt non solum quid, sed quare quid
 (quod philosophi est proprium) intelli-
 gatur. Qua in re animaduersio accurata
 requiritur. Quia enim philosophicum
 apparet nihil, si nihil appareat dicere,
 ignorantes sæpe in rationes peregrinas
 incidunt, tractationesque inanes aduo-
 cant: idque vel per ignorantiam, vel et-
 tiam insolentiam, qua fit vt nonnun-
 quam periti, rebùsque agendis idonei,
 ab eiusmodi vincantur, qui hæc nec in-
 telligant, nec in agendo industria vlla
 valeant. Cuius rei causa est inscitia: quæ
 in vnaquaque re nihil est aliud, quam
 inopia iudicij, qua rei propriæ rationes
 à peregrinis distinguantur. Rectè verò
 habet si causæ rationem, rémq; de-
 monstratam studiosè dicufferis. Tum (vt
 modò dictum est) non solum certis ra-
 tionibus, sed apparentibus sæpe potius
 insistere oportet, animùmque aduertere.
 Nam eas nisi queas soluere, violenter ad
 fidem habendam pertraheris. Quocirca
 sæpe quidem id quod demonstratur ra-
 tione, verum existit quidem sed, non ea
 ex causa quæ fortè adfertur: nam & ex
 falsis vera colliguntur, quemadmodum
 in Analyticis ostenditur.

A

CAPVT VII.

ΚΕΦΑΛ. Ζ΄.

Beatitudinem esse docet eorum optimum quae sub actionem hominis cadunt.

Εὐδαιμονία τί. καὶ ὅτι δέξισον τῆν αἰδεσφάτω, πορακτῆν.

Hæc præfati, à primis obscurioribusque exorsi, ad manifestiora progrediemur, quid sit felicitas, vestigaturi. Quæ omnium quidem consensu inter humana bona maximum est, & præstantissimum. Humana adijcio, quia etiam excellentiori fortasse cuidam congruat, ut Deo alicui. Nam reliqua animantia homine inferiora, huius appellationis prorsus sunt expertia. Neque enim felix dicitur equus, auis, piscis, aut aliud quodcumque animantis genus, nisi fortè naturæ bonitate præstanti, diuinæque re aliqua fruatur, vnde nomen hoc trahat, sed alia quadam bonorum participatione aliud alio commodius incommodiusue viuit, quod ad eum modum habere, deinceps excutietur. Nunc verò dicamus, quòd bona alia sunt homini agibilia, quædam non. Id ita intelligas, quòd ut entia quædam motu carent, ita etiam bona nonnulla: atque hæc fortasse natura sunt præstantissima. Alia verò agibilia quidem, sed agibilia præstantioribus homine. Quia verò agibile bifariam dicitur, (nam & quorum gratia agimus, & quæ propter illa actione participant, ut sanitas, & diuitiæ, quæque horum gratia fiunt, salubria quæstuariâque inter agibilia connumeramus) patet & felicitatem inter agibilia homini præstantissimum dicendum esse.

Πεπορομιασμένων ὃ ἐ τούτων, λέγω- μὲν δέξιστον πορῶτον ἀπὸ τῆν πορῶ- των, ὡς αὖ εἴρηται, ὃ σαφῶς λεγομένων, ζη- τοῦντες * ὅτι ὁ θεὸς ἀφ' ὧν τί ἐστὶν ἡ βιδα- μονία. ὁμολεγεῖται δὲ μέγιστον εἶ) καὶ δέξισον τῆ- να ἀγαθῶν τῶ ἀνθρώπων. αἰδεσφάτων δὲ λέγομεν, ὅτι τὰ αἰεὶ καὶ βελτιονός τίνος ἀλ- λου τῆν ὄντων βιδαμονία, οἷς θεοῦ. τῆν μὲν γὰ ἀλλῶν ζώων, ὅσα χεῖρον τῆν φύσιν τῆν αἰδεσφά- των ἐστὶν, ὅθεν κοινῶν τῆν τῆς ποροσιγ- είας. οὐ γὰρ ἐστὶν βιδαμονίαν ἵππος, οὐδ' ὄρνις, οὐδ' ἰχθὺς, οὐδ' ἄλλο τῆν ὄντων οὐδὲν, ὃ μὴ καὶ τῆν ἐπινομήσας ἐν τῆ φύσιν μετέχῃ θεοῦ ἕνός, ἀλλὰ κατ' ἀλλῶν τῆν ἀγαθῶν με- τοχῶν, ὃ μὲν βελτιον ζῆ, ὃ δὲ χεῖρον αὐτῶν. ἀλλ' ὅτι τῆν πορῶτον ἐστὶν τῶν πορῶτων, ὅθεν ἐπινομή- πλεον. καὶ ὃ λεγομεν ὅτι τῆν ἀγαθῶν τὰ μὲν ἐστὶν αἰδεσφάτω πορακτῆ, τὰ δὲ οὐ πορακτῆ. τῆν πορῶτον ὅθεν λέγομεν οὕτω δὲ τῆν ὄντων ὅθεν μετέχῃ κινήσεως. ὡς τ' ὅθεν τῆν ἀγαθῶν. καὶ τῆν ἴσως δέξισα τῆν φύσιν ἐστὶν. ἐνια ὃ πορα- κτῆ μὲν, ἀλλὰ πορακτῆ κρείττοσιν ἡμῶν. ὅθεν δὲ διχῶς λέγεσθαι ὃ πορακτῆ, (ὃ γὰρ ὡν ἐνεκα πορακτῆ μὲν, ὃ ἀ τούτων ἐνεκα με- τέχῃ πορακτῆ, οἷς ἐ τῆν ἰδέσας, ὃ τ' πλου- τον, τίθεμεν τῶ πορακτῆ, καὶ τῶ τούτων πορα- τῶνα γάειν, τὰ ἰδέσας καὶ τὰ χρηματιστῆ,) δὴλον ὅτι ἐ τῆν βιδαμονίαν τῆν αἰδεσφάτω πορακτῆ δέξισον θετέον.

CAPVT VIII.

ΚΕΦΑΛ. Η΄.

De summo bono, aduersus eos qui in idea id constituebant.

Τί ὁ δέξισον, ἐ ποσαχῶς λέγεσθαι, καὶ ὅτι ὅθεν ἰδέσας. καὶ εἰ τίς ἰδέσας εἶ) συλχωρήσεν, ἀλλ' ὅθεν ἡ ἰδέσας εἰς τὰ πορακτῆ συμβάλλεται.

ITAQUE considerandum quod sit optimum illud, quòtque modis dicatur. Id tribus potissimum opinio- nibus constat. Omnium enim bonorum excellentissimum inquit ip- sum bonum. Ipsum autem bonum esse, quod & primum sit, & aliis suæ bonitatis causa, quorum utrumque ideæ boni competit. Vtrumque dico,

Σκεπτόμενον τίνω τί ὁ δέξισον, * καὶ λέγεσθαι ποσαχῶς. ἐν τῆσι δὲ μέγιστα φαίνεται δόξας εἶναι τῆν πορῶ. φασὶ γὰρ δέξισον μὲ εἶναι πορῶ- των αὐτὸ ὁ ἀγαθόν. αὐτὸ δὲ εἶναι ὁ ἀγαθὸν ὃ ὑπερέχῃ, * τὰς τε πορῶτων εἶναι τῆν ἀγαθῶν, καὶ τὰς αἰτίων, τῆν παροσιὰ τῶν ἀλλοῖς τῶ ἀ- γαθοῦ εἶναι. ταῦτα δὲ ἰσχυρῶς ἀμφοτέρω τῆ ἰδέσας τῶ ἀγαθοῦ. λέγω δὲ ἀμφοτέρω,

Nic.l.i.c. 4. Magn.l.i. c. 1. Fort. ἐπι λίγ. vel ὅθεν γρ. π. π.

Z

τότε ὡς ἄρα τῶν ἀγαθῶν, ἔτι τῶν ἄλλοις ἀγαθῶν ἀγαθοῖς, τῆ παρρησία τῶ ἀγαθοῖς εἶ). μά-
 λιστα τε γὰρ ἀγαθὸν λέγεται κατ' ἐκείνης ἀ-
 ληθείας. καὶ μετοχῶν γὰρ καὶ ὁμοιότητα, ἀλλὰ
 ἀγαθὰ ἐκείνης εἶ), καὶ ὡς ἄρα τῶ ἀγαθῶν.
 ἀγαθουμένου γὰρ τῶ μετεχομένου, ἀγαθῶν
 καὶ τὰ μετέχοντα τ' ἰδέαι, ἀ λέγεται τὰ μετέ-
 χον ἐκείνης. τὸ δ' ὡς ἄρα τῶν, τῶν ἄρα τῶν τ' ἔχον
 ὡς τὸ ὕπερον, ὡς τε εἶ) αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν τῶ
 ἰδέαι τῶ ἀγαθοῦ. καὶ γὰρ χωριστῶν εἶ) τ' μετεχόν-
 των, ὡς ἄρα τῶ ἀλλοῦ ἰδέαι. ἐστὶ μὲν οὖν τὸ
 ἀγαθὸν ὡς ἄρα τῶν τῆς δόξης ἐτέρας τε
 ἀγαθῶν, ἔτι τὰ πολλὰ λογικώτερας ἔξ ἀ-
 νάγκης. οἱ γὰρ ἀμα ἀγαθῶν τε ἔτι κοινὸν λόγον,
 κατ' ὅσον μίαν εἰσὶν ἀλλήλων ὅπως μίαν. εἰ δ' εἴ
 σιωπῶν εἰπεῖν ὡς αὐτῶν, λέγεται ὅτι
 ὡς ἄρα τῶν μὲν τὸ εἶ) * ἰδέαι μὴ μόνον ἀγαθοῦ,
 ἀλλὰ ἔτι ἀλλοῦ, λέγεται λογικῶς ἔτι κενῶς.
 ἐπεσκεπταῖ δ' πολλοῖς ὡς αὐτῶν ἔχον, καὶ ἐν
 τῶν ἔξω τελεχοῖς λόγους, * καὶ ἐν τῶν καὶ φιλοσο-
 φίας. ἐπειτ' εἰ ἔτι ὅτι μάλιστα εἰσὶν ἀγαθῶν, καὶ
 ἀγαθῶν ἰδέαι, μή ποτ' ὅσον χεῖρον ὡς
 ζῶν ἀγαθῶν, ὅσον ὡς ἄρα τῶ ἀγαθῶν. πολ-
 λαχῶς γὰρ λέγεται καὶ ἰσαχῶς ὡς ὅτι ἀγαθόν. τὸ
 τε γὰρ ὅτι (ὡς ἄρα τῶ ἀγαθῶν ἀγαθῶν) σημαίνει τὸ
 μὲν πῶς, τὸ δ' ὅτι ποῖον, τὸ δ' ὅτι ποῖον, τὸ δ' ὅτι ποῖον. ἔτι
 ὡς ἄρα τῶν, τὸ μὲν ὡς ἄρα τῶν, τὸ δ' ὅτι ποῖον.
 ἔτι τὸ ἀγαθὸν ἐν ἐκάστῃ τῶ ἀγαθῶν ὅτι ἔχον.
 ἐν οὐσίᾳ μὲν ὅτι οὐκ ἐστὶν ὅτι οὐκ ἐστὶν ὅτι οὐκ ἐστὶν, τὸ
 δὲ κατὰ τὸν ὅτι ποῖον, τὸ μέτερον. ἐν τῶ ἀγαθῶν
 ποῖον, ὅτι κατὰ τὸν ὅτι ποῖον καὶ τὸ διδασκόμε-
 νον, ὡς ἄρα τῶν ὅτι ποῖον τὸ ὅτι ποῖον ὅτι ποῖον
 ὡς αὐτῶν τὰ εἰρημῶν, ὅτι ποῖον τὸ ἀγαθόν, ὅτι ποῖον
 ὅτι ποῖον ὅτι ποῖον ὅτι ποῖον, ὅτι ποῖον ἀγα-
 θῶν. ἀλλ' ὅτι ποῖον τὸ ὅτι ποῖον λέγεται ἀ-
 γαθῶν, μίαν ὅτι ποῖον ὅτι ποῖον, ὅτι ποῖον ὅτι ποῖον
 μέτερον, ἀλλ' ἔτερον ἔτερον κατὰ τὸν ὅτι ποῖον, καὶ ἔτε-
 ρον ἔτερον μέτερον. ὅτι ποῖον ὅτι ποῖον, τὸ κατὰ τὸν
 ἔτι τὸ μέτερον ἰατρικῆ καὶ γυμναστικῆ. περὶ δὲ τὰς
 πολεμικὰς ἀγαθῶν, ἀγαθῶν. ἔτι ποῖον ἔτερον
 περὶ ἔτερον ὡς ἄρα τῶν. ὡς * ὅτι ποῖον αὐτῶν τὸ
 ἀγαθὸν ὅτι ποῖον μίαν ὅτι ποῖον ὅτι ποῖον ὅτι ποῖον
 τὸ ὅτι ποῖον καὶ ὅτι ποῖον, ὅτι ποῖον ὅτι ποῖον ὅτι ποῖον
 ὅτι ποῖον, καὶ τῶ ἀγαθῶν. εἰ γὰρ ἀγαθῶν τῶ ἀγαθῶν
 ὅτι ποῖον. ὅτι ποῖον γὰρ τὸ κοινὸν καὶ χωριστῶν,
 ἀλλὰ τὸ ἀγαθῶν τῶ κοινῶν, ἀγαθῶν τὸ
 ὅτι ποῖον. ὅτι ποῖον εἰ τὸ διπλασίον ὅτι ποῖον τῶ πολ-
 λαπλασίον, ὅτι ποῖον ὅτι ποῖον τὸ πολλαπλασίον
 τὸ κοινὸν κατὰ τὸν ὅτι ποῖον ὅτι ποῖον. ἔτι γὰρ
 τῶ διπλασίου ὅτι ποῖον, εἰ συμβαίνει τὸ κοινόν, εἰ) τῶ ἰδέαι, ὅτι ποῖον εἰ χωριστῶν ποιήσῃ καὶ τὸ κοινόν.

A & primum esse, & causam bonorum, qui-
 bus adfuerit. Iuxta hanc enim bona maxi-
 mè dici, ut quæ participatione similitudi-
 néque huius primi boni, re vera bona & ip-
 sa existant. Sublata enim idea, participan-
 tia quoque auferri: quippe quæ ex eius par-
 ticipatione nomen boni sortiuntur. Primum
 autem eum habere modum ad posterius,
 ut bonum ipsum boni idea sit, quæ, ut re-
 liquæ, à participantibus separatur. Verum
 huius opinionis consideratio alterius exer-
 citationis est, & logicæ magis. Refellentes
 enim communésq; rationes nulla alia sci-
 entia subsistunt. Porro si breuiter hæc di-
 cere conuenit, pronuntiamus primum, i-
 deas, non boni solum, sed cuiuscumq; alte-
 rius, inutiliter contentiosèque affirmari.
 Plurimi autem modi sunt, tum peruaga-
 tarum, populariumque, tum philosophi-
 carum rationū, quibus hæc inquisitio fieri
 solet. Deinde si maximè ideas atque boni
 ideas concesserint, nihil tamen id vel ad vi-
 tam honestam, vel actiones contulerit.
 Quot modis enim ens, tot & bonum dicitur.
 quemadmodū enim ens, ut alibi quoq;
 ostensum, significat quid sit res, aut qualis,
 nonnunquā quanta, aut quādo: & præterea
 in eo ponatur interdū quod moueatur, ali-
 quādo verò quod moueat: Sic & bonum
 in singulis his ordinibus cōspicitur: Substā-
 tia enim mentē, & Deū, qualitas iustum,
 quātitas mediocre, quādo tēpus & oppor-
 tunitatē, motus docentē doctumque com-
 plectitur. Ergo ut ens non vnum est in præ-
 dictis consideratum, & ita nec bonum, &
 proinde neq; vna est sciētia entis, & boni.
 Sed & nec conformia inter sese ad eandem
 considerationem pertinent, ut tempus &
 mediocritas. Sed alia aliud tempus, alia
 aliam mediocritatem spectant. Ut oppor-
 tunitas, mediocritasque, in alimento,
 quas medicina & Gymnastice: circa actio-
 nes verò bellicas, ars militaris: & sic alia
 de aliis tradit, docetque. Multò itaque
 minùs, ipsum bonum vna aliqua scien-
 tia comprehendi queat. Præterea in qui-
 bus prius & posterius fuerit, eis commu-
 nem quandam ideam, & separabilem ne-
 queas constituere. Sic enim fit aliquid
 primo prius: prius enim & commune, &
 separabile est, eò quod ablato commu-
 ni, necesse fit & primum tolli: ut si du-
 plum multiplicium primum est, non li-
 cet multiplex communiter prædicatum
 separari, quippe quod duplo prius
 est, siquidem ideam communem esse
 contendas: perinde enim fiat ac
 si commune illud separabile reddas.

γρ. ιδέαι

In Meta-
phys mul-
tis locis.

Melius γρ.
αἰ

Nam si iustitia bona est, & fortitudo erit. Præterea considerandum quidnam vocent ipsam bonum. Ipsum quidem adiectum eò videtur, vt communem rationem intelligas, quæ quid aliud est quàm æternum & inseparabile? Vtrum album diebus multis nihilo magis album est quàm quod vno? Quapropter commune bonum idem cum idea censeretur non debet; omnibus enim inest commune. Rursum verò ostendendum quoniam pacto impræsentiarum bonum demonstrat. Nunc equidem confessa bona demonstrat, ex iis penes quæ bona residere in confesso est. Ex numeris, quòd iustitia, & sanitas bonum. Ordines enim, & numeri sunt, vt numeris vnitatibusq; inesse bonum affirmetur, cum vnum ipsum bonum sit. Verum ex confessis, vt sanitate, robore, modestia, adstruere oportet, in immobilibus magis honestum esse: (omnia enim hæc, ordo quidam, & quies:) quod si sic habet, alia vtique magis bona sunt: quippe quæ hæc intra sese complectantur. Verum haud germana demonstratione probatur, vnum esse ipsum bonum, quod numeri concupiscant. Non enim appetere manifestè dicuntur, sed simpliciter admodum concupiscentiam etiam dicunt, quam quo pacto quis tribuat vitæ expertibus: Itaque operæpretium est, circa hæc non nihil occupari, neque committere, vt citra rationem transmittantur, quæ etiam ratione adhibita difficulter persuadeantur, vt affirmare omnia entia bonum aliquid appetere. Verum id quidem. Vnumquodque enim proprium bonum expetit, oculus visum, corpus sanitatem, sic etiam reliqua. Verum non esse ipsum bonum, eiusmodi dubitationes habet, & politicæ inutile esse. Proprium enim bonum videtur, quemadmodum & in aliis, vt Gymnasticæ bona habitudo. Præterea etiam quod in ratione descriptum. Aut enim nulli boni species, aut omnibus ex æquo utilis est. Porro non agibile similiter, neque commune bonum, neque ipsum bonum est. Si namque mediocri bono inest, nihil operabitur. Neque enim quomodocumque medicina in quolibet operabitur, sed vt sanitas acquiratur: similiter & reliquæ artes singulæ. Verum quot modis dicatur bonum, & quod in eo sit pulchrum, quod agibile, illud verò non agibile, eiusmodi autem bonum est id cuius gratia, ex immobilibus autem non liquebit, quòd neque commune, neque ipsum bonum, quod quaeritur, idea boni existat. Illud enim immobile est, non agibile: hoc verò mobile sed nihilo tamen magis agibile. Id autem cuius gratia, finis est præstantissimus, primumque omnium, tum causa inferiorum.

Tom. III.

A Εἰ γὰρ ἔστι δικαιοσύνη ἀγαθόν, καὶ ἡ δούδρια. ἐπὶ τοίνυν φασι αὐτὸ εἶ ἀγαθόν. ὁ οὖν αὐτὸ, πρὸς ἑκάστην πρὸς τὸν λόγον τὸν κοινόν. τὸ τοῦτο δὲ πᾶσι εἶναι, πλὴν ὅτι αἰδέσθαι καὶ χρεῖσθαι; ἀλλ' ἑστὶν μᾶλλον λευκὸν ὅσον πολλὰς ἡμέρας λευκὸν τῆς μίας ἡμέρας. ὥστε ἑστὶν δὴ ὁ κοινὸν ἀγαθὸν τοῦτο τῆς ἰδέας. πᾶσι γὰρ ἰσοαρχῆς κοινόν. ἀνάπαλιον δὲ καὶ ἐκτεόν, πῶς νῦν * δείκνυσσι ὁ ἀγαθὸν αὐτὸ. νῦν μὲν γὰρ ἐκ τῆς ὁμολογητέων ἔχον ὁ ἀγαθόν, ἔξ

B ἐκείνων τὰ ὁμολογητέων εἶ ἀγαθὰ ἐκκινύουσι. ἔξ ἀριθμῶν, ὅτι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ὑγίεια ἀγαθόν. ἑξῆς γὰρ καὶ ἀριθμοὶ, ὡς πῶς ἀριθμοῖς καὶ ταῖς μονάσιν ἀγαθὸν ἰσοαρχόν, ἀλλ' ὅτι ὁ ἐν αὐτῷ ἀγαθόν. δὲ δὲ ἐκ τῆς ὁμολογητέων, οἷον ὑγείας, ἰσχύος, σωφροσύνης, ὅτι ἐν ταῖς ἀκινήτοις μᾶλλον ὁ καλόν. πρῶτα γὰρ τὰ δὲ ἑξῆς καὶ ἡρεμία. εἰ ἀρετὰ, ἐκείνα μᾶλλον. ἐκείνοις γὰρ ἰσοαρχῆς αὐτὰ μᾶλλον. πρῶτος δὲ καὶ ἡ ἀπόδειξις, ὅτι ὁ ἐν αὐτῷ ἀγαθόν, ὅτι οἱ ἀριθμοὶ ἐφίενται. οὔτε γὰρ ὡς ἐφίενται, λέγονται φανερώς, ἀλλ' ἀλίαν ἀπλῶς τότε φασι καὶ ὀρεξίν εἶναι, πῶς ἀπὸ τῆς ἰσοαρχῆς ἐν οἷς ζωὴ μὴ ἰσοαρχῆς; δὲ δὲ πρὸς τοῦτου πρᾶγμα τευθῶμαι, καὶ μὴ ἀξιοῦν * μηδὲν ἀλόγως, ἀ καὶ μὲν λόγου

C πειθεύσαι ἐν ῥαδόν, τὸ, τε φαίμαι πρῶτα τὰ ὄντα ἐφίεσθαι ἐνός ἕνος ἀγαθοῦ, ὅσον ἀληθές. ἕκαστον γὰρ ἰδίου ἀγαθοῦ ὀρέγεται. ὁφθαλμὸς

D * ὄντος, σῶμα ὑγείας, οὕτως ἄλλου. ὅτι μὲν οὖν ἑστὶν αὐτὸ πᾶσι ἀγαθόν, ἔχον ἀπορίας τοιαύτας, καὶ ὅτι ἡ χρησιμὴν τῆς πολιτικῆς, ἀλλ' ἰδέσθαι πᾶσι ἀγαθόν, ὡς πρὸς καὶ ταῖς ἀλλοῖς. οἷον γυμναστικῆς βίβησις. ἐπὶ καὶ ὁ ἐν τῷ λόγῳ γεγραμμένον ἢ γὰρ ἑστὶν ἐμὴν χρησιμὴν αὐτὸ ὁ τῆς ἀγαθοῦ εἶδος, ἢ πάσης ὁμοίως. ἐπὶ οὐ πρᾶκτόν. ὁμοίως δὲ ἑστὶν ὁ κοινὸν ἀγαθόν, οὔτε αὐτὸ ἀγαθόν ἔστι. καὶ γὰρ αἱ μικρῶν ἰσοαρχῆς ἀγαθῶν, οὔτε πρᾶκτόν. οὐ γὰρ ὅπως ἰσοαρχῆς ὁ ὁμοῦν ἰσοαρχόν, ἰατρικῆς πρᾶγμα τευθῶται, ἀλλ' ὅπως ὑγίεια ὁμοίως ἢ καὶ τῆς ἄλλων τεχνῶν ἐκάστη. ἀλλὰ ποσαρχῶς ὁ ἀγαθόν. καὶ ἔστι ἡ αὐτῶν καλόν, καὶ ὁ μὲν πρᾶκτόν, ὁ δὲ οὐ πρᾶκτόν. ὁ ἢ τοιαύτον ἀγαθόν, ὁ ἢ ἐνεκα. ἑστὶν ἢ ὁ ἐν τοῖς ἀκινήτοις φανερόν, ὅτι ἑστὶν ἡ ἰδέα τοιαύτου ὁ ζητούμενον αὐτὸ τὸ ἀγαθόν ἔστιν, ἢ τε τὸ κοινόν. ἢ μὲν γὰρ ἀκίνητον καὶ οὐ πρᾶκτόν, τὸ ἢ κινήτων μὲν, ἀλλ' ἢ πρᾶκτόν. τὸ δὲ ἢ ἐνεκα, ὡς τέλος ἀείου καὶ ἀπὸ τῆς ὑφ' αὐτὸ, ἢ πρᾶκτόν πρῶτων.

Syl. ἀγαθόν
οἷον

Fort. με-
πείσαι ἀλ.

Interpr.
ὅπως vel
ὅρασιως.

ὥστε τούτων δὲ εἶη αὐτὸ ἀγαθὸν τὸ τέλος τῆς αἰδέσεως, ὡς καὶ τῆς ποικιλίας πασῶν. αὐτὴ δὲ ἐστὶ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἔφρονησις. ἀφ' ἧς ἀφ' ἑαυτῆς αἰδέσθαι πρὸς αἰτέλλας, πρὸς τὰς αἰτέλλας αἰδέσθαι. πρὸς δὲ ἀλλήλους εἴ τι ἀφ' ἑαυτῶν, ὑπερὸν λεκτέον. οὐδ' αἴτιον τὸ τέλος τοῖς ὑφ' αὐτὸ, δηλοῖ ἢ διδασκαλία. οἰσάμενοι γὰρ τὸ τέλος, αἰτέλλας ἀφ' ἑαυτῶν, ὅτι ἕκαστον αὐτῶν ἀγαθόν. αἴτιον γὰρ τῆς εἰδέσεως. οὐδ' ὅτι τῆς ὑγείας τὸ τέλος, ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος τῆς ὑγείας αἴτιον ὡς κινήσεως, ἔπειτα τῆς ἀλλοιότητος τὸ ἀγαθὸν εἶη πρὸς ὑγείαν. ἐπεὶ δὲ ἐκ τούτων οὐδ' ὅτι ἀγαθὸν ἢ ὑγεία, ἀλλὰ μὴ σοφιστῆς, ἢ καὶ μὴ ἰατροῦ (ἔπειτα γὰρ τοῖς ἀλλοιότητος λόγοις ἐπιφύκει) ὡς ἄλλω ἀρχὴν ὁμοίαν. τὸ δ' ὡς τέλος ἀγαθὸν αἰδέσεως, ἔπειτα τῆς ποικιλίας, σκεπτικὸν ποσαχῶς τὸ ἀγαθὸν πρῶτον, ἔπειτα τῆς ποικιλίας, μὴ τῶν αἰτέλλων ἀλλὰ λαβοῦσιν ἀρχὴν.

Melius
σοφ. ἢ, ἔ
γρ. ἄλλω

A Quocirca rerum homini agibilibus ipsum bonum finis, subiectus scilicet omnium re-
Atrici, politicae, oeconomicae, prudentiaeque. Qui habitus ab aliis quidem differunt, eò quod eiusmodi sunt: verum à se inuicem quomodo distinguantur, post explicabitur. Ceterum finem causam inferioribus esse, ostendit ratio, qua finem definiens, reliqua eò bona demonstramus, quod finis causa existant, velut sanum ut sit corpus, quia causa est aliqua, ea utique ad ipsum confert. Porro sanum esse tanquam causa mouens sanitatis est, quaeque, alij bono sanitas sit, facit. Praeterea neque hoc monstratur, sanitatem bonam esse scilicet, nisi sophista, aut non medicus est is qui ea de re disputat. Hi enim in aliena area sese iactando cauantur. Neque vllius artis principium monstratur. Id verò, quod homini, ut finis, bonum est, cum omnium, quae quidem possunt ab homine fieri, sit praestantissimum, videndum praestantissimum quoties dicatur: siquidem hoc praestantissimum est, initium disputationis aliud sumentibus erit.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ
ΕΥδημίωv τὸ Β.

ΚΕΦΑΛ. α.

Ὅτι τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ βέλτιον, ζωῆς τελείας
εἰρήνη καὶ ἀρετῆς τελείας.

ΕΤΑ ἡ αἰτέλλων ἀλλὰ λαβοῦσιν ἀρχὴν, ὡς τῆς ἐποικιλίας λεκτέον. πρῶτα δὲ τὰ ἀγαθὰ, ἢ ἐκ τούτων, ἢ ἐν ψυχῇ καὶ τούτων αἰτέλλωτερα τὰ ἐν τῇ ψυχῇ, κατὰ τὴν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ ἐν τοῖς

Magn. l. 1.
c. 3.

Nic. l. 2. c.
4. & 5.

ὄξωτε καὶ λόγοις. * φρονησις γὰρ καὶ ἀρετὴ ἔστι δὴδονή, ἐν ψυχῇ ὡς ἐνια ἢ πρῶτα τέλος εἶη δοκεῖ πᾶσι. τῆς δὲ ἐν ψυχῇ, τὰ μὲν ἐξ ἑαυτῶν ἢ δι' ἑαυτῶν, τὰ δ' ἐπὶ τῆς ψυχῆς. αἰτέλλων καὶ κινήσεως. αἰτέλλων δὴ ἔστι τῆς ἀφ' ἑαυτῶν καὶ κινήσεως, ὅτι ἐστὶν ἢ βελτίστη ἀφ' ἑαυτῶν, ἢ ἐξ ἑαυτῶν ἢ δι' ἑαυτῶν ἕκαστων ὄσων ἐστὶν ἡ ἀφ' ἑαυτῶν ἢ ἐργον. δηλοῖ δ' ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. ὅτι πρῶτον γὰρ οὕτω πρῶτον οὐδ' ἰματίου ἀρετὴ ἐστὶ καὶ ἐργον πρὸς καὶ ἀφ' ἑαυτῶν, καὶ ἢ βελτίστη ἐξ ἑαυτῶν τῆς ἰματίου ἀρετῆς ἐστὶν ὁμοίως δὲ καὶ τῆς πλοίου καὶ οἰκίας καὶ τῆς ἄλλων ὡς καὶ ψυχῆς. ἐστὶ γὰρ πρῶτον αὐτῆς καὶ τῆς βελτίονος δὴ ἐξ ἑαυτῶν ἔστω βέλτιον τὸ ἐργον.

ARISTOTELIS ETHICORVM
EVDEMIORVM,

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Felicitatem, atque summum bonum, in vita
perfecte functionibus & actionibus
virtuti consentaneis esse sitam.

Ost haez autem in sequentibus aliud principium constituendum. Omnia enim bona aut extra nos sunt, aut in animo posita sunt: praestantiora autem animi bona, quemadmodum & peruulgata oratione distinguimus. Prudentia enim, virtus, & voluptas, in animo sunt, quorum aut nonnulla, aut omnia fines omnibus esse videntur. Animi autem bona alia habitus & potentiae sunt, alia operationes & motus. Quibus ita positis, & de virtute, fateamur praestantissimam dispositionem esse, aut habitum, aut potentiam singulorum, quorum vsus aliquis, opusue extiterit. Id inductione manifestum fiat. Quemadmodum enim vestis & opus aliquod, & vsus assignamus, praestantissimumque eius habitum virtutem dicimus: sic & de animo sentiendum. Est enim aliquod eius opus, praestantiorisque habitus praestantius opus;

E